

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

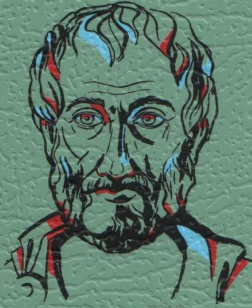
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

OLUŞ VE BOZULUŞ

ARİSTOTELES

Eski Yunancadan Çeviren
Y. Gurur Sev

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

felsefe

2.
BASKIM

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 40676

Oluş ve Bozuluş
Aristoteles

© Pinhan Yayıncılık, 2019
Türkçe çeviri © Y. Gurur Sev, 2019

Birinci Basım: Mart 2019
İkinci Basım: Aralık 2019

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Son Okuma: Adem Beyaz
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever
Dizgi: Adem Beyaz

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 44865

Pinhan Yayıncılık: 199 Felsefe Dizisi: 49

ISBN: 978-605-9460-82-8

Oluş ve Bozuluş

Aristoteles

**Eski Yunancadan Çeviren
Y. Gurur Sev**

İçindekiler

Çevirenin Önsözü ♦ 7

Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς
Oluş ve Bozuluş
♦ 9

Notlar ♦ 107

Dizin ♦ 111

Çevirenin Önsözü

Aristoteles'in hem *Fizik*'ini hem *Metafizik*'ini tam manasıyla anlamının anahtarı olan ve *Gökyüzü Üzerine* ile birlikte onun kozmolojisini tamamlayan *Oluş ve Bozuluş*, sahihliği konusunda şüphe duyulmayan eserlerden. Kitabın esas konusu değişim [*metabolê*], kitaba adını veren oluş [*genesis*] ile birlikte başkalaşma [*alloiôsis*], büyüme [*auksêsis*] ve yer değiştirme [*phora*] eserde birbirlerinden farklarıyla birlikte temellendiriliyor. Bu değişimlere farklı adlar verilmesinin sebebinin her birindeki değişimin farklı kategoriler üzerinden gerçekleşmesi olduğu anlaşıyor: Oluş (ve bozuluş) varlık [*ousia*] kategorisi bakımından bir değişim, başkalaşma bir hâl [*pathos*] değişimi, büyüme bir nicelik [*poson*] değişimi (ama her nicelik artışı büyüme değil, beslenmeyle birlikte gerçekleşen bir nicelik değişimi, ama bir birleşme, harman ya da karışım da değil), yer değiştirme de, adı üstünde, yer [*pou*] kategorisi bakımından değişim. Peki bu değişimlerin, özellikle de oluşun ilkesi, kaynağı ne? Burada Aristoteles Atomcuların, Empedokles'in ve Platon'un (özellikle *Timaios*'ta) verdiği yanıtları elden geçirerek meşhur öğeler (toprak, hava, su, ateş) yahut yalın cisimlere ilişkin yapılan açıklamaları düzelterek bir sonuca varıyor: Aslında saf imkân [*dynamis*] olan bir ilk madde var (akla asla müstakil, cismani, dolayısıyla zorunlu olarak biçimlenmiş ve belirlenmiş bir şey gelmemeli) ve bu ilk madde baş karşıtların (başlıcaları sıcak-soğuk ve ıslak-kuru) taşıyıcısı. Değişim de her zaman karşıtlar arasında. Dolayısıyla sıcak ve kuru karşıtlarıyla biçimlenmiş ilk maddeye ateş, sıcak ve ıslak olana hava, soğuk ve ıslak olana su, soğuk ve kuru olana da toprak diyoruz. Bu karşıtlar birbirinin yerini aldıkça da bu öğeler birbirine dönüşüyor. Bunlara aslında yalın cisimler dense de,

aslında tam anlamıyla da yalın sayılmazlar. Dahası, varolanlar, öncelikle de tekdokulular [*homoimerês*], bu öğelerden baş karşıtların ve onların türevi olan karşıtlıkların bir oranıyla [*logos*] oluşuyorlar. Bu oranı orta [*meson*] kabul edersek de, bu orta, bu oran, bu denge bozulup karşıtların iki ucundan birinin ağırlık kazanması da değişim oluyor. Bunların bir de kendi yerleri var, ateş merkezden çevreye, toprak çevreden merkeze doğru gidiyor, su ve hava da ortadalar. Yani bir yer değiştirme hareketi söz konusu, kaldı ki, bunların birbirine dönüşmesi de bir hareket, hem de sürekli ve döngüsel (ya da dairesel) bir hareket, ne de olsa ateş havaya, hava suya, su toprağa dönüşebiliyor, bunlar boyuna birbirlerine dönüşüp kendilerine *dönüyorlar*. O halde bu dairesel ve sürekli hareketin hareket ettiricisi ne? Öyle ya, her hareketin illâ ki bir hareket ettiricisi var. İşte bu da gök küreleri, özellikle de birinci gök, yani çakılı yıldızlar küresi, dahası, yatık çember, hatta Güneş. Hepsinin ötesinde de Tanrı, hatta *belki de* bu sefer sadece sevilen bir şey gibi hareket etmeksizin hareket ettiren bir *niçin* ya da amaç, diğer bir deyişle ereksel neden [*to hou hene-ka*] değil, aynı zamanda etkin veya fail [*poioun*] bir Tanrı. Anlayacağınız, tam bir kozmoloji kitabıyla karşı karşıyayız.

İşte bu heyecan verici kitabı Bekker edisyonunu temel alarak çevirdim. Çeviriyi Marwan Rashed ve J. Tricot'un Fransızca, C. J. F. Williams'ın İngilizce tercümeleriyle karşılaştırarak tamamladım. Başka alternatiflerin arasında özellikle bu çeviriyi tamamlamam ve yayımlamam konusunda dünyanın gerçek manasıyla öbür ucundan verdiği destek için de özellikle (henüz tam anlamıyla tanışamamış olsak da) Abdullah Başaran'a çok teşekkür ediyorum.

Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς

Oluş ve Bozuluş

1. Περὶ δὲ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῶν φύσει γινομένων καὶ φθειρομένων, ὁμοίως κατὰ πάντων, τάς τε αἰτίας διαιρετέον καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν, ἔτι δὲ περὶ αὐξήσεως καὶ ἀλλοιώσεως, τί ἐκάτερον, καὶ πότερον τὴν αὐτὴν ὑποληπτέον φύσιν εἶναι ἀλλοιώσεως καὶ γενέσεως, ἢ χωρὶς, ὥσπερ διώρισται καὶ τοῖς ὀνόμασιν.

Τῶν μὲν οὖν ἀρχαίων οἱ μὲν τὴν καλουμένην ἀπλὴν γένεσιν ἀλλοίωσιν εἶναι φασιν, οἱ δ' ἕτερον ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν. ὅσοι μὲν γὰρ ἓν τι τὸ πᾶν λέγουσιν εἶναι καὶ πάντα ἐξ ἑνὸς γεννῶσιν, τούτοις μὲν ἀνάγκη τὴν γένεσιν ἀλλοίωσιν φάναι καὶ τὸ κυρίως γινόμενον ἀλλοιουῖσθαι· ὅσοι δὲ πλείω τὴν ὕλην ἑνὸς τιθέασιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Λεύκιππος, τούτοις δὲ ἕτερον. καίτοι Ἀναξαγόρας γε τὴν οἰκείαν φωνὴν ἡγνόησεν· λέγει γοῦν ὥς τὸ γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι ταῦτόν καθέστηκεν τῷ ἀλλοιουῖσθαι. πολλὰ δὲ λέγει τὰ στοιχεῖα, καθάπερ καὶ ἕτεροι.

Ἐμπεδοκλῆς μὲν γὰρ τὰ μὲν σωματικὰ τέτταρα, τὰ δὲ πάντα μετὰ τῶν κινούντων ἐξ τὸν ἀριθμόν, Ἀναξαγόρας δὲ ἄπειρα καὶ Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος. ὁ μὲν γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα τίθησιν, οἷον ὅστούν καὶ σάρκα καὶ μυελόν, καὶ τῶν ἄλλων ὧν ἐκάστου συνώνυμον τὸ μέρος ἐστίν· Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος ἐκ σωμάτων ἀδιαιρέτων τᾶλλα συγκεῖσθαι φασι, ταῦτα δ' ἄπειρα καὶ τὸ πλῆθος εἶναι καὶ τὰς μορφάς, αὐτὰ δὲ πρὸς αὐτὰ διαφέρειν τούτοις ἐξ ὧν εἰσὶ καὶ θέσει καὶ τάξει τούτων. ἐναντίως δὲ φαίνονται λέγοντες οἱ περὶ Ἀναξαγόραν τοῖς περὶ Ἐμπεδοκλέα· ὁ μὲν γὰρ φησι πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ

[314a] 1. Doğal olarak oluşan ve bozulan şeylerin hepsi için benzer şekilde olan oluş ve bozuluşun neden ve tanımlarını [*logos*] belirleyelim, sonra da büyüme ve başkalaşmayı, her birinin ne olduğunu, ve başkalaşmayla oluşun doğasının aynı mı, yoksa — ismen de ayrıldıkları üzere— ayrı mı olduğunu.

[5] Eskilerin bazıları mutlak oluş¹ denen şeyin başkalaşma olduğunu öne sürüyor, bazıları ise başkalaşmayla oluşun başka şeyler olduğunu. Nitekim her şeyin *bir* olduğunu söyleyenlerin ve her şeyi *bir* şeyden türetenlerin oluşun bir başkalaşma olduğunu ve oluşanın esasen başkalaştığını öne sürmesi gerekir. Empedokles, Anaksagoras ve Leukippos gibi, bir madde çokluğu ortaya koyanlar için ise bunlar başka şeyler. Anaksagoras'ın ise ağzından çıkarı kulağı duymuyor; zira bir yerde oluşmakla ve bozulmayı [*apollusthai*] başkalaşmakla aynı sayarken, başka bir yerde tıpkı diğerleri gibi öğelerin birden fazla olduğunu söylüyor.

[15] Empedokles için cismani öğelerin sayısı dört, hareket ettiricilerle² birlikte ise hepsinin sayısı altı, Anaksagoras'ınkiler ise, Leukippos ve Demokritos'unkiler gibi, sonsuz. Anaksagoras tekdokuluları [*homoioimerês*] (kemik, et, ilik ve kısımlarıyla aynı ada sahip başka ne varsa) öğe olarak ortaya koyuyor; Demokritos ve Leukippos ise diğer her şeyin bölünmez cisimlerden teşkil olduğunu, bunların da çokluk ve *form* [*morphê*] çeşitliliği bakımından sonsuz olduğunu, bunlardan çıkanların ise bunlara ve bunların konum ve düzenine bağlı olarak birbirinden ayrıldığını öne sürüyor. Empedokles'in takipçileri ise Anaksagoras'ınkilerin tam tersini söyler görünüyor; zira ötekiler ateş, su, hava ve

γῆν στοιχεῖα τέσσαρα καὶ ἀπλᾶ εἶναι μᾶλλον ἢ σάρκα καὶ ὅστωι καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὁμοιομερῶν, οἱ δὲ ταῦτα μὲν ἀπλᾶ καὶ στοιχεῖα, γῆν δὲ καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα σύνθετα· πανσπερμίαν γὰρ εἶναι τούτων.

Τοῖς μὲν οὖν ἐξ ἑνὸς πάντα κατασκευάζουσιν ἀναγκαῖον λέγειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἀλλοιώσιν· ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταυτό καὶ ἓν (τὸ δὲ τοιοῦτον ἀλλοιουῖσθαι φαμεν)· τοῖς δὲ τὰ γένη πλείω ποιοῦσι διαφέρειν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς γενέσεως· συνιόντων γὰρ καὶ διαλυομένων ἢ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. διὸ λέγει τοῦτον τὸν τρόπον καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι “φύσις οὐδενὸς ἐστίν, ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγέντων.” ὅτι μὲν οὖν οἰκείος ὁ λόγος αὐτῶν τῇ ὑποθέσει οὕτω φάναι, δηλον, καὶ ὅτι λέγουσι τὸν τρόπον τοῦτον· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τούτοις τὴν ἀλλοίωσιν εἶναι μὲν τι φάναι παρὰ τὴν γένεσιν, ἀδύνατον μέντοι κατὰ τὰ ὑπ’ ἐκείνων λεγόμενα.

Τοῦτο δ’ ὅτι λέγομεν ὀρθῶς, ῥᾶδιον συνιδεῖν. ὥσπερ γὰρ ὀρῶμεν ἡρεμούσης τῆς οὐσίας ἐν αὐτῇ μεταβολὴν κατὰ μέγεθος, τὴν καλουμένην αὔξησιν καὶ φθίσιν, οὕτω καὶ ἀλλοιώσιν. οὐ μὴν ἀλλ’ ἐξ ὧν λέγουσιν οἱ πλείους ἀρχὰς ποιοῦντες μιᾶς ἀδύνατον ἀλλοιουῖσθαι. τὰ γὰρ πάθη, καθ’ ἃ φαμεν τοῦτο συμβαίνειν, διαφοραὶ τῶν στοιχείων εἰσίν, λέγω δ’ οἶον θερμὸν ψυχρόν, λευκὸν μέλαν, ξηρὸν ὑγρὸν, μαλακὸν σκληρόν καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὥσπερ καὶ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς “ἡέλιον μὲν λευκὸν ὀρεᾶν καὶ θερμὸν ἀπάντη, ὄμβρον δ’ ἐν πᾶσιν δνοφρέντά τε ῥίγαλέον τε,” ὁμοίως δὲ διορίζει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. ὥστ’ εἰ μὴ δυνατόν ἐκ πυρὸς γενέσθαι ὕδωρ μηδ’ ἐξ ὕδατος γῆν, οὐδ’ ἐκ λευκοῦ μέλαν ἐστὶ οὐδὲν οὐδ’ ἐκ μαλακοῦ σκληρόν· ὁ δ’ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων. τοῦτο δ’ ἦν ἀλλοιώσις.

Ἦι καὶ φανερόν ὅτι μίαν ἀεὶ τοῖς ἐναντίοις ὑποθετέον ὕλην, ἃν τε μεταβάλλῃ κατὰ τόπον, ἃν τε κατ’ αὔξησιν καὶ φθίσιν, ἃν τε κατ’ ἀλλοίωσιν. ἔτι δ’ ὁμοίως ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο καὶ ἀλλοιώσιν· εἴτε γὰρ ἀλλοιώσις ἐστὶ, καὶ τὸ ὑποκείμενον ἐν στοιχεῖον καὶ μία ἢ πάντων ὕλη τῶν ἐχόντων εἰς ἄλληλα μεταβολήν, κἂν εἰ τὸ ὑποκείμενον ἓν, ἐστὶν ἀλλοιώσις.

Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν ἔοικεν ἐναντία λέγειν καὶ πρὸς τὰ

toprağın dört öge olduğunu ve bunların et, kemik ve bu gibi tek-dokululardan daha yalın olduğunu öne sürüyor, berikiler ise tekdokuluların yalın ve öge olduğunu, toprak, ateş, su ve havanın ise, tekdokuluların tohumluğu [*panspermia*] olmalarından ötürü, bileşik olduklarını.

[314b] Her şeyi *bir* şeyden tesis edenlerin oluş ve bozuluşun başkalaşma olduğunu söylemesi zorunlu; zira onlar için taşıyıcı daima *bir* ve aynı kalır (bu gibi bir şeye “başkalaşıyor” deriz); bir cins³ çokluğu yaratanların ise başkalaşmayı oluştan ayırması gerekir, çünkü onlar için oluş ve bozuluş birleşme ve dağılmanın sonucu. Empedokles’in “herhangi bir şeyin doğumu söz konusu değil, yalnızca karışmış olanların karışması ve ayrışması”⁴ demesinin sebebi de bu. Ki onlara özgü konumun ifadesinin bu olduğu ve bu minvalde konuştukları açık, öte yandan onların da başkalaşmanın oluşun dışında bir şey olduğunu öne sürmeleri zorunlu—bunun kendi söylediklerine denk düşmesi imkânsız da olsa.

[314b13] Doğru [*orthôs*] konuştuğumuzu görmek kolay. Nitekim tıpkı durağan olan⁵ varlıkta [*ousia*] büyüklük bakımından bir değişim görmemiz gibi (büyüme ve küçülme denenler yani), aynı şekilde başkalaşmayı da görürüz. Ancak bir ilkeler çokluğu yaratanların söylediklerinden çıkan, başkalaşmanın imkânsız olduğu. Nitekim bunun kendisine göre ortaya çıktığını öne sürdüğümüz hâller [*pathê*], öğelerin farklarıdır (sözgelişi sıcakla soğuk, beyazla siyahı, kuruyla ıslak, yumuşakla sert *vb.* kastediyorum), tıpkı Empedokles’in dediği gibi⁶ “Güneş beyaz görünen ve bütünüyle sıcak, yağmur her yerde karanlık ve soğuk”—kalan öğeleri de benzer şekilde belirliyor. O halde eğer suyun ateşten, toprağın da sudan meydana gelmesi mümkün değilse, ne beyazdan siyah çıkabilir, ne de sert yumuşaktan, diğerleri için de aynı akıl yürütme geçerli. Ama başkalaşma buydu.

[26] Açık ki, karşıtlar için daima tek bir madde [*hylê*] ortaya konmalı, söz konusu olan yer değiştirme de olsa, büyüme ve küçülme de olsa, başkalaşma da olsa bu böyle. Dahası, bunun ve başkalaşmanın var olması eş derecede zorunlu; zira eğer başkalaşma varsa, taşıyıcı tek bir öğedir ve birbirine dönüşebilen şeylerin hepsi için tek bir madde vardır, eğer taşıyıcı *birse*, başkalaşma vardır.

[315a2] Belli ki Empedokles hem görünenlere [*phainomenon*] hem de

φαινόμενα καὶ πρὸς αὐτὸν αὐτός. ἅμα μὲν γὰρ οὐ φησιν ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνεσθαι τῶν στοιχείων οὐδέν, ἀλλὰ τᾶλλα πάντα ἐκ τούτων, ἅμα δ' ὅταν εἰς ἓν συναγάγῃ τὴν ἅπασαν φύσιν πλὴν τοῦ νείκους, ἐκ τοῦ ἑνὸς γίνεσθαι πάλιν ἕκαστον. ὥστ' ἐξ ἑνὸς τινος δῆλον ὅτι διαφοραῖς τισὶ χωριζομένων καὶ πάθεσιν ἐγένετο τὸ μὲν ὕδωρ τὸ δὲ πῦρ, καθάπερ λέγει τὸν μὲν ἥλιον λευκὸν καὶ θερμόν, τὴν δὲ γῆν βαρὺ καὶ σκληρόν. ἀφαιρουμένων οὖν τούτων τῶν διαφορῶν (εἰσὶ γὰρ ἀφαιρεταὶ γενόμεναί γε) δῆλον ὡς ἀνάγκη γίνεσθαι καὶ γῆν ἐξ ὕδατος καὶ ὕδωρ ἐκ γῆς, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οὐ τότε μόνον ἀλλὰ καὶ νῦν, μεταβάλλοντά γε τοῖς πάθεσιν. ἔστι δ' ἐξ ὧν εἰρηκε δυνάμενα προσγίνεσθαι καὶ χωρίζεσθαι πάλιν, ἄλλως τε καὶ μαχομένων ἀλλήλοις ἔτι τοῦ νείκους καὶ τῆς φιλίας. διόπερ καὶ τότε ἐξ ἑνὸς ἐγεννήθησαν· οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε καὶ γῆ καὶ ὕδωρ ἔτι ὄντα ἓν ἦν τὸ πᾶν. ἀδηλον δὲ καὶ πότερον ἀρχὴν αὐτῶν θετέον τὸ ἓν ἢ τὰ πολλά, λέγω δὲ πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτων. ἡ μὲν γὰρ ὡς ὕλη ὑπόκειται, ἐξ οὗ μεταβάλλοντα διὰ τὴν κίνησιν γίνονται γῆ καὶ πῦρ, τὸ ἓν στοιχεῖον· ἡ δὲ τοῦτο μὲν ἐκ συνθέσεως γίνεται συνιόντων ἐκείνων, ἐκεῖνα δ' ἐκ διαλύσεως, στοιχειωδέστερα ἐκεῖνα καὶ πρότερα τὴν φύσιν.

2. Ὅλως τε δὴ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς ἀπλῆς λεκτέον, πότερον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστι καὶ πῶς ἐστίν, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπλῶν κινήσεων, οἷον περὶ αὐξήσεως καὶ ἀλλοιώσεως.

Πλάτων μὲν οὖν μόνον περὶ γενέσεως ἐσκέψατο καὶ φθορᾶς, ὅπως ὑπάρχει τοῖς πράγμασι, καὶ περὶ γενέσεως οὐ πάσης ἀλλὰ τῆς τῶν στοιχείων· πῶς δὲ σάρκες ἢ ὅσα ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων, οὐδέν· ἔτι οὔτε περὶ ἀλλοιώσεως οὔτε περὶ αὐξήσεως, τίνα τρόπον ὑπάρχουσι τοῖς πράγμασιν.

Ὅλως δὲ παρὰ τὰ ἐπιπολῆς περὶ οὐδενὸς οὐδεὶς ἐπέστησεν ἔξω Δημοκρίτου. οὗτος δ' εἴκει μὲν περὶ ἀπάντων φροντίσαι, ἤδη δὲ ἐν τῷ πῶς διαφέρει. οὔτε γὰρ περὶ αὐξήσεως οὐδεὶς οὐδὲν διώρισεν, ὥσπερ λέγομεν, ὃ τι μὴ καὶ ὁ τυχὼν εἴπειεν, ὅτι προσιόντος αὐξάνονται τοῦ

kendi kendisine karşıt şeyler söylüyor. Zira aynı anda hem hiçbir ögenin bir başkasından oluşmadığını, ama diğer her şeyin bunlardan oluştuğunu öne sürüyor, hem de aynı zamanda, nifak hariç bütün doğayı birleştirdiğinde, bu *birden* her bir şeyin yeniden oluştuğunu. Dolayısıyla açık ki belirli bir *birden* birtakım farklar ve hâllerle ayrılmış olarak bir şey su haline gelmiştir, bir başkası ise ateş, tıpkı Güneş'e beyaz ve sıcak, toprağa ise ağır ve sert demesi gibi. Eğer bu farklar ortadan kaldırılsa (oluştukları için ortadan da kalkabilirler), açık ki, zorunlu olarak toprak sudan oluşur, su da topraktan, diğerlerinin her biri için de benzer şekilde, yalnızca o zaman değil, aynı zamanda şimdi de—değişenler onların hâlleri. Söylediklerinden yeniden birleşmenin ve ayrılmanın mümkün olduğu da çıkar, özellikle de nifakla dostluk arasındaki savaş sürdüğü için. Onların da *birden* oluşturmuş olmaları da bu yüzden, her şey *bir* iken “ateş ve toprak ve su” değildi sonuçta. Onun ilkesini *bir* mi saymak gerekir yoksa çok mu (yani ateş ve toprak ve bu dizideki diğerleri), açık değil. Zira harekete bağlı bir değişimle⁷ oluşan toprak ve ateşin dayanağı olan bir madde olarak ele alındığında, öge *bir*; ama bunların⁸ birleşmesinden bir *bir* ve onun dağılmasıyla da bunlar oluşuyorsa, bunlar öge olmaya daha uygun ve doğa bakımından daha öndedir.

[25] 2. Genel manasıyla mutlak oluş ve bozuluş hakkında konuşalım (böyle bir şey var mı, yok mu? varsa nasıl var?), ayrıca diğer mutlak hareketler hakkında da, sözgelişi büyüme ve başkalaşma.

[28] Platon yalnızca oluş ve bozuluşu ve bunların şeylerde ne şekilde bulunduğunu inceledi—tüm oluşları da değil, yalnızca ögelerin oluşlarını. Et, kemik ve bunlar gibi şeylerin nasıl olduğunu da incelemedi, başkalaşma ve büyümeyi de, bunların şeylerde hangi tarzda bulunduğunu da.

[33] Genel olarak, Demokritos hariç kimse bunlar hakkında yüzeysel bir ilgiden öteye gidemedi. O ise, görünen o ki, hepsi hakkında kafa yordu, bunların birbirinden farklılaştığı biçimleri ilk kez o <ortaya koydu>. Nitekim, söylediğimiz gibi, büyümeyi kimse tanımlamadı, kimse, rastgele birinin de söyleyebileceği “büyüme

όμοιου τῷ όμοίῳ (πῶς δὲ τοῦτο, οὐκέτι), οὐδὲ περὶ μίξεως, οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλων ὡς εἶπεῖν οὐδενός, οἶον τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ πάσχειν, τίνα τρόπον τὸ μὲν ποιεῖ τὸ δὲ πάσχει τὰς φυσικὰς ποιήσεις.

Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος ποιήσαντες τὰ σχήματα τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων ποιούσι, διακρίσει μὲν καὶ συγκρίσει γένεσιν καὶ φθοράν, τάξει δὲ καὶ θέσει ἀλλοίωσιν. ἐπεὶ δ' ὥοντο τἀληθὲς ἐν τῷ φαίνεσθαι, ἐναντία δὲ καὶ ἄπειρα τὰ φαινόμενα, τὰ σχήματα ἄπειρα ἐποίησαν, ὥστε ταῖς μεταβολαῖς τοῦ συγκειμένου τὸ αὐτὸ ἐναντίον δοκεῖν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ, καὶ μετακινεῖσθαι μικροῦ ἐμμιγνυμένου, καὶ ὅλως ἕτερον φαίνεσθαι ἑνὸς μετακινήθέντος· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ τραγωδία καὶ κωμῳδία γίνεται γραμμάτων.

Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ σχεδὸν πᾶσιν ἕτερον εἶναι γένεσις καὶ ἀλλοίωσις, καὶ γίνεσθαι μὲν καὶ φθεῖρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, ἀλλοιοῦσθαι δὲ μεταβαλλόντων τῶν παθημάτων, περὶ τούτων ἐπιστήσασι θεωρητέον. ἀπορίας γὰρ ἔχει ταῦτα καὶ πολλὰς καὶ εὐλόγους. εἰ μὲν γάρ ἐστι σύγκρισις ἢ γένεσις, πολλὰ ἀδύνατα συμβαίνει· εἰσὶ δ' αὖ λόγοι ἕτεροι ἀναγκαστικοὶ καὶ οὐκ εὐποροὶ διαλύειν ὥς οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν. εἰ δὲ μὴ ἐστι σύγκρισις ἢ γένεσις, ἢ ὅλως οὐκ ἐστι γένεσις ἢ ἀλλοίωσις, ἢ καὶ τοῦτο διαλυῖσαι χαλεπὸν ὃν πειρατέον.

Ἀρχὴ δὲ τούτων πάντων, πότερον οὕτω γίνεται καὶ ἀλλοιοῦται καὶ αὐξάνεται τὰ ὄντα καὶ τἀναντία τούτοις πάσχει, τῶν πρώτων ὑπαρχόντων μεγεθῶν ἀδιαιρέτων, ἢ οὐδέν ἐστι μέγεθος ἀδιαίρετον· διαφέρει γὰρ τοῦτο πλείστον. καὶ πάλιν εἰ μεγέθη, πότερον, ὡς Δημόκριτος καὶ Λεύκιππος, σώματα ταῦτ' ἐστίν, ἢ ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ, ἐπίπεδα. τοῦτο μὲν οὖν αὐτό, καθάπερ καὶ ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν, ἄλογον μέχρι ἐπιπέδων διαλυῖσαι. διὸ μάλλον εὐλογον σώματα εἶναι ἀδιαίρετα. ἀλλὰ καὶ ταῦτα πολλὴν ἔχει ἀλογίαν. ὅμως δὲ τούτοις ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν ἐνδέχεται ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται, τροπῇ καὶ διαθιγῇ μετακινουῖντα τὸ αὐτὸ καὶ ταῖς τῶν σχημάτων διαφοραῖς, ὅπερ ποιεῖ Δημόκριτος (διὸ καὶ χροιάν οὐ φησιν εἶναι· τροπῇ γὰρ χρωματίζεσθαι), τοῖς δ' εἰς ἐπίπεδα διαιροῦσιν

benzerin benzere eklenmesidir” demekten öteye gidemedi (bunun da nasıl olduğu meçhul). Ne karışım, ne de diğer konularda konuştular, mesela etki ve edilgi: Doğal fiillerde [*poiêsis*] bir şey etkin, bir diğeri ise edilgin hangi tarzda olur?

[315b6] Demokritos ve Leukippos ise, şekilleri⁹ [*skhêmata*] ortaya koyarak, başkalaşma ve oluşu bunlardan türetti: Bunların ayrışma ve birleşmelerinden oluşla bozuluşu, düzen ve konumlarından da başkalaşmayı. Görünüştükilerin doğru ve görünenlerin birbirine karşıt ve sonsuz sayıda olduğunu düşündüklerinden, şekilleri sonsuz yaptılar, böylece bileşikteki değişimler aynı şeyin başka kişiler için karşıt görünüşler kazanması oldu. Küçük bir şeyin karışmış olması bileşiğin düzenini değiştiriyor, bir bileşenin yerinin değişmesi ise bütünü başka gösteriyormuş—tragedya [*tragôidia*] ve komedya [*trugôidia* ya da *kômôidia*] aynı harflerden çıkmış ya.

[315b15] Neredeyse hepsi¹⁰ oluşla başkalaşmanın başka şeyler olduğunu düşünüyor, birleşen ve ayrışanların oluşup bozulduğunu, hâlleri [*pathêmata*] değişenlerin de başkalaştığını; bu konuda bilgi üretirken bunlara da bakmalı. Zira bunlar güzelce temellendirilmiş pek çok açmazı bünyesinde barındırır. Nitekim eğer oluş birleşmeyse [*sygkrisis*], bunun imkânsız pek çok sonucu olur; öte yandan diğer tarafta da bunun başka türlü olamayacağına dair zorlayıcı ve kaçması kolay olmayan akıl yürütmeler söz konusu. Eğer oluş bir birleşme değilse, ya genel olarak oluş yoktur ya da bu bir başkalaşmadır, ve bunu çözmek zor da olsa, denemek gerekir.

[24] Bütün bu <açmazların çözümünün> çıkış noktası şu: Acaba büyüklüğe sahip ilk bölünmez şeyler sayesinde mi varolanlar oluşuyor, başkalaşıyor, büyüyor ve bunların karşıtlarına maruz kalıyor; yoksa büyüklüğe sahip hiçbir şey bölünmez değil mi? Bu çok şeyi değiştirir. Yine, eğer büyüklüğe sahipse, bunlar Demokritos ve Leukippos’un söylediği gibi cisimler [*sôma*] mi, yoksa *Timaio*s’taki¹¹ gibi düzlemler mi? Bu, yani bölmeyi düzlemlere kadar sürdürmek <ve orada bırakmak>, başka yerlerde¹² de söylediğimiz gibi, mantıksız.¹³ Bu yüzden de, bölünmez şeylerin cisimler olması daha mantıklı. Ancak bunun da pek çok mantıksız sonucu var. Yine de bunlar, dediğimiz gibi, aynı şeyi yön [*tropêi*] ve gruplandırma [*diathigêi*] bakımından değiştirerek ve şekillerin farklarıyla, oluşla bozuluşu türetebiliyorlar—tıpkı Demokritos’un yaptığı gibi (bu yüzden de “renk yoktur” diyor, renklenme yöne bağlıymış). Ama bu, bölmeyi düzlemlere kadar

οὐκέτι· οὐδὲν γὰρ γίνεται πλὴν στερεὰ συντιθεμένων πάθος γὰρ οὐδ' ἐγχειροῦσι γεννᾶν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν.

Αἴτιον δὲ τοῦ ἐπ' ἔλαττον δύνασθαι τὰ ὁμολογούμενα συνορᾶν ἢ ἀπειρία. διὸ ὅσοι ἐνωκῆκασι μᾶλλον ἐν τοῖς φυσικοῖς, μᾶλλον δύνανται ὑποτίθεσθαι τοιαύτας ἀρχὰς αἱ ἐπὶ πολὺ δύνανται συνείρειν· οἱ δ' ἐκ τῶν πολλῶν λόγων ἀθεώρητοι τῶν ὑπαρχόντων ὄντες, πρὸς ὀλίγα βλέψαντες ἀποφαίνονται ῥᾶον. ἴδοι δ' ἂν τις καὶ ἐκ τούτων ὅσον διαφέρουσιν οἱ φυσικῶς καὶ λογικῶς σκοποῦντες· περὶ γὰρ τοῦ ἄτομα εἶναι μεγέθη οἱ μὲν φασιν ὅτι τὸ αὐτοτρίγωνον πολλὰ ἔσται, Δημόκριτος δ' ἂν φανείη οἰκείοις καὶ φυσικοῖς λόγοις πεπεῖσθαι. δῆλον δ' ἔσται ὁ λέγομεν προοῖουσιν.

Ἐχει γὰρ ἀπορίαν, εἴ τις θεῖη σῶμά τι εἶναι καὶ μέγεθος πάντη διαιρετόν, καὶ τοῦτο δυνατόν. τί γὰρ ἔσται ὅπερ τὴν διαίρεσιν διαφεύγει; εἰ γὰρ πάντη διαιρετόν, καὶ τοῦτο δυνατόν, κἂν ἅμα εἴη τοῦτο πάντη διηρημένον, καὶ εἰ μὴ ἅμα διήρηται· κἂν εἰ τοῦτο γένοιτο, οὐδὲν ἂν εἴη ἀδύνατον. οὐκοῦν καὶ κατὰ τὸ μέσον ὡσαύτως, καὶ ὅλως δέ, εἰ πάντη πέφυκε διαιρετόν, κἂν διαιεθεῇ, οὐδὲν ἔσται ἀδύνατον γεγονός, ἐπεὶ οὐδ' ἂν εἰς μυρία μυριάκις διηρημένα ἦ, οὐδὲν ἀδύνατον· καίτοι ἴσως οὐδεὶς ἂν διέλοι.

Ἐπεὶ τοίνυν πάντη τοιοῦτόν ἐστι τὸ σῶμα, διηρήσθω. τί οὖν ἔσται λοιπόν; μέγεθος; οὐ γὰρ οἷόν τε· ἔσται γάρ τι οὐ διηρημένον, ἣν δὲ πάντη διαιρετόν. ἀλλὰ μὴν εἰ μηδὲν ἔσται σῶμα μηδὲ μέγεθος, διαίρεσις δ' ἔσται, ἥ ἐκ στιγμῶν ἔσται, καὶ ἀμεγέθη ἐξ ὧν σύγκειται, ἥ οὐδὲν παντάπασιν, ὥστε κἂν γίνοιτο ἐκ μηδενὸς κἂν εἴη συγκείμενον, καὶ τὸ πᾶν δὴ οὐδὲν ἀλλ' ἢ φαινόμενον. ὁμοίως δὲ κἂν ἡ ἐκ στιγμῶν, οὐκ ἔσται ποσόν. ὁπότε γὰρ ἥπτοντο καὶ ἐν ἡν μέγεθος καὶ ἅμα ἦσαν, οὐδὲν ἐποιοῦν μείζον τὸ πᾶν. διαιεθεéntος γὰρ εἰς δύο καὶ πλείω, οὐδὲν ἔλαττον οὐδὲ μείζον τὸ πᾶν τοῦ πρότερον, ὥστε κἂν πᾶσαι συντεθῶσιν, οὐδὲν ποιήσουσι μέγεθος.

Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ τι διαιρουμένου οἷον ἔκπρισμα γίνεται τοῦ σώματος, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ μεγέθους σῶμά τι ἀπέρχεται, ὁ αὐτὸς λόγος, ἐκεῖνο πῶς διαιρετόν; εἰ δὲ μὴ σῶμα ἀλλ' εἶδος τι χωριστόν ἢ πάθος ὁ ἀπήλθεν, καὶ ἔστι

sürdüren <ve orada bırakanlar>¹⁴ için hiçbir şekilde mümkün değil; zira düzlemler bir araya getirildiğinde katı cisimden [*sterea*] başka bir şey oluşmaz; bunlardan herhangi bir hâl [*pathos*] türetmeyi de denemediler zaten.

[316a5] Bir bakışta anlaşılan şeyleri görmekte aciz kalmalarını deneyimsizliklerine veriyorum. Bu yüzden de doğa araştırmalarıyla daha içli dışlı olanlar, daha geniş bir kaplama bağlanabilecek olan bu gibi ilkeleri ortaya koymakta daha becerikli oluyor; varolanlara içkin olan şeylerden daha çok ifadeler arası ilişkilere yönelenler¹⁵ ise, pek az olguya bakarak kestirme sonuçlara varıyorlar. Bu, doğayı inceleyenlerle¹⁶ ifadeleri inceleyenler¹⁷ arasındaki farktan hareketle de görülebilir; zira bölünmez büyüklüklerin varlığı konusunda <Platon, aksi takdirde> birden fazla *üçgenin kendisi*¹⁸ olacağını söyleyerek, Demokritos ise konuya daha uygun görünen ve doğa araştırmalarına dayanan savlarla bu sonuca varıyor. İlerledikçe söylediklerimiz daha açık olacak.

[14] Eğer tümüyle ya da her yerinden [*pantêi*] bölünebilir olan bir büyüklüğün var olduğu ve bunun mümkün olduğu ortaya atılırsa, bir açmaz söz konusu olur. Zira bölmeden kaçan ne olacak? Eğer tümüyle bölünebilir bir şey varsa ve bu mümkünse, bu, bölme işlemi tek bir anda yapılmış olmasa da, aynı anda her yerinden bölünmüş olabilir; eğer bu gerçekleşseydi, bunun herhangi bir imkânsız sonucu olmazdı. Ortadan da bölünse, başka bir şekilde de bölünse, eğer doğasında her yerinden ya da tümüyle bölünmek varsa, ve eğer bölünmüşse, imkânsız bir şey gerçekleşmiş olmayacak, bin kere de bölünse, bin parçaya da bölünse, hiçbir imkânsızlık söz konusu değil. Kimsenin de bu kadar bölecek hali yok ya, neyse.

[22] Madem cisim böyle bir şey, yani her yerinden ya da tümüyle bölünebilir bir şey, farz edelim bölünmüş olsun. Geriye kalan ne olacak? Büyüklük mü? Bu pek olası değil, zira bu durumda bölünmeyen bir şey kalmış olurdu —hani bu her yerinden ya da tümüyle bölünebilir bir şeydi? Ama eğer hiçbir cisim ya da büyüklük kalmayacaksa, ama bölme olacaksa, <cisim> ya noktalardan çıkan bir şey olacak, onlardan çıkan da büyüklüğü olmayan bir şey, ya da hiçbir şey, ki bu durumda <cisim> hiçbir şeyden oluşmuş ve hiçbir şey olmuş olacak, bütün [*to pan*] de yalnızca bir görünüş. Noktalardan oluşsa da, benzer şekilde, niceliği olmayacak. Noktalar, birbirleriyle temasta olduğunda ve büyüklüğü olan tek bir şey olduğunda ve bunlar bir arada olduklarında, bütünü daha büyük yapmış olmazlar. Nitekim bütün, ikiye ya da daha fazlasına bölündüğünde, öncekinden daha küçük ya da büyük olmaz. Dolayısıyla tüm noktalar bir araya getirilse bile, bir büyüklük ortaya çıkaramazlar.

[34] Eğer cismin bölünmesi sırasında kırıntı [*ekprisma*] gibi şeyler ortaya çıksa, ve bu şekilde, büyüklüğe sahip bir şeyden bir cisim ayrılrsa da, aynı akıl yürütme <geçerli olacak>, bu <kırıntı> nasıl bölünebilir? Eğer bu bir cisim değil de müstakil bir biçim ya da ayrılan bir hâlse, ve

τὸ μέγεθος στιγμαὶ ἢ ἀφαὶ τοδὶ παθοῦσαι, ἄτοπον ἐκ μὴ μεγεθῶν μέγεθος εἶναι. ἔτι δὲ ποῦ ἔσσονται καὶ ἀκίνητοι ἢ κινούμεναι αἱ στιγμαί; ἀφή τε αἰεὶ μία δυοῖν τινῶν, ὡς ὄντος τινὸς παρὰ τὴν ἀφήν καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν στιγμήν.

Εἰ δὴ τις θήσεται ὅτιοῦν ἢ ὀπηλικονοῦν σῶμα εἶναι πάντῃ διαιρετόν, πάντα ταῦτα συμβαίνει. ἔτι ἐὰν διελῶν συνθῶ τὸ ξύλον ἢ τι ἄλλο, πάλιν ἴσον τε καὶ ἓν. οὐκοῦν οὕτως ἔχει δηλονότι κἂν τέμω τὸ ξύλον καθ' ὅτιοῦν σημείον. πάντῃ ἄρα διήρηται δυνάμει. τί οὖν ἔστι παρὰ τὴν διαίρεσιν; εἰ γὰρ καὶ ἔστι τι πάθος, ἀλλὰ πῶς εἰς ταῦτα διαλύεται καὶ γίνεται ἐκ τούτων; ἢ πῶς χωρίζεται ταῦτα;

Ὅστ' εἶπερ ἀδύνατον ἐξ ἀφῶν ἢ στιγμῶν εἶναι τὰ μεγέθη, ἀνάγκη εἶναι σώματα ἀδιαίρετα καὶ μεγέθη. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταῦτα θεμένοις οὐχ ἦττον συμβαίνει ἀδύνατον. ἔσκεπται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἐτέροις. ἀλλὰ ταῦτα πειρατέον λύειν· διὸ πάλιν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀπορίαν λεκτέον.

Τὸ μὲν οὖν ἅπαν σῶμα αἰσθητὸν εἶναι διαιρετόν καθ' ὅτιοῦν σημείον καὶ ἀδιαίρετον οὐδὲν ἄτοπον· τὸ μὲν γὰρ δυνάμει διαιρετόν, τὸ δ' ἐντελεχεία ὑπάρξει. τὸ δ' εἶναι ἅμα πάντῃ διαιρετόν δυνάμει ἀδύνατον δόξειεν ἂν εἶναι. εἰ γὰρ δυνατόν, κἂν γένοιτο, οὐχ ὥστε εἶναι ἅμα ἄμφω ἐντελεχεία ἀδιαίρετον καὶ διηρημένον, ἀλλὰ διηρημένον καθ' ὅτιοῦν σημείον. οὐδὲν ἄρα ἔσται λοιπόν, καὶ εἰς ἀσώματον ἐφθαρμένον τὸ σῶμα, καὶ γένοιτο δ' ἂν πάλιν ἦτοι ἐκ στιγμῶν ἢ ὅλως ἐξ οὐδενός. καὶ τοῦτο πῶς δυνατόν;

Ἀλλὰ μὴν ὅτι γε διαιρεῖται εἰς χωριστὰ καὶ αἰεὶ εἰς ἐλάττω μεγέθη καὶ εἰς ἀπέχοντα καὶ κεχωρισμένα, φανερόν. οὔτε δὴ κατὰ μέρος διαιροῦντι εἴη ἂν ἄπειρος ἢ θρύψις, οὔτε ἅμα οἷόν τε διαιεθῆναι κατὰ πᾶν σημείον (οὐ γὰρ δυνατόν) ἀλλὰ μέχρι του. ἀνάγκη ἄρα ἄτομα ἐνυπάρχειν μεγέθη ἀόρατα, ἄλλως τε καὶ εἶπερ ἔσται γένεσις καὶ φθορὰ ἢ μὲν διακρίσει ἢ δὲ συγκρίσει. ὁ μὲν οὖν ἀναγκάζειν δοκῶν λόγος εἶναι μεγέθη ἄτομα οὗτος ἐστίν· ὅτι δὲ λανθάνει παραλογιζόμενος, καὶ ἡ λανθάνει, λέγωμεν.

Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι στιγμή στιγμής ἐχομένη, τὸ πάντῃ

büyükliğe sahip olan şey bu hâli alan noktalar ve temasarsa, büyüklüğe sahip olmayan bir şeyden büyüklük çıkması saçma olur. Dahası, noktalar nerede olacak? Hareketsiz mi olacaklar, hareketli mi? Bir temas daima iki şeyin teması—temasın, bölmenin ve noktanın ötesinde her zaman bir şey var.

[316b7] Eğer biri herhangi bir ve herhangi büyüklükte bir cismin tümüyle veya her yerinden bölünebilir olduğunu ortaya atarsa, bütün bu sonuçlar onu bekler. Dahası, eğer bir kütüğü ya da başka bir şeyi böler ve birleştirirsem, yine bir ve aynı şey olacak. Açık ki, kütüğü neresinden kesersem keseyim aynı şekilde olacak. O halde imkân halinde tümüyle ya da her yerinden bölünmüştür. Öyleyse bölmenin ötesinde ne var? Eğer bir hâl [*pathos*] olsa bile, <bölünen şey> bunlara nasıl ayrışır ve bunlardan nasıl oluşur?. Ya da bunlar nasıl müstakil olabilir?

[14] O halde eğer temaslardan ve noktalardan çıkan bir büyüklüğün olması imkânsızsa, bölünmez cisimlerin ve büyüklüklerin olması zorunlu. Ancak bunları ortaya atanları bekleyen imkânsız sonuçlar da daha az değil. Onları başka yerlerde¹⁹ inceledik. Yine de çözmeyi denemeli; bu yüzden de en baştan ilgili açmazı anlatmalı.

[19] Her bir duyulur cismin hem her bir noktasından bölünebilir olduğunu hem de bölünmez olduğunu söylemekte saçma bir şey yok; zira onda bölünür olmak imkân halinde, bölünmez olmak ise gerçeklik halinde bulunur. Öte yandan, imkân halinde aynı anda her yerinden bölünür olmak ise imkânsız görülebilir. Ne de olsa eğer mümkünse, gerçekleşebilir de. <Bu gerçekleşirse> aynı anda her ikisi de, yani gerçeklik halinde hem bölünmez hem bölünmüş olmaz da, her bir noktasından bölünmüş olur. Bu olursa geriye hiçbir şey kalmaz ve cisim cismânî olmayan bir şeye bozulmuş olur ve ya noktadan ya da bütünüyle hiçbir şeyden yeniden var olur. Bu nasıl mümkün olabilir?

[28] Açık ki, <cisim> müstakil şeylere ve daima daha az büyüklüğe sahip şeylere ve daha uzağa ve birbirinden ayrılmış şeylere bölünür. Ancak parçalara bölünmede sonsuza dek parçalanma söz konusu olamaz, ne de, bölünme her noktada aynı anda gerçekleşebilir (çünkü bu imkânsız)—bir yere kadar. O halde büyüklüğe sahip belirsiz bölünmezlerin [*atomon*] bulunması zorunlu, tabii eğer oluş ve bozuluş birleşme ve ayrışmaysa. Öyleyse büyüklüğe sahip bölünmezlerin varlığını zorunlu sayan akıl yürütme bu şekilde; burada gizli bir yanıltıcı akıl yürütme yahut safsatanın olduğunu söyleyelim ve bu safsatanın nerede gizlendiğini konuşalım.

[317a3] Mademki nokta noktaya bitişik değildir, her yerinden veya tümüyle

εἶναι διαιρετὸν ἔστι μὲν ὥς ὑπάρχει τοῖς μεγέθεσιν, ἔστι δ' ὥς οὐ. δοκεῖ δ' ὅταν τοῦτο τεθῇ, καὶ ὀπηροῦν καὶ πάντα στιγμὴν εἶναι, ὥστ' ἀναγκαῖον εἶναι διαιρεθῆναι τὸ μέγεθος εἰς μηδέν· πάντα γὰρ εἶναι στιγμὴν· ὥστε ἢ ἐξ ἀφῶν ἢ ἐκ στιγμῶν εἶναι. τὸ δ' ἔστιν ὥς ὑπάρχει πάντῃ, ὅτι μία ὀπηροῦν ἐστί, καὶ πᾶσαι ὥς ἐκάστη, πλείους δὲ μιᾶς οὐκ εἰσίν (ἐφεξῆς γὰρ οὐκ εἰσίν), ὥστ' οὐ πάντῃ. εἰ γὰρ κατὰ μέσον διαιρετὸν, καὶ κατ' ἐχομένην στιγμὴν ἔσται διαιρετὸν· οὐχὶ δέ· οὐ γὰρ ἔστιν ἐχόμενον σημεῖον σημείου ἢ στιγμὴ στιγμῆς. τοῦτο δ' ἐστὶ διαίρεσις καὶ σύνθεσις.

Ὅστ' ἔστι καὶ διάκρισις καὶ σύγκρισις, ἀλλ' οὐτ' εἰς ἄτομα καὶ ἐξ ἀτόμων (πολλὰ γὰρ τὰ ἀδύνατα) οὔτε οὕτως ὥστε πάντα διαίρεσιν γενέσθαι (εἰ γὰρ ἦν ἐχομένη στιγμὴ στιγμῆς, τοῦτ' ἂν ἦν), ἀλλ' εἰς μικρὰ καὶ ἐλάττω ἐστί, καὶ σύγκρισις ἐξ ἐλαττόνων.

Ἀλλ' οὐχ ἡ ἀπλὴ καὶ τελεία γένεσις συγκρίσει καὶ διακρίσει ὠρισταί, ὥς τινές φασιν, τὴν δ' ἐν τῷ συνεχεῖ μεταβολὴν ἀλλοίωσιν. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν ἐν ᾧ σφάλλεται πάντα. ἔστι γὰρ γένεσις ἀπλὴ καὶ φθορὰ οὐ συγκρίσει καὶ διακρίσει, ἀλλ' ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦδε εἰς τόδε ὅλον. οἱ δὲ οἴονται ἀλλοίωσιν πᾶσαν εἶναι τὴν τοιαύτην μεταβολήν· τὸ δὲ διαφέρει. ἐν γὰρ τῷ ὑποκειμένῳ τὸ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸν λόγον, τὸ δὲ κατὰ τὴν ὕλην. ὅταν μὲν οὖν ἐν τούτοις ἡ ἢ μεταβολή, γένεσις ἔσται ἡ φθορά, ὅταν δ' ἐν τοῖς πάθεσι καὶ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλοιώσις. διακρινόμενα δὲ καὶ συγκρινόμενα εὐφθαρτα γίνεται. ἐὰν μὲν γὰρ εἰς ἐλάττω ὑδάτια διαιρεθῇ, θάττον ἀῆρ γίνεται, ἐὰν δὲ συγκριθῇ, βραδύτερον. μᾶλλον δ' ἔσται δῆλον ἐν τοῖς ὕστερον. νῦν δὲ τοσοῦτον διωρίσθω, ὅτι ἀδύνατον εἶναι τὴν γένεσιν σύγκρισιν, οἷαν δὴ τινές φασιν.

3. Διωρισμένων δὲ τούτων, πρῶτον θεωρητέον πότερον ἔστι τι γινόμενον ἀπλῶς καὶ φθειρόμενον, ἢ κυρίως μὲν οὐδέν, ἀεὶ δ' ἐκ τινος καὶ τί, λέγω δ' οἷον ἐκ κάμνοντος ὑγιαῖνον καὶ κάμνον ἐξ ὑγιαίνοντος, ἢ μικρὸν ἐκ μεγάλου καὶ μέγα ἐκ μικροῦ, καὶ τᾶλλα πάντα τοῦτον τὸν τρόπον. εἰ γὰρ ἀπλῶς ἔσται γένεσις, ἀπλῶς ἂν γίνοιτο ἐκ μὴ ὄντος, ὥστ' ἀληθές ἂν εἴη λέγειν ὅτι ὑπάρχει τισὶ τὸ μὴ ὄν. τίς

bölünür büyüklükler bir anlamda vardır, bir anlamda ise yok. Bu ileri sürüldüğünde, hem herhangi bir yerde hem de her yerde bir noktanın olduğu, dolayısıyla da büyüklüğün hiçbir şeye varana kadar bölünmesinin zorunlu olduğu düşünülür; ne de olsa her yerde noktalar vardır, dolayısıyla <cisim> ya temaslardan olur ya da noktalar dan. Bir anlamda her yerde <nokta> vardır, çünkü herhangi bir yerde *bir* tane vardır, ve hepsi her biri gibidir, ama birden fazla yoktur (zira <noktalarda> ardıllık yoktur), dolayısıyla <cisim> her yerinden <bölünür> denemez. Nitekim ortadan bölünebilir olsa, ona bitişik noktadan da bölünür olacak, ama değil, zira işaret işarete ya da nokta noktaya bitişik değil. Ama bu²⁰ bölme ve birleşme <için şart>.

[13] O halde ayrışma ve birleşme var, ama ne bölünmezlere doğru ya da bölünmezlerden (çünkü bunun pek çok imkânsız sonucu olurdu), ne de bölmenin <bölünen cismin> her yerinde gerçekleşeceği şekilde (eğer nokta noktaya bitişik olsaydı, bu olabilirdi), ama küçüğe ve daha küçüğe doğru, birleşme de daha küçükten <daha büyüğe>.

[17] Ancak mutlak ve tam oluş, kimilerinin²¹ söylediği gibi birleşme ve ayrışmayla belirlenemez, ne de sürekli olandaki değişim başkalaşmadır. Tüm yanlışların yapıldığı yer burası. Mutlak anlamda oluş ve bozuluş birleşme ve ayrışmadan ötürü değil, bir şey değişip *bu* iken bütünüyle *şu* olduğunda söz konusu olur. Oysa bu gibi değişimlerin hepsinin başkalaşma olduğunu düşünüyorlar; ama fark var. Taşıyıcıda [*hypokeimenon*] bir yandan biçime [*logos*] karşılık gelen bir şey var, bir yandan da maddeye [*hylê*]. Bunlarda bir değişim olduğunda, oluş ve bozuluş söz konusu olur, hâllerde [*pathos*] ve ilineksel bir değişim olduğunda ise, başkalaşma. Ancak ayrıştırılanlar ve birleştirilenler kolayca bozulur hale gelirler. Daha küçük parçalara bölünmüş su damlaları, daha çabuk hava haline gelir, birleştirilmişlerse, daha yavaş. Sonraki konuşmalarımızda bu daha açık olacak. Şimdilik bu kadarını belirlemiş olalım, yani kimilerinin dediği gibi oluşun birleşme olmasının imkânsız olduğunu.

[32] 3. Bunları belirledikten sonra, ilkin şunları inceleyelim: Mutlak anlamda oluşan ve bozulan bir şey var mı, yok mu? Yoksa esasen böyle bir şey yok da, bir şey daima bir şeyden mi çıkıyor? Demek istediğim, sözgelişi, hastadan sağlıklı ve sağlıklıdan hasta, ya da büyükten küçük ve küçükten büyük, ve bu tarzda başka her şey. Eğer oluş mutlak olarsa bu, mutlak var olmayandan olur, dolayısıyla var olmayan bazı şeylerin bulunduğunu söylemek doğru olabilir. Bir şey

μὲν γὰρ γένεσις ἐκ μὴ ὄντος τινός, οἷον ἐκ μὴ λευκοῦ ἢ μὴ καλοῦ, ἡ δὲ ἀπλὴ ἐξ ἀπλῶς μὴ ὄντος.

Τὸ δ' ἀπλῶς ἦτοι τὸ πρῶτον σημαίνει καθ' ἐκάστην κατηγορίαν τοῦ ὄντος, ἢ τὸ καθόλου καὶ τὸ πάντα περιέχον. εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον, οὐσίας ἔσται γένεσις ἐκ μὴ οὐσίας. ὥ δὲ μὴ ὑπάρχει οὐσία μηδὲ τότε, δηλὸν ὡς οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδεμία κατηγοριῶν, οἷον οὔτε ποιὸν οὔτε ποσὸν οὔτε τὸ ποῦ· χωριστὰ γὰρ ἂν εἶη τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν. εἰ δὲ τὸ μὴ ὄν ὅλως, ἀπόφασις ἔσται καθόλου πάντων, ὥστε ἐκ μηδενὸς ἀνάγκη γίνεσθαι τὸ γινόμενον.

Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν ἄλλοις τε διηπόρηται καὶ διωρίζεται τοῖς λόγοις ἐπὶ πλεῖον· συντόμως δὲ καὶ νῦν λεκτέον, ὅτι τρόπον μὲν τινα ἐκ μὴ ὄντος ἀπλῶς γίνεται, τρόπον δὲ ἄλλον ἐξ ὄντος ἀεὶ· τὸ γὰρ δυνάμει ὄν ἐντελεχεία δὲ μὴ ὄν ἀνάγκη προϋπάρχειν λεγόμενον ἀμφοτέρως.

Ὅ δὲ καὶ τούτων διωρισμένων ἔχει θαυμαστὴν ἀπορίαν, πάλιν ἐπαναποδιστέον, πῶς ἔστιν ἀπλὴ γένεσις, εἴτ' ἐκ δυνάμει ὄντος οὐσα εἴτε καὶ πῶς ἄλλως. ἀπορήσειε γὰρ ἂν τις ἄρ' ἔστιν οὐσίας γένεσις καὶ τοῦ τοῦδε, ἀλλὰ μὴ τοῦ τοιοῦδε καὶ τοσοῦδε καὶ ποῦ (τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ φθορᾶς). εἰ γὰρ τι γίνεται, δηλὸν ὡς ἔσται δυνάμει τις οὐσία, ἐντελεχεία δ' οὐ, ἐξ ἧς ἡ γένεσις ἔσται καὶ εἰς ἣν ἀνάγκη μεταβάλλειν τὸ φθειρόμενον. πότερον οὖν ὑπάρξει τι τούτῳ τῶν ἄλλων ἐντελεχεία; λέγω δ' οἷον ἄρ' ἔσται ποσὸν ἢ ποιὸν ἢ ποῦ τὸ δυνάμει μόνον τότε καὶ ὄν, ἀπλῶς δὲ μὴ τότε μηδ' ὄν; εἰ γὰρ μηδὲν ἀλλὰ πάντα δυνάμει, χωριστόν τε συμβαίνει τὸ μὴ οὕτως ὄν, καὶ ἔτι, ὁ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος· εἰ δὲ τὸ μὲν εἶναι τότε τι ἢ οὐσίαν οὐχ ὑπάρξει, τῶν δ' ἄλλων τι τῶν εἰρημένων, ἔσται, καθάπερ εἵπομεν, χωριστὰ τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν. περὶ τε τούτων οὖν ὅσον ἐνδέχεται πραγματευτέον, καὶ τίς αἰτία τοῦ γένεσιν ἀεὶ εἶναι, καὶ τὴν ἀπλὴν καὶ τὴν κατὰ μέρος.

Οὔσης δ' αἰτίας μιᾶς μὲν ὅθεν τὴν ἀρχὴν εἶναί φαμεν τῆς κινήσεως, μιᾶς δὲ τῆς ὕλης, τὴν τοιαύτην αἰτίαν λεκτέον. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνης εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς

haline gelmek, beyaz olmayan ve güzel olmayan gibi, belli bir şey olmayan bir şeyden hareketle olabilir, mutlak anlamda oluş ise mutlak var olmayandan çıkar.

[317b5] “Mutlak” ya her varolan kategorisinin başı ya da tümel olan ve her şeyi kuşatandır. Eğer ilkiyse, varlığın [*ousia*] oluşu varlık olmayandan çıkacak. Öte yandan varlığın ya da belirli bir şeyin [*tode ti*] bulunmadığı yerde, açık ki, nitelik ve nicelik veya yer gibi diğer kategorilerin hiçbiri olmaz; zira aksi takdirde hâller [*pathos*] varlıklardan müstakil olurdu. Ama <mutlak var olmayan> bütünüyle var olmayan ise, bu her şeyin tümel bir değillemesi olacak, bu durumda da oluşanın hiçten çıkması zorunlu olacak.

[13] Bunlara ilişkin açmazlar başka bir yerde²² daha geniş bir biçimde dile getirildi ve belirlendi; şimdi de özetle diyelim ki oluşan bir anlamda mutlak var olmayandan çıkar, başka bir anlamda ise daima bir varolandan; zira imkân halinde olan ama gerçeklik halinde olmayan, dolayısıyla kendisi için her ikisinin de söylenebileceği,²³ bir şeyin önceden bulunması zorunlu.

[18] Öte yandan bu belirlenimler hala şaşırtıcı derecede zorlayıcı bir açmazı bünyesinde barındırıyor, dolayısıyla bunu yeniden ele almalı: İster imkân halinde bir şeyden olsun, ister başka biçimde, mutlak oluş nasıl olur? Nitekim oluşun bir niteliğin, niceliğin ya da yerin değil de varlığın [*ousia*] ve belirli bir şeyin mi oluşu olduğu konusunda açmaza düşülebilir (bozuluş hakkında da aynı şekilde). Zira eğer bir şey oluşuyorsa, açık ki imkân halinde olan ama gerçeklik halinde olmayan, oluşun kendisinden hareketle gerçekleşeceği ve bozulanın zorunlu olarak kendisine doğru değişeceği bir varlık olacak. Acaba öbürlerinden²⁴ biri onda gerçeklik halinde mi bulunacak? Demek istediğim, acaba yalnızca imkân halinde belirli bir şey ve varolan olan, ama mutlak anlamda belirli bir şey ve varolan olmayan için <gerçeklik halinde> nitelik, nicelik ya da yer söz konusu olacak mı? Eğer hiçbiri olmayacak, hepsi imkân halinde olacaksa, sonuç olarak bu anlamda var olmayan müstakil olacak, dahası, ilk filozofların en çok korktukları şey başlarına gelmiş olacak: Hiçbir şekilde önceden bulunmayan bir şeyden oluşmak. Ama eğer belirli bir şey ve varlık onda bulunmayacak, ama sözü edilen diğer kategorilerden biri bulunacaksa, daha önce de söylediğimiz gibi, hâller varlıklardan müstakil olacak. Bunlarla ve oluşun (hem mutlak hem kısmî oluşun²⁵) daima var olmasının nedeninin ne olduğuyla mümkün olduğunca uğraşmalı.

[318a] “Neden” bir anlamda hareketin ilkesi olduğunu söyledikimiz şey,²⁶ bir anlamda ise madde, konuşmamız gereken bu anlamıyla neden.²⁷ Nitekim öncekini

περὶ κινήσεως λόγοις, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν ἀκίνητον τὸν ἅπαντα χρόνον, τὸ δὲ κινούμενον αἰεί. τούτων δὲ περὶ μὲν τῆς ἀκινήτου ἀρχῆς τῆς ἐτέρας καὶ προτέρας διελεῖν ἐστὶ φιλοσοφίας ἔργον· περὶ δὲ τοῦ διὰ τὸ συνεχῶς κινεῖσθαι τᾶλλα κινούντος ὕστερον ἀποδοτέον, τί τοιοῦτον τῶν καθ' ἕκαστα λεγομένων αἰτιῶν ἐστίν. νῦν δὲ τὴν ὡς ἐν ὕλης εἶδει τιθεμένην αἰτίαν εἰπωμεν, δι' ἣν αἰεὶ φθορὰ καὶ γένεσις οὐχ ὑπολείπει τὴν φύσιν· ἅμα γὰρ ἂν ἴσως τοῦτο γένοιτο δῆλον, καὶ περὶ τοῦ νῦν ἀπορηθέντος, πῶς ποτὲ δεῖ λέγειν καὶ περὶ τῆς ἀπλῆς φθορᾶς καὶ γενέσεως.

Ἐχει δ' ἀπορίαν ἱκανὴν καὶ τί τὸ αἴτιον τοῦ συνείρειν τὴν γένεσιν, εἴπερ τὸ φθειρόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν ἀπέρχεται, τὸ δὲ μὴ ὄν μηδὲν ἐστίν· οὔτε γὰρ τί οὔτε ποιὸν οὔτε ποσὸν οὔτε ποῦ τὸ μὴ ὄν. εἴπερ οὖν αἰεὶ τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάλαι καὶ φροῶδον τὸ πᾶν, εἴ γε πεπερασμένον ἦν ἐξ οὗ γίνεται τῶν γινομένων ἕκαστον; οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ ἄπειρον εἶναι ἐξ οὗ γίνεται, οὐχ ὑπολείπει τοῦτο γὰρ ἀδύνατον. κατ' ἐνέργειαν μὲν γὰρ οὐδὲν ἐστίν ἄπειρον, δυνάμει δ' ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, ὥστ' ἔδει ταύτην εἶναι μόνην τὴν μὴ ὑπολείπουσαν τῷ γίνεσθαι τι αἰεὶ ἔλαττον· νῦν δὲ τοῦτο οὐχ ὁρῶμεν.

Ἄρ' οὖν διὰ τὸ τὴν τοῦδε φθορὰν ἄλλου εἶναι γένεσιν καὶ τὴν τοῦδε γένεσιν ἄλλου εἶναι φθορὰν ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν; περὶ μὲν οὖν τοῦ γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν ὁμοίως περὶ ἕκαστον τῶν ὄντων, ταύτην οἰητέον εἶναι πᾶσιν ἱκανὴν αἰτίαν. διὰ τί δὲ ποτε τὰ μὲν ἀπλῶς γίνεσθαι λέγεται καὶ φθείρεσθαι τὰ δ' οὐχ ἀπλῶς, πάλιν σκεπτέον, εἴπερ τὸ αὐτὸ ἐστὶ γένεσις μὲν τουδὶ φθορὰ δὲ τουδὶ, καὶ φθορὰ μὲν τουδὶ γένεσις δὲ τουδὶ ζητεῖ γὰρ τινα τοῦτο λόγον. λέγομεν γὰρ ὅτι φθείρεται νῦν ἀπλῶς, καὶ οὐ μόνον τοδὶ· καὶ αὕτη μὲν γένεσις ἀπλῶς, αὕτη δὲ φθορά. τοδὶ δὲ γίνεται μὲν τι, γίνεται δ' ἀπλῶς οὐ φαμέν γὰρ τὸν μανθάνοντα γίνεσθαι μὲν ἐπιστήμονα, γίνεσθαι δ' ἀπλῶς οὐ.

Καθάπερ οὖν πολλάκις διορίζομεν λέγοντες ὅτι τὰ μὲν τόδε τι σημαίνει τὰ δ' οὐ, διὰ τοῦτο συμβαίνει τὸ ζητούμενον· διαφέρει γὰρ εἰς ἃ μεταβάλλει τὸ μεταβάλλον· οἷον ἴσως ἢ μὲν εἰς πῦρ ὁδὸς γένεσις μὲν

hareket hakkındaki tartışmalarımızda²⁸ konuştuk, dedik ki, bir yanda tüm zaman boyunca hareketsiz olan,²⁹ diğer yanda da daima hareket ettirilen bir şey³⁰ var. Bunların ilkinin, yani hareketsiz ilkeyi çözmek, başka ve daha önde gelen bir felsefenin³¹ işi; ikincisini, yani boyuna hareket ederek öbürlerini hareket ettireni de sonra göstereyim—bu gibi tek tekler [*kath' hekasta*] denenler arasında neyin neden olduğunu. Şimdi ise madde türüne yerleştirilen, doğada oluş ve bozuluşun daimi olmasını, hiç kesilmemesini sağlayan neden hakkında konuşalım. Belki de bu açıklandıkça, aynı zamanda karşı karşıya kaldığımız açmaz, yani mutlak bozuluş ve oluş hakkında nasıl konuşmak gerektiği de çözülecek.

[318a12] Oluşun sürekliliğinin nedeninin ne olduğu sorusu yeterince açmazı bünyesinde barındırıyor, tabii eğer bozulan şey bir var olmayana doğru gözden kayboluyorsa, var olmayan da bir hiçse (nitekim var olmayan ne bir şey, ne bir nitelik, ne bir nicelik, ne de bir yer). Eğer daima varolanların bir kısmı gözden kayboluyorsa, oluşların her birinin kendisinden oluştuğu şey³² de sınırlıysa, nasıl olmuş da evren çok önceden tükenip gitmemiş? Oluşun kesilmemesini sağlayan şey oluşanın kendisinden oluştuğu şeyin³³ sonsuz olması değil; çünkü bu imkânsız. İşlerlik bakımından hiçbir şey sonsuz değil, imkân halinde ise bölme bakımından, dolayısıyla <sürekliliğin sebebi maddenin sonsuz olması olsaydı> kesilmeyen yegâne oluş daima daha küçük şeylerin oluşması olurdu ki, şimdi gördüğümüz bu değil.

[24] Öyleyse bir şeyin bozuluşunun bir diğerinin oluşu ve bunun oluşunun bir başka şeyin bozuluşu olması değişimin hiç durmamasının zorunlu olmasının nedeni, değil mi? Varolanların her biri için oluş ve bozuluşun benzer şekilde olmasına dair, aynı neden³⁴ hepsi için yeterli sayılmalı. Ama neden bazı şeylerin oluşması ve bozulması için “mutlak” deniyor da, bazı şeyler için “mutlak değil” deniyor, yine incelemeli, tabii eğer bunun oluşu şunun bozuluşuyla, bunun bozuluşu da şunun oluşuyla aynı ise; zira bu temellendirmeye [*logos*] muhtaç. Nitekim mutlak anlamda “şimdi bozuluyor” diyoruz, “bu bozuluyor <şu ise oluşuyor>” demek yerine—biri mutlak oluş, diğeri ise bozuluş. Şu da bir şey haline geliyor, ama mutlak anlamda oluşuyor değil; ne de olsa öğrenenlerin bilgili hale geldiğini söylüyoruz, mutlak anlamda oluştuğunu değil.

[35] Çoğu zaman bazı şeylerin belirli bir şeye [*tode ti*] işaret ettiğini, bazılarının ise etmediğini söyleyerek bir ayırım ortaya koyuyoruz, ihtiyaç duyulan açıklama da bunun sonucu; zira değişenin kendisine dönüştüğü şeyler farklı. Sözgelisi *belki de* ateşe giden yol mutlak anlamda oluştur,

ἀπλῇ, φθορὰ δὲ τινός ἐστιν, οἶον γῆς, ἡ δὲ γῆς γένεσις τις γένεσις, γένεσις δ' οὐχ ἀπλῶς, φθορὰ δ' ἀπλῶς, οἶον πυρός, ὥσπερ Παρμενίδης λέγει δύο τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν εἶναι φάσκων, πῦρ καὶ γῆν. τὸ δὴ ταῦτα ἢ τοιαῦθ' ἕτερα ὑποτίθεσθαι διαφέρει οὐδέν· τὸν γὰρ τρόπον ζητοῦμεν, ἀλλ' οὐ τὸ ὑποκείμενον. ἡ μὲν οὖν εἰς τὸ μὴ ὄν ἀπλῶς ὁδὸς φθορὰ ἀπλῇ, ἡ δ' εἰς τὸ ἀπλῶς ὄν γένεσις ἀπλῇ. οἷς οὖν διώρισται εἴτε πυρὶ καὶ γῇ εἴτε ἄλλοις τισί, τούτων ἔσται τὸ μὲν ὄν τὸ δὲ μὴ ὄν. ἓνα μὲν οὖν τρόπον τούτῳ διοίσει τὸ ἀπλῶς τι γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι τοῦ μὴ ἀπλῶς, ἄλλον δὲ τῇ ὕλῃ ὅποια τις ἂν ἦ· ἥς μὲν γὰρ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ τόδε τι σημαίνουσι, μᾶλλον οὐσία, ἥς δὲ στέρησιν, μὴ ὄν, οἶον τὸ μὲν θερμὸν κατηγορία τις καὶ εἶδος, ἡ δὲ ψυχρότης στέρησις· διαφέρουσι δὲ γῇ καὶ πῦρ καὶ ταύταις ταῖς διαφοραῖς.

Δοκεῖ δὲ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς τῷ αἰσθητῷ καὶ μὴ αἰσθητῷ διαφέρειν· ὅταν μὲν γὰρ εἰς αἰσθητὴν μεταβάλλῃ ὕλην, γίνεσθαι φασιν, ὅταν δ' εἰς ἀφανῆ, φθείρεσθαι· τὸ γὰρ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν τῷ αἰσθάνεσθαι καὶ τῷ μὴ αἰσθάνεσθαι διορίζουσιν, ὥσπερ τὸ μὲν ἐπιστητὸν ὄν, τὸ δ' ἄγνωστον μὴ ὄν· ἡ γὰρ αἴσθησις ἐπιστήμης ἔχει δύναμιν. καθάπερ οὖν αὐτοὶ τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ τῷ δύνασθαι καὶ ζῆν καὶ εἶναι νομίζουσιν, οὕτω καὶ τὰ πράγματα, τρόπον τινὰ διώκοντες τἀληθές, αὐτὸ δὲ λέγοντες οὐκ ἀληθές. συμβαίνει δὴ κατὰ δόξαν καὶ κατ' ἀλήθειαν ἄλλως τὸ γίνεσθαι τε ἀπλῶς καὶ τὸ φθείρεσθαι· πνεῦμα γὰρ καὶ ἀήρ κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν ἡττόν ἐστιν (διὸ καὶ τὰ φθειρόμενα ἀπλῶς τῇ εἰς ταῦτα μεταβολῇ φθείρεσθαι λέγουσιν, γίνεσθαι δ' ὅταν εἰς ἀπτὸν καὶ εἰς γῆν μεταβάλλῃ), κατὰ δ' ἀλήθειαν μᾶλλον τόδε τι καὶ εἶδος ταῦτα τῆς γῆς.

Τοῦ μὲν οὖν εἶναι τὴν μὲν ἀπλὴν γένεσιν φθορὰν οὐσάν τινος, τὴν δὲ φθορὰν τὴν ἀπλὴν γένεσιν οὐσάν τινος, εἴρηται τὸ αἷτιον (διὰ γὰρ τὸ τὴν ὕλην διαφέρειν ἢ τῷ οὐσίαν εἶναι ἢ τῷ μὴ, ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον τὴν δὲ μὴ, ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον αἰσθητὴν εἶναι τὴν ὕλην ἐξ ἥς καὶ εἰς ἣν, τὴν δὲ ἡττον εἶναι). τοῦ δὲ τὰ μὲν ἀπλῶς γίνεσθαι λέγεσθαι, τὰ δέ τι μόνον, μὴ τῇ ἐξ ἀλλήλων γενέσει, καθ' ὃν εἵπομεν νῦν τρόπον (νῦν μὲν γὰρ τοσοῦτον διώρισται, τί

ama bir şeyin de bozuluşudur, mesela toprağın. Toprak haline gelme ise bir şeyin oluşudur, ama mutlak oluş değil, mutlak bozuluş, örneğin ateşin. Tıpkı Parmenides'in, birine "varolan", diğerineyse "var olmayan" diyerek (ateş ve toprak), bu ikisinden bahsetmesi gibi. Bunları ya da bunlar gibi başka şeyleri öne sürmemiz bir şey değiştirmez; çünkü yönü arıyoruz, taşıyıcıyı değil. Mutlak var olmayana giden yol mutlak bozuluş, mutlak varolana giden yol ise mutlak oluş. Birbirinden ayrılanlar ne olursa olsun, ister ateşle toprak, ister başka şeyler, bunların biri varolan olacak biri var olmayan. Mutlak oluşma ve bozulmayı mutlak olmayanlardan ayırmanın bir yolu bu; öbür yol ise maddenin çeşidiyle ilgili. Nitekim maddenin farkları ya da ayırt edici özellikleri [*diaphora*] daha çok bir belirli şeye işaret ediyorsa, bu madde daha bir varlık demektir; ama yoksunluğa işaret ediyorsa, var olmayan, mesela sıcaklık bir kategori ve biçim, soğukluk yoksunluk ise, toprak ve ateş bu farklara göre ayrılırlar.³⁵

[318b19] Çoğunluk farkın daha ziyade duyulurlarla duyulur olmayanlar arasında olduğu görüşünde: Değişim duyulur maddeye doğru gerçekleştiğinde, oluşun vuku bulduğunu söylerler, görünmez bir şeye doğru gerçekleştiğinde ise bozuluşun; zira varolanla var olmayanı duyumsadıkları ve duyumsamadıkları şeyler bakımından belirlerler, bilinir olana varolan, bilinmez olana ise var olmayan <demeleri> gibi—duyu da bilme gücüne sahip sonuçta. Kendi yaşamlarını ve var olmalarını duyumsama ya da duyumsayabilme addederler ya, işte şeyleri de aynı şekilde; bir anlamda doğru bir şeyin peşindeler, ama söyledikleri doğru değil. Mutlak oluşma ve bozulma yaygın kaniya ve doğru görüşe göre başka şekillerde ortaya çıkıyor; zira soluk ve hava duyulara daha az hitap eder (bu yüzden de mutlak anlamda bozulanların bunlara dönüşerek bozulduğunu söylerler, dokunulur şeylere ve toprağa dönüşenlerin ise oluştuğunu), doğru görüşe göre ise bunlar belirli bir şey ve biçim olmaya topraktan daha yakın.³⁶

[32] Öyleyse başka bir şeyin bozuluşu olan bir mutlak oluşun ve başka bir şeyin oluşu olan bir mutlak bozuluşun olmasının nedenini söyledik: Varlık olmak ya da olmamak ya da daha fazla veya daha az öyle olmak bakımından maddenin farklı olması, ya da <değişimin> kendisinden hareketle ya da kendisine doğru gerçekleştiği maddenin birinde daha fazla, diğerinde daha az duyulur olması. Bazı şeylerin mutlak anlamda oluştuğu, bazı şeylerin de yalnızca bir şey haline geldiği, şimdi söylediğimiz tarzda birbirlerinden oluşmadıkları söylenir (şimdiye kadar belirlenenler,

δή ποτε πάσης γενέσεως οὔσης φθορᾶς ἄλλου, καὶ πάσης φθορᾶς οὔσης ἐτέρου τινὸς γενέσεως, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ φθείρεσθαι τοῖς εἰς ἄλληλα μεταβάλλουσιν. τὸ δ' ὕστερον εἰρημένον οὐ τοῦτο διαπορεῖ ἀλλὰ τί ποτε τὸ μανθάνον μὲν οὐ λέγεται ἀπλῶς γίνεσθαι ἀλλὰ γίνεσθαι ἐπιστῆμον, τὸ δὲ φυόμενον γίνεσθαι), ταῦτα δὲ διώριστα ταῖς κατηγορίαις· τὰ μὲν γὰρ τότε τι σημαίνει, τὰ δὲ τοιόνδε, τὰ δὲ ποσόν· ὅσα οὖν μὴ οὐσίαν σημαίνει, οὐ λέγεται ἀπλῶς, ἀλλὰ τί γίνεσθαι. οὐ μὴν ἄλλ' ὁμοίως ἐν πᾶσι γενέσεις μὲν κατὰ τὰ ἐν τῇ ἐτέρᾳ συστοιχίᾳ λέγεται, οἷον ἐν μὲν οὐσίᾳ ἐὰν πῦρ ἄλλ' οὐκ ἐὰν γῆ, ἐν δὲ τῷ ποιῶ ἐὰν ἐπιστῆμον ἄλλ' οὐκ ὅταν ἀνεπιστῆμον.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ τὰ μὲν ἀπλῶς γίνεσθαι τὰ δὲ μὴ, καὶ ὅλως καὶ ἐν ταῖς οὐσίαις αὐταῖς, εἴρηται, καὶ διότι τοῦ γενέσιν εἶναι συνεχῶς αἰτία ὡς ὕλη τὸ ὑποκείμενον, ὅτι μεταβλητικὸν εἰς τάναντία, καὶ ἔστιν ἡ θατέρου γενέσεις ἀεὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ἄλλου φθορὰ καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ ἄλλου γενέσεις. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀπορῆσαι δεῖ διὰ τί γίνεται ἀεὶ ἀπολλυμένων· ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ φθείρεσθαι ἀπλῶς φασίν, ὅταν εἰς ἀναίσθητον ἔλθῃ καὶ τὸ μὴ ὄν, ὁμοίως καὶ γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος φασίν, ὅταν ἐξ ἀναισθήτου. εἴτ' οὖν ὄντος τινὸς τοῦ ὑποκειμένου εἴτε μὴ, γίνεται ἐκ μὴ ὄντος. ὥστε ὁμοίως καὶ γίνεται ἐκ μὴ ὄντος καὶ φθείρεται εἰς τὸ μὴ ὄν. εἰκότως οὖν οὐχ ὑπολείπει· ἡ γὰρ γενέσεις φθορὰ τοῦ μὴ ὄντος, ἡ δὲ φθορὰ γενέσεις τοῦ μὴ ὄντος.

Ἀλλὰ τοῦτο τὸ μὴ ὄν ἀπλῶς ἀπορήσειεν ἂν τις πότερον τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων ἐστίν, οἷον γῆ καὶ τὸ βαρὺ μὴ ὄν, πῦρ δὲ καὶ τὸ κοῦφον ὄν, ἢ οὐ, ἀλλ' ἔστι καὶ γῆ τὸ ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν ὕλη ἢ τῆς γῆς, καὶ πυρὸς ὡσαύτως. καὶ ἄρα γε ἐτέρα ἐκατέρου ἢ ὕλη, ἢ οὐκ ἂν γίνοιτο ἐξ ἀλλήλων οὐδ' ἐξ ἐναντίων; τούτοις γὰρ ὑπάρχει τάναντία, πυρὶ, γῆ, ὕδατι, ἀέρι. ἢ ἔστι μὲν ὡς ἡ αὐτή, ἔστι δ' ὡς ἡ ἐτέρα· ὁ μὲν γὰρ ποτε ὄν ὑπόκειται τὸ αὐτό, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

4. Περὶ δὲ γενέσεως καὶ ἀλλοιώσεως λέγωμεν τί διαφέρουσιν· φαμὲν γὰρ ἐτέρας εἶναι ταύτας τὰς μεταβολὰς ἀλλήλων. ἐπειδὴ οὖν ἐστὶ τι τὸ ὑποκείμενον

her bir oluşun başka bir şeyin bozuluşu ya da her bir bozuluşun başka bir şeyin oluşu olmasının, oluş ve bozuluşu birbirine dönüşen şeylere benzer şekilde atfetmememizin sebebinin ne olduğuydu, ama daha sonra dile getirilen açmaz bu değil, daha ziyade öğrenen için neden “bilgili hale geliyor” dendiği, ama “mutlak anlamda oluşuyor” denmediği, doğan için ise bunun söylendiği idi), bunları belirleyen ise kategoriler. Zira bazı şeyler belirli bir şeye işaret eder, bazıları ise niteliğe, bazıları da niceliğe. Öyleyse varlığa işaret etmeyen için “mutlak anlamda oluşuyor” denmez, “bir şey haline geliyor” denir. Her bir kategoride benzer şekilde oluştan karşıtlar dizisinin iki sütunundan birine³⁷ karşılık gelecek şekilde söz ederiz, sözgelişi varlık kategorisinde <ortaya çıkan> *ateş*se, ama *toprak* değilse, nitelik kategorisinde de *bilense* ama *bilmeyen* değilse.

[319a15] Bazı şeylerin mutlak anlamda oluştuğu, ama bazı şeylerin oluşmadığı, hem genel olarak hem de bizzat varlıklarda, konuşuldu, ayrıca neden taşıyıcının madde olarak oluşun daimi olmasının nedeni olduğu da söylendi: Çünkü karşıtlara dönüşebilen bir şey ve ikisinden birinin oluşu daima varlıklar söz konusu olduğunda diğerinin bozuluşu yahut birinin bozuluşu öbürünün oluşu. Ancak yok olanlardan neden daima bir şey oluşuyor diye açmaza düşmeye gerek yok; zira tıpkı bir şeyin duyumsanmaz ve bir var olmayan hale geldiğinde mutlak bozuluşa uğradığını söyledikleri gibi, duyumsanmaz bir şeyden meydana gelen bir şeyin de var olmayandan oluştuğunu söylüyorlar. Taşıyıcı bir şey olsun ya da olmasın, oluş var olmayandan³⁸ gelir. Dolayısıyla oluşun var olmayandan çıkması gibi, bozuluş da var olmayana gider. Öyleyse kesintiye uğramaması makul; zira oluş var olmamayı yok etmek, bozuluş da var olmayan haline gelmek.

[29] Ancak mutlak var olmayanın karşıtlar dizisindeki bir ikiliden biri olup olmadığı konusunda açmaza düşülebilir; toprak ve ağır olanın var olmayana, ateş ve hafif olanın da varolana denk düşmesi gibi; ya da böyle değil de, toprağın varolana, toprak ve ateşin ortak maddesinin³⁹ var olmayana denk düşmesi gibi. Acaba madde her biri için başka mı? Birbirlerinden veya karşıtlarından oluşmuyorlar mı? (Karşıtlar bunlara ait, yani ateş, toprak, su ve hava.) Yoksa madde bir anlamda aynı, bir anlamda başka mı? (Taşıyan, artık o her neyse, aynı, olmaklık⁴⁰ ise aynı değil.) Bunlar hakkında bu kadar konuşmuş olalım.

[319b5] 4. Oluş ve başkalaşma arasındaki farkın ne olduğunu konuşalım, ne de olsa bu değişimlerin birbirinden farklı olduğunu söylüyoruz. Taşıyıcı

καὶ ἕτερον τὸ πάθος ὃ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου λέγεσθαι πέφυκεν, καὶ ἔστι μεταβολὴ ἐκατέρου τούτων, ἀλλοίωσις μὲν ἔστιν, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν, ἢ ἐναντίοις οὖσιν ἢ μεταξύ, οἷον τὸ σῶμα ὑγιαίνει καὶ πάλιν κάμνει ὑπομένον γε ταυτό, καὶ ὁ χαλκὸς στρογγύλος, ὅτε δὲ γωνιοειδὴς ὁ αὐτός γε ὢν. ὅταν δ' ὅλον μεταβάλλῃ μὴ ὑπομένοντος αἰσθητοῦ τινὸς ὡς ὑποκειμένου τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' οἷον ἐκ τῆς γονῆς αἷμα πάσης ἢ ἐξ ὕδατος ἀήρ ἢ ἐξ ἀέρος παντὸς ὕδωρ, γένεσις ἤδη τὸ τοιοῦτον, τοῦ δὲ φθορά, μάλιστα δέ, ἂν ἡ μεταβολὴ γίνηται ἐξ ἀναισθήτου εἰς αἰσθητὸν ἢ ἀφῇ ἢ πάσαις ταῖς αἰσθήσεσιν, οἷον ὅταν ὕδωρ γένηται ἢ φθαρῇ εἰς ἀέρα· ὁ γὰρ ἀήρ ἐπιεικῶς ἀναισθητον.

Ἐν δὲ τούτοις ἂν τι ὑπομένῃ πάθος τὸ αὐτὸ ἐναντιώσεως ἐν τῷ γενομένῳ καὶ τῷ φθαρέντι (οἷον ὅταν ἐξ ἀέρος ὕδωρ, εἰ ἄμφω διαφανῇ ἢ ψυχρά), οὐ δεῖ τούτου θάτερον πάθος εἶναι εἰς ὃ μεταβάλλει. εἰ δὲ μή, ἔσται ἀλλοίωσις. οἷον ὁ μουσικὸς ἄνθρωπος ἐφθάρῃ, ἄνθρωπος δ' ἄμουσος ἐγένετο, ὁ δ' ἄνθρωπος ὑπομένει τὸ αὐτό. εἰ μὲν οὖν τούτου μὴ πάθος ἦν καθ' αὐτὸ ἢ μουσικὴ καὶ ἢ ἀμουσία, τοῦ μὲν γένεσις ἦν ἂν, τοῦ δὲ φθορά· διὸ ἀνθρώπου μὲν ταῦτα πάθη, ἀνθρώπου δὲ μουσικοῦ καὶ ἀνθρώπου ἀμούσου γένεσις καὶ φθορά· νῦν δὲ πάθος τοῦτο τοῦ ὑπομένοντος. διὸ ἀλλοίωσις τὰ τοιαῦτα.

Ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν ἢ ἡ μεταβολὴ τῆς ἐναντιώσεως, αὕξη καὶ φθίσις, ὅταν δὲ κατὰ τόπον, φθορά, ὅταν δὲ κατὰ πάθος καὶ τὸ ποιόν, ἀλλοίωσις, ὅταν δὲ μηδὲν ὑπομένῃ οὐ θάτερον πάθος ἢ συμβεβηκὸς ὅλως, γένεσις τὸ δὲ φθορά. ἔστι δὲ ὕλη μάλιστα μὲν καὶ κυρίως τὸ ὑποκείμενον γενέσεως καὶ φθορᾶς δεκτικόν, τρόπον δέ τινα καὶ τὸ ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς, ὅτι πάντα δεκτικὰ τὰ ὑποκείμενα ἐναντιώσεών τινων. περὶ μὲν οὖν γενέσεως, εἴτε ἔστιν εἴτε μή, καὶ πῶς ἔστι, καὶ περὶ ἀλλοιώσεως διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

5. Περὶ δὲ αὐξήσεως λοιπὸν εἰπεῖν, τί τε διαφέρει γενέσεως καὶ ἀλλοιώσεως, καὶ πῶς αὐξάνεται τῶν αὐξανομένων ἕκαστον καὶ φθίνει ὅτιοῦν τῶν φθινόντων.

bir şey, doğası bir taşıyıcı için söylenmek olan hâl [*pathos*] başka bir şey, bunların ikisi için de değişim söz konusu. Başkalaşma, duyulur bir şey olarak taşıyıcı⁴¹ baki kaldığında, ama onun —ya karşıtlar ya da aradaki [*metaksy*] olan— hâllerinde bir değişim olduğunda söz konusu olur, sözgelişi beden iyileşir, sonra yine hastalanır ama aynı şey olarak kalır, yuvarlak tunç da, köşeli olduğunda, aynı. Bütün⁴² değiştiğinde ve aynı taşıyıcı olarak duyulur bir şey baki kalmadığında, ama meniden tümüyle kana ya da sudan havaya ya da havadan tümüyle suya <dönüşmek> gibi olduğunda, bu bir oluşturma—öbürünün de bozuluşu. Bu en çok da, değişim duyulur olmayan bir şeyden dokunma ya da diğer duyularla duyulur bir şeye doğru gerçekleştiğinde olur; su oluştuğundaki ya da bozulup havaya karıştığındaki gibi, ne de olsa hava pek de duyulur olmayan bir şey olarak görülüyor.

[20] Bu durumlarda karşıtlardan biri olan bir hâl, oluşanda, bozulanda olduğu gibi kalır (örneğin havadan su oluştuğunda, ikisi de saydam ve soğuk), öbürünün, yani kendisine dönüşülen şeyin, bunun bir hâli olmaması gerekir. Aksi takdirde bu bir başkalaşma olur. Mesela kültürlü bir insan bozulup kültürsüz biri haline geldiğinde, insan aynı kalır. Eğer kültürlü olmak ya da olmamak bu insanın kendi başına bir hâli ya da özelliği [*pathos*] olmasaydı, birinin oluşu, başka birinin bozuluşu söz konusu olurdu. Yani bunlar insanın hâlleri, kültürlü bir insanın bozuluşu ve kültürsüz bir insanın oluşu söz konusu olsa da, burada söz konusu olan baki kalanın bir hâli [*pathos*]. Dolayısıyla bunlar başkalaşma.

[31] Öyleyse karşıtlar arasındaki değişim niceliksel olduğunda, bu, büyüme ve küçülme olur, değişim yere göre olduğunda, yer değiştirme, değişim bir hâl ve nitelik bakımından olduğunda, başkalaşma. Öte yandan değişimin sonucunda hâl ya da ilineği taşıyan bir bütün kalmadığında, bir şeyin oluşu bir başka şeyin bozuluşu söz konusu olur. Madde, özellikle ve esasen, oluş ve bozuluşu kabul eden taşıyıcıdır, bir anlamda ise, öbür değişimleri de kabul eden, çünkü tüm taşıyıcılar birtakım karşıtları kabul eder. Öyleyse oluş (var mı, yok mu ve nasıl) ve başkalaşmayı bu tarzda belirlemiş olalım.

[320a8] 5. Geriye büyüme hakkında konuşmak kalıyor: (i) Oluş ve başkalaşmadan farkı ne? (ii) Büyüyen şeylerin her biri nasıl büyüyor ve küçülen herhangi bir şey nasıl küçülüyor?

σκεπτέον δὴ πρῶτον πότερον μόνως ἐν τῷ περὶ ὃ ἐστὶν αὐτῶν ἢ πρὸς ἄλληλα διαφορά, οἷον ὅτι ἡ μὲν ἐκ τοῦδε εἰς τόδε μεταβολή, οἷον ἐκ δυνάμει οὐσίας εἰς ἐντελεχείᾳ οὐσίαν, γένεσις ἐστὶν, ἡ δὲ περὶ μέγεθος αὔξησις, ἡ δὲ περὶ πάθος ἀλλοίωσις· ἀμφοτέρω δὲ ἐκ δυνάμει ὄντων εἰς ἐντελεχείαν μεταβολή τῶν εἰρημένων ἐστίν, ἡ καὶ ὁ τρόπος διαφέρει τῆς μεταβολῆς· φαίνεται γὰρ τὸ μὲν ἀλλοιούμενον οὐκ ἐξ ἀνάγκης μεταβάλλον κατὰ τόπον, οὐδὲ τὸ γινόμενον, τὸ δ' αὐξανόμενον καὶ τὸ φθίνον, ἄλλον δὲ τρόπον τοῦ φερομένου. τὸ μὲν γὰρ φερόμενον ὅλον ἀλλάττει τόπον, τὸ δ' αὐξανόμενον ὥσπερ τὸ ἐλαυνόμενον· τούτου γὰρ μένοντος τὰ μόρια μεταβάλλει κατὰ τόπον, οὐχ ὥσπερ τὰ τῆς σφαίρας· τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἴσῳ τόπῳ μεταβάλλει τοῦ ὅλου μένοντος, τὰ δὲ τοῦ αὐξανόμενου αἰεὶ ἐπὶ πλείῳ τόπον, ἐπ' ἐλάττω δὲ τὰ τοῦ φθίνοντος.

Ὅτι μὲν οὖν ἡ μεταβολή διαφέρει οὐ μόνον περὶ ὃ ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦ τε γινομένου καὶ ἀλλοιουμένου καὶ αὐξανόμενου, δηλον. περὶ δὲ ὃ ἐστὶν ἡ μεταβολή ἢ τῆς αὐξήσεως καὶ ἢ τῆς φθίσεως (περὶ μέγεθος δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ αὐξάνεσθαι καὶ φθίνειν), ποτέρως ὑποληπτέον, πότερον ἐκ δυνάμει μὲν μεγέθους καὶ σώματος, ἐντελεχείᾳ δ' ἀσωμάτου καὶ ἀμεγέθους γίνεσθαι σῶμα καὶ μέγεθος, καὶ τούτου διχῶς ἐνδεχομένου λέγειν, ποτέρως ἢ αὔξησις γίνεται; πότερον ἐκ κεχωρισμένης αὐτῆς καθ' αὐτὴν τῆς ὕλης, ἢ ἐνυπαρχούσης ἐν ἄλλῳ σώματι; ἢ ἀδύνατον ἀμφοτέρως; χωριστὴ μὲν γὰρ οὐσα ἢ οὐδένα καθέξει τόπον, [ἢ] οἷον στιγμή τις, ἢ κενὸν ἔσται ἢ σῶμα οὐκ αἰσθητόν. τούτων δὲ τὸ μὲν οὐκ ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγκαῖον ἐν τινι εἶναι· αἰεὶ γὰρ που ἔσται τὸ γινόμενον ἐξ αὐτοῦ, ὥστε κάκεῖνο, ἢ καθ' αὐτὸ ἢ κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ μὴν εἰ γ' ἐν τινι ὑπάρξει, εἰ μὲν κεχωρισμένον οὕτως ὥστε μὴ ἐκείνου καθ' αὐτὸ ἢ κατὰ συμβεβηκός τι εἶναι, συμβήσεται πολλὰ καὶ ἀδύνατα. λέγω δ' οἷον εἰ γίνεται ἀῆρ ἐξ ὕδατος, οὐ τοῦ ὕδατος ἔσται μεταβάλλοντος, ἀλλὰ διὰ τὸ ὥσπερ ἐν ἀγγείῳ τῷ ὕδατι ἐνεῖναι τὴν ὕλην αὐτοῦ. ἀπείρους γὰρ οὐδὲν κωλύει ὕλας εἶναι, ὥστε καὶ γίνεσθαι ἐντελεχείᾳ. ἔτι δ' οὐδ' οὕτω φαίνεται γινόμενος ἀῆρ ἐξ ὕδατος, οἷον ἐξιῶν ὑπομένουτος.

İlkin bunların⁴³ birbirlerinden yalnızca değişimin kendisine dair olduğu şey bakımından ayrılıp ayrılmadığını incelemeli. Sözgelişi bundan şuna, mesela imkân halinde bir varlıktan gerçeklik halinde bir varlığa, değişim, oluşturma; büyüklüğe dair değişim büyüme, hâl değişimi ise başkalaşma—bu ikisi⁴⁴ de sözü edilenlerin⁴⁵ imkân halinden gerçeklik haline geçişi. Ya da bunlar⁴⁶ birbirlerinden değişimin tarzı bakımından da ayrılırlar mı? Zira görünen o ki, başkalaşmanın ve oluşmanın yer bakımından değişmesi şart değil, büyüyenin ve küçülenin ise şart, ama yer değiştirenlerden farklı bir tarzda. Nitekim yer değiştiren yerini bütünüyle terk eder, büyüyen ise dövülen bir demir gibi; kendisi sabit kalır, ama parçaları yer bakımından değişir, küreninkiler gibi de değil; çünkü bunlar⁴⁷ eşit miktarda bir yerde bütünü koruyarak değişir, büyüyeninkiler ise hep daha fazla yer işgal eder, küçüleninkiler ise daha az.

[24] Öyleyse açık ki <değişim çeşitleri> yalnızca değişimin kendisine dair olduğu şey bakımından değil, ama değişimin oluşanda, başkalaşanda ve büyüyende ortaya çıkma tarzı bakımından da birbirlerinden ayrılırlar. Büyüme ve küçülmede ortaya çıkan değişimin kendisine dair olduğu şeyi (büyüme ve küçülmenin büyüklüğe dair olduğu düşünülür ya), nasıl ele almalı? Acaba cismin ve büyüklüğün imkân halinde bir büyüklüğe sahip ve cismani olan, gerçeklik halindeyse böyle olmayan bir şeyden oluştuğunu mu kabul etmeli? Bu da iki anlama gelebilir, acaba büyüme hangi anlamda gerçekleşir? (a) Müstakil hale gelmiş kendi başına bir maddeden mi? (b) Yoksa başka bir cisimde içkin olan bir maddeden mi? Ya da her ikisi de imkânsız mı? Zira (a) müstakil olsa ya (ai) bir nokta gibi yer kaplamayacak ya da (aii) boş veya duyulur olmayan bir cisim olacak. Bunların (ai) biri olanaklı değil, diğeri (aii) ise bir şeyin içinde olmayı zorunlu kılıyor; zira (¬ai) bundan⁴⁸ oluşan daima bir yerde olacak, dolayısıyla bu⁴⁹ da bir yerde olacak, ya kendi başına ya da ilineksel. Ama eğer (¬b) bir şeyde bulunuyorsa, o şeyden de onun —kendi başına ya da ilineksel— bir şeyi olmayan bir şey olarak müstakil hale gelmişse, bunun pek çok imkânsız sonucu olur. Demek istediğim mesela havanın sudan oluşması, ama bunun suyun değişime uğramasıyla değil de, onun maddesinin suda bir tastaki gibi içerilmesi nedeniyle olması gibi. Bu durumda sonsuz sayıda madde olmasına, dolayısıyla da bunların gerçeklik haline geçmesine hiçbir engel olmazdı. Ayrıca açık ki hava sudan bu şekilde, yani kendisi baki kalan bir şeyden çıkar gibi, oluşmaz.

Βέλτιον τοίνυν ποιεῖν πᾶσιν ἀχώριστον τὴν ὕλην ὡς οὖσαν τὴν αὐτὴν καὶ μίαν τῷ ἀριθμῷ, τῷ λόγῳ δὲ μὴ μίαν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ στιγμὰς θετέον οὐδὲ γραμμὰς τὴν τοῦ σώματος ὕλην διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. ἐκείνο δὲ οὐ ταῦτα ἔσχατα, ἡ ὕλη, ἣν οὐδέποτε ἄνευ πάθους οἶόν τε εἶναι οὐδ' ἄνευ μορφῆς.

Γίνεται μὲν οὖν ἀπλῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις διώριστα, καὶ ὑπὸ τινος δὲ ἐντελεχείᾳ ὄντος ἡ ὁμοιοειδοὺς ἡ ὁμογενοὺς, οἶον πῦρ ὑπὸ πυρὸς ἡ ἄνθρωπος ὑπ' ἀνθρώπου, ἡ ὑπ' ἐντελεχείας· σκληρὸν γὰρ οὐχ ὑπὸ σκληροῦ γίνεται. ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ οὐσίας ὕλη σωματικῆς, σώματος δ' ἤδη τοιουδί (σῶμα γὰρ κοινὸν οὐδέν), ἡ αὐτὴ καὶ μεγέθους καὶ πάθους ἐστὶ, τῷ μὲν λόγῳ χωριστῇ, τόπῳ δ' οὐ χωριστῇ, εἰ μὴ καὶ τὰ πάθη χωριστά.

Φανερόν δὴ ἐκ τῶν διηπορημένων ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ αὐξησις μεταβολὴ ἐκ δυνάμει μεγέθους, ἐντελεχείᾳ δὲ μηδὲν ἔχοντος μέγεθος· χωριστὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ κενόν, τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, εἴρηται ἐν ἑτέροις πρότερον. ἔτι δ' ἡ γε τοιαύτη μεταβολὴ οὐκ αὐξήσεως ἰδίου ἀλλὰ γενέσεως· ἡ γὰρ αὐξησίς ἐστι τοῦ ἐνυπάρχοντος μεγέθους ἐπίδοσις, ἡ δὲ φθίσις μείωσις (διὸ δὴ ἔχειν τι δεῖ μέγεθος τὸ αὐξανόμενον), ὥστ' οὐκ ἐξ ἀμεγέθους ὕλης δεῖ εἶναι τὴν αὐξησιν εἰς ἐντελέχειαν μεγέθους· γένεσις γὰρ ἂν εἴη σώματος μᾶλλον, οὐκ αὐξησις. ληπτέον δὴ μᾶλλον οἶον ἀπτομένους τῆς ζητήσεως ἐξ ἀρχῆς, ποίου τινὸς ὄντος τοῦ αὐξάνεσθαι ἢ τοῦ φθίνειν τὰ αἷτια ζητοῦμεν.

Φαίνεται δὴ τοῦ αὐξανομένου ὅτιοῦν μέρος ηὐξῆσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ φθίνειν ἔλαττον γεγονέναι, ἔτι δὲ προσιόντος τινὸς αὐξάνεσθαι καὶ ἀπιόντος φθίνειν. ἀναγκαῖον δὴ ἡ ἀσωμάτῳ αὐξάνεσθαι ἢ σώματι. εἰ μὲν οὖν ἀσωμάτῳ, ἔσται χωριστὸν τὸ κενόν· ἀδύνατον δὲ μεγέθους ὕλην εἶναι χωριστὴν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· εἰ δὲ σώματι, δύο ἐν τῷ αὐτῷ σώματα τόπῳ ἔσται, τό τε αὐξόμενον καὶ τὸ αὐξόν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον.

Ἀλλὰ μὴν οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται λέγειν γίνεσθαι τὴν αὐξησιν καὶ τὴν φθίσιν, ὥσπερ ὅταν ἐξ ὕδατος ἀήρ· τότε γὰρ μείζων ὁ ὄγκος γέγονεν· οὐ γὰρ αὐξησις τοῦτο ἀλλὰ γένεσις μὲν τοῦ εἰς ὃ μετέβαλεν ἔσται, φθορὰ δὲ τοῦ

[320b13] Her durumda maddeyi müstakil olmayan, sayıca *bir* ve aynı olan, ama ifade [*logos*] bakımından *bir* olmayan bir şey yapmak daha iyi. Ancak noktaları cismin maddesi olarak ortaya koymamalı, aynı nedenden ötürü, doğru parçalarını da. Madde, bunların⁵⁰ sonu/ucu [*eskhaton*] olduğu şey ve o, hâller ya da *form* [*morphê*] olmaksızın hiçbir şekilde var olamaz.

[18] Bir şey, başka yerlerde⁵¹ de belirlediğimiz üzere, mutlak anlamda, başka bir şeyden oluşur, bu da (i) ya gerçeklik halinde olan aynı türden ya da aynı cinsten bir şey sayesinde olur (sözge-lişi ateş ateş tarafından, insan da insan), ya da (ii) bir yetkinlik⁵² [*entelekheia*] sayesinde (nitekim sert bir şey, sert bir şey sayesinde oluşmaz). Mademki cismani varlığın bir maddesi var, ama bu belli bir çeşit cismin maddesi (çünkü ortak bir cisim yok), aynı madde hem büyüklüğün hem de hâlin maddesi olur, ifade [*logos*] bakımından müstakil olan, yer bakımından ise öyle olmayan, eğer hâller de müstakil değilse.

[25] Ortaya konan açmazlardan sonra, açık ki, büyüme, imkân halinde büyüklüğe sahip olsa da gerçeklik halinde buna sahip olmayan bir şeyin geçirdiği değişim değil; aksi takdirde müstakil bir boşluk söz konusu olurdu, ki bunun imkânsız olduğunu daha önce başka bir yerde⁵³ söyledik. Dahası, böyle bir değişim büyümeye değil de, oluşa özgü; ne de olsa büyüme büyüklüğe zaten sahip bir şeyin artışı, küçülme de azalışı (dolayısıyla büyüyenin bir büyüklüğe sahip olması şart), o halde büyüme büyüklüğe sahip olmayan bir maddeden gerçeklik halinde bir büyüklüğe doğru bir değişim olmasa gerek; çünkü bu büyümeden ziyade cismin oluşu olurdu. Öyleyse araştırmaya, bunu yapmamış gibi, en baştan başlamalı, büyüme ve küçülmenin nasıl bir şey olduğunu ve nedenlerini biraz daha soruşturmalı.

[321a2] Görünen o ki büyüyenin herhangi bir kısmı artış gösteriyor, benzer şekilde küçülmede de, daha az hale gelmiş oluyor, dahası, bir şeyin eklenmesiyle büyüme, çıkarılmasıyla da küçülme gerçekleşiyor. Büyüme zorunlu olarak ya cisimsiz bir şey üzerinden gerçekleşecek ya da cismani. Cisimsiz olsa, müstakil bir boşluk söz konusu olacak; ama daha önce⁵⁴ de söylediğimiz gibi, büyüklüğün maddesinin müstakil olması imkânsız. Eğer cismani olsa, aynı yerde iki cisim olacak, büyüyen ve büyüyen, ki bu da imkânsız.

[9] Ayrıca, sözge-lişi sudan hava oluştuğunda da, büyüme ve küçülmenin gerçekleştiği söylenemez—hacim artsa bile. Zira bu, büyüme değil de, değişimin kendisine doğru gerçekleştiği şeyin oluşu, karşının da bozuluşu

έναντίου· αὐξησις δὲ οὐδετέρου, ἀλλ' ἢ οὐδενός ἢ εἴ τι κοινὸν ἀμφοῖν ὑπάρχει, τῷ γινομένῳ καὶ τῷ φθαρέντι, οἷον εἰ σῶμα. τὸ δ' ὕδωρ οὐκ ἡῤῥηται οὐδ' ὁ ἀήρ, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόλωλε τὸ δὲ γέγονεν· τὸ σῶμα δέ, εἶπερ, ἡῤῥηται. ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἀδύνατον. δεῖ γὰρ σώζειν τῷ λόγῳ τὰ ὑπάρχοντα τῷ αὐξανομένῳ καὶ φθίνοντι. ταῦτα δὲ τρία ἐστίν, ὧν ἐν μὲν ἐστὶ τὸ ὁτιοῦν μέρος μείζον γίνεσθαι τοῦ αὐξανομένου μεγέθους, οἷον εἰ σὰρξ τῆς σαρκός, καὶ προσιόντος τινός, καὶ τρίτον σωζομένου τοῦ αὐξανομένου καὶ ὑπομένοντος· ἐν μὲν γὰρ τῷ γίνεσθαί τι ἀπλῶς ἢ φθειρεσθαι οὐχ ὑπομένει, ἐν δὲ τῷ ἀλλοιοῦσθαι ἢ αὐξάνεσθαι ἢ φθίνειν ὑπομένει τὸ αὐτὸ τὸ αὐξανόμενον ἢ ἀλλοιούμενον· ἀλλ' ἔνθα μὲν τὸ πάθος ἔνθα δὲ τὸ μέγεθος τὸ αὐτὸ οὐ μένει. εἰ δὴ ἔσται ἡ εἰρημένη αὕξησις, ἐνδέχοιτ' ἂν μηδενός γε προσιόντος μηδὲ ὑπομένοντος αὐξάνεσθαι καὶ μηδενός ἀπιόντος φθίνειν καὶ μὴ ὑπομένειν τὸ αὐξανόμενον. ἀλλὰ δεῖ τοῦτο σώζειν· ὑπόκειται γὰρ ἡ αὕξησις τοιοῦτον.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις καὶ τί ἐστὶ τὸ αὐξανόμενον, πότερον ᾧ προστίθεται τι, οἷον εἰ τὴν κνήμην αὐξάνει, αὕτη μείζων, ᾧ δὲ αὐξάνει, ἡ τροφή, οὐ. διὰ τί δὴ οὖν οὐκ ἄμφω ἡῤῥηται; μείζον γὰρ καὶ ὁ καὶ ᾧ, ὥσπερ ὅταν μίξης οἶνον ὕδατι· ὁμοίως γὰρ πλεῖον ἐκάτερον. ἢ ὅτι τοῦ μὲν μένει ἡ οὐσία, τοῦ δ' οὐ, οἷον τῆς τροφῆς, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐπικρατοῦν λέγεται ἐν τῇ μίξει, οἷον ὅτι οἶνος· ποιεῖ γὰρ τὸ τοῦ οἶνου ἔργον ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ ὕδατος τὸ σύνολον μῖγμα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀλλοιώσεως, εἰ μένει σὰρξ οὐσα καὶ τὸ τί ἐστὶ, πάθος δέ τι ὑπάρχει τῶν καθ' αὐτό, ὁ πρότερον οὐχ ὑπῆρχεν, ἡλλοίωται τοῦτο· ᾧ δ' ἡλλοίωται, ὅτε μὲν οὐδὲν πέπονθεν, ὅτε δὲ κάκεῖνο. ἀλλὰ τὸ ἀλλοιοῦν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως ἐν τῷ αὐξανομένῳ καὶ τῷ ἀλλοιούμενῳ· ἐν τούτοις γὰρ τὸ κινεῖν, ἐπεὶ καὶ τὸ εἰσελθὸν γένοιτ' ἂν ποτε μείζον, καὶ τὸ ἀπολαῦσαν αὐτοῦ σῶμα, οἷον εἰ εἰσελθὸν γένοιτο πνεῦμα. ἀλλ' ἐφθαρταί γε τοῦτο παθόν, καὶ τὸ καινοῦν οὐκ ἐν τούτῳ.

Ἐπεὶ δὲ διηπόρηται περὶ αὐτῶν ἱκανῶς, δεῖ καὶ τῆς ἀπορίας πειρᾶσθαι λύσιν εὑρεῖν, σώζοντας τὸ ὑπομένοντός τε τοῦ αὐξανομένου καὶ προσιόντος τινός

olacak. İkisi için de büyüme söz konusu değil, ya hiçbir şey büyümüyor, ya da her ikisinde de (yani hem oluşanda hem bozulanda) ortak olan herhangi bir şey, mesela cisim. Ne su büyümüş oluyor, ne de hava, daha ziyade biri bozulmuş, diğeriye olmuş oluyor; büyümüş olan, tabii eğer bu mümkünse, cisim. Ama bu da imkânsız. Büyüyen ve küçülen bir şeyde bulunanların tanımında [*logos*] muhafaza edilmesi gerekir. Bunlar ise üç: (i) Büyüyenin büyüklüğe sahip her bir kısmı daha büyük hale gelir, sözgelişi eğer etse, et. (ii) Büyüyene bir şey eklenir. (iii) Büyüyen korunur ve kalır. Bir şeyin mutlak anlamda oluştuğu veya bozulduğu durumlarda bir şey baki kalmaz; başkalaşmada, büyümede ve küçülmede ise büyüyen ya da başkalaşan şey aynı kalır; aynı kalmayan birinde hâl, diğesinde ise büyüklük. Ancak sözü edilen değişim⁵⁵ büyüme olsaydı, herhangi bir şey eklenmeden ya da herhangi bir şey kalmadan büyümek, herhangi bir şey çıkarılmadan küçülmek ve büyüyenin baki kalmaması olanaklı olacaktı. Ama bunun korunması gerek; çünkü büyüme böyle bir şey olarak sunulmuştu.

[29] Büyüyenin ne olduğu konusunda da açmaza düşülebilir, acaba kendisine bir şey eklenen mi? Mesela eğer kaval kemiği büyürse, bu artar, ama kendisiyle büyüdüğü şey, besin [*trophê*], artmaz. Neden her ikisi de büyümüş değil? Zira eklenen de kendisine eklenen de artık daha büyük, tıpkı şarap sulandırıldığında olduğu gibi, nitekim her ikisi de benzer şekilde artıyor. Birinin varlığı kaldığı, ama diğerininki, yani besinininki kalmadığı için, değil mi? Burada bu,⁵⁶ karışımında baskın olduğu söylenen içerik, yani şarap; çünkü bir bütün olarak bu karışım şarabın işini görüyor, suyun değil. Başkalaşma konusunda da benzer şekilde, eğer et nelik olarak kalırsa, ona kendi başına ait olanlar arasında daha önce bulunmayan bir hâl de artık mevcutsa, bu başkalaşmış olur; kendisi sayesinde başkalaştığı şey ise, bazen hiçbir şekilde etkilenmemiş olur, bazen de etkilenir. Ancak başkalaştırın, hareketin ilkesi yani, büyüyenin ve başkalaşmanın içindedir, çünkü hareket ettiren bunlardadır. İçeri giren de, ondan faydalanan beden de, daha büyük hale gelebilir, sözgelişi içeri girdi mi, soluk [*pneuma*] haline gelmiş olabilir. Ancak bu etkiye maruz kalarak bozulmuş olur, hareket ettirici de bunun içinde değil.

[321b11] Açmazlar yeterince dile getirildiğine göre, büyüyenin büyürken baki kaldığını ve ona bir şey eklendiğini,

αὐξάνεσθαι, ἀπιώντος δὲ φθίνειν, ἔτι δὲ τὸ ὅτι οὖν σημεῖον αἰσθητὸν ἢ μείζον ἢ ἔλαττον γεγενῆσθαι, καὶ μήτε κενὸν εἶναι τὸ σῶμα μήτε δύο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ μεγέθη μήτε ἄσωμάτῳ αὐξάνεσθαι.

Ληπτέον δὲ τὸ αἴτιον διορισσάμενοις πρῶτον ἐν μὲν ὅτι τὰ ἀνομοιομερῆ αὐξάνεται τῷ τὰ ὁμοιομερῆ αὐξάνεσθαι (σύγκειται γὰρ ἐκ τούτων ἕκαστον), ἔπειθ' ὅτι σὰρξ καὶ ὅσπου καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων μορίων ἐστὶ διττόν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ὕλῃ εἶδος ἐχόντων· καὶ γὰρ ἡ ὕλη λέγεται καὶ τὸ εἶδος σὰρξ ἡ ὅσπου.

Τὸ οὖν ὅτι οὖν μέρος αὐξάνεσθαι καὶ προσιώντος τινὸς κατὰ μὲν τὸ εἶδος ἐστὶν ἐνδεχόμενον, κατὰ δὲ τὴν ὕλην οὐκ ἔστιν. δεῖ γὰρ νοῆσαι ὥσπερ εἰ τις μετροίῃ τῷ αὐτῷ μέτρῳ ὕδωρ· αἰεὶ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ γινόμενον. οὕτω δ' αὐξάνεται ἡ ὕλη τῆς σαρκὸς, καὶ οὐχ ὅτω οὖν παντὶ προσγίνεται, ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπεκρεῖ τὸ δὲ προσέρχεται, τοῦ δὲ σχήματος καὶ τοῦ εἶδους ὅτω οὖν μορίῳ. ἐπὶ δὲ τῶν ἀνομοιομερῶν τοῦτο μᾶλλον δῆλον, οἷον χειρὸς, ὅτι ἀνάλογον ἠϋξῆται· ἡ γὰρ ὕλη ἐτέρα οὐσα δῆλη μᾶλλον τοῦ εἶδους ἐνταῦθα ἢ ἐπὶ σαρκὸς καὶ τῶν ὁμοιομερῶν· διὸ καὶ τεθνεώτος μᾶλλον ἂν δόξειεν εἶναι ἔτι σὰρξ καὶ ὅσπου ἢ χεὶρ καὶ βραχίον. ὥστε ἔστι μὲν ὡς ὅτι οὖν τῆς σαρκὸς ἠϋξῆται, ἔστι δ' ὡς οὐ. κατὰ μὲν γὰρ τὸ εἶδος ὅτω οὖν προσεληλύθεν, κατὰ δὲ τὴν ὕλην οὐ. μείζον μέντοι τὸ ὅλον γέγονε προσελθόντος μὲν τινος, ὃ καλεῖται τροφή καὶ ἐναντίον, μεταβάλλοντος δὲ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, οἷον εἰ ξηρῷ προσίοι ὕγρον, προσελθὼν δὲ μεταβάλοι καὶ γένοιτο ξηρόν· ἔστι μὲν γὰρ ὡς τὸ ὅμοιον ὁμοίῳ αὐξάνεται, ἔστι δ' ὡς τὸ ἀνόμοιον ἀνομοίῳ.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις ποῖόν τι δεῖ εἶναι τὸ ᾧ αὐξάνεται. φανερόν δὴ ὅτι δυνάμει ἐκεῖνο, οἷον εἰ σὰρξ, δυνάμει σάρκα. ἐντελεχεία ἄρα ἄλλο· φθαρὲν δὴ τοῦτο σὰρξ γέγονεν. οὐκοῦν οὐκ αὐτὸ καθ' αὐτό (γένεσις γὰρ ἂν ἦν, οὐκ αὐξησις)· ἀλλὰ τὸ αὐξανόμενον τούτῳ. τί οὖν παθὼν ὑπὸ τούτου [ἠϋξήθη]; ἡ μυχθέν, ὥσπερ οἶνω εἰ τις ἐπιχέοι ὕδωρ, ὃ δὲ δύναται οἶνον ποιεῖν τὸ μυχθέν; καὶ ὥσπερ τὸ πῦρ ἀψάμενον τοῦ καυστοῦ, οὕτως ἐν τῷ αὐξανομένῳ καὶ ὄντι ἐντελεχεία σαρκὶ τὸ ἐνὸν αὐξητικὸν προσελθόντος

küçülürken de küçülenden bir şey çıkarıldığını, dahası, <büyümede ve küçülmede> her bir duyulur noktanın daha büyük ya da daha küçük hale geldiğini, cismin boş olmadığını ve aynı yerde büyüklüğe sahip iki cismin olamayacağını, büyümenin de cisimsiz bir şeyle gerçekleşemeyeceğini elde tutarak bu açmazlara bir çözüm bulmayı denemek gerekiyor.

[17] Nedeni belirlemeden önce iki noktaya değinelim: (i) Çokdokulular tekdokulular büyüdükçe büyürler (çünkü her bir çokdokulu bunların birleşimi). (ii) Et, kemik bu gibi kısımların her biri, maddeye içkin biçimlere sahip başka şeyler gibi, iki anlamlı; nitekim “et” ya da “kemik” hem madde hem de biçim için kullanılıyor.

[21] Öyleyse her bir kısmın büyümesi ve büyümede büyüyen bir şey eklenmesi, biçim bakımından olanaklı, ama madde bakımından değil. Bunu birinin suyu aynı ölçüyle ölçmesi gibi düşünmek gerek, oluşan hep başka başka. Etin maddesi de böyle büyür, maddenin her bir noktasına bir şey eklenmez (bir kısmı gider bir kısmı gelir), şekil ve biçimin ise her bir kısmına bir şey eklenir. Çokdokulularda bu daha açık, el mesela, orantılı büyür; burada maddeyle biçimin farkı, et ve tekdokululardakine göre daha açık. Bu yüzden de bir cesedin el ve kolundan ziyade, onun et ve kemiğinin olduğu düşünülür. O halde bir anlamda etin her bir kısmı büyür, bir anlamda da büyümeyiz; zira biçim bakımından her bir kısım için bir artış ya da eklenme söz konusudur, madde bakımından ise değil. Bütün, <alınmadan önce> karşıt olan ama <alındı mı> aynı biçime dönüşen, “besin” denen şeyin dahliyle daha büyük hale gelir. Mesela ıslak bir şey kuru bir şeye dahil olduğunda değişerek kuru hale gelir. Bir anlamda benzer benzerle büyür, bir anlamda ise benzemezle.

[322a3] Büyüyenin kendisi aracılığıyla büyüdüğü şeyin ne olması gerektiğiyle ilgili de açmaza düşülebilir. Açık ki, imkân halinde bu⁵⁷ olan bir şey, sözgelişi bu⁵⁸ etse, imkân halinde et olan bir şey. Yani gerçeklik halinde başka olan, ama yarup⁵⁹ et haline gelen bir şey. Kendi kendine değil ama (çünkü bu oluş olurdu, büyüme değil), daha ziyade büyüyen şeyin bunu yakmasıyla. Öyleyse bunun⁶⁰ tarafından nasıl etkilenir? Şaraba su eklenmesi, bunun⁶¹ da karışımı şarap yapabilmesi gibi, karışarak mı? Tıpkı yanıcı olanı yakan ateş gibi, aynı şekilde, gerçeklik halinde et olan büyüyen şeyin içindeki büyüme gücü,

δυνάμει σαρκὸς ἐποίησεν ἐντελεχείᾳ σάρκα. οὐκοῦν ἅμα ὄντος· εἰ γὰρ χωρίς, γένεσις. ἔστι μὲν γὰρ οὕτω πῦρ ποιῆσαι ἐπὶ τὸ ὑπάρχον ἐπιθέντα ξύλα. ἀλλ' οὕτω μὲν αὐξησις, ὅταν δὲ αὐτὰ τὰ ξύλα ἀφθῇ, γένεσις.

Ποσὸν δὲ τὸ μὲν καθόλου οὐ γίνεται, ὥσπερ οὐδὲ ζῶον ὁ μήτ' ἄνθρωπος μήτε τῶν καθ' ἕκαστα· ἀλλ' ὥς ἐνταῦθα τὸ καθόλου, κἀκεῖ τὸ ποσόν. σὰρξ δὲ ἡ ὅσπου ἡ χεὶρ καὶ τούτων τὰ ὁμοιομερῇ, προσελθόντος μὲν δὴ τινος ποσοῦ, ἀλλ' οὐ σαρκὸς ποσῆς. ἡ μὲν οὖν δυνάμει τὸ συναμφότερον, οἷον ποσὴ σὰρξ, ταύτῃ μὲν αὖξει· καὶ γὰρ ποσὴν δεῖ γενέσθαι καὶ σάρκα· ἡ δὲ μόνον σὰρξ, τρέφει· ταύτῃ γὰρ διαφέρει τροφή καὶ αὕησις τῷ λόγῳ. διὸ τρέφεται μὲν ἕως ἂν σώζεται καὶ φθίνον, αὕηνεται δὲ οὐκ αἰεί. καὶ ἡ τροφή τῇ αὕησει τὸ αὐτὸ μὲν, τὸ δ' εἶναι ἄλλο· ἡ μὲν γὰρ ἔστι τὸ προσιὸν δυνάμει ποσὴ σὰρξ, ταύτῃ μὲν αὕητικὸν σαρκός, ἡ δὲ μόνον δυνάμει σὰρξ, τροφή.

Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος [ἄνευ ὕλης], οἷον αὐλός, δύναμις τις ἐν ὕλῃ ἐστίν. ἐὰν δέ τις προσίῃ ὕλῃ, οὕσα δυνάμει αὐλός, ἔχουσα καὶ τὸ ποσὸν δυνάμει, οὗτοι ἔσονται μείζους αὐλοί. ἐὰν δὲ μηκέτι ποιεῖν δύνηται, ἀλλ' οἷον ὕδωρ οἶνῳ αἰεὶ πλεῖον μιγνύμενον τέλος ὑδαρῇ ποιεῖ καὶ ὕδωρ, τότε φθίσιν ποιεῖται τοῦ ποσοῦ, τὸ δ' εἶδος μένει.

6. Ἐπεὶ δὲ πρῶτον δεῖ περὶ τῆς ὕλης καὶ τῶν καλουμένων στοιχείων εἰπεῖν, εἴτ' ἔστιν εἴτε μή, καὶ πότερον αἰδίδιον ἕκαστον ἢ γίνεται πῶς, καὶ εἰ γίνεται, πότερον ἐξ ἀλλήλων γίνεται πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ τι πρῶτον ἐν αὐτῶν ἐστίν, ἀνάγκη δὴ πρότερον εἰπεῖν περὶ ὧν ἀδιορίστως λέγεται νῦν.

Πάντες γὰρ οἱ τε τὰ στοιχεῖα γεννῶντες καὶ οἱ τὰ ἐκ τῶν στοιχείων διακρίσει χρῶνται καὶ συγκρίσει καὶ τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν. ἔστι δ' ἡ σύγκρισις μίξις· πῶς δὲ μίγνυσθαι λέγομεν, οὐ διώρισται σαφῶς. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀλλοιοῦσθαι δυνατόν, οὐδὲ διακρίνεσθαι καὶ συγκρίνεσθαι, μηδενὸς ποιούντος μηδὲ πάσχοντος· καὶ γὰρ οἱ πλείω τὰ στοιχεῖα ποιῶντες γεννῶσι τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, καὶ τοῖς ἐξ ἑνὸς ἀνάγκη λέγειν τὴν ποίησιν, καὶ τοῦτ' ὀρθῶς λέγει Διογένης, ὅτι εἰ μὴ ἐξ ἑνὸς

<bedene> dahil olan imkân halindeki eti gerçeklik halinde et yapar. Öyleyse birlikte olacak. Eğer ayrı ayrı olsa, oluş söz konusu olurdu. Nitekim mevcut bir ateşe odun atarak <daha fazla> ateş elde edilebilir, bu büyüme, odun kendi kendine yandığında ise, oluş.

[322a18] <Büyümede> tümel nicelik oluşmaz; tıpkı <oluştur> ne bir insan ne de diğer türlerden biri olan tümel hayvanın da oluşmadığı gibi (oluştur tümel hayvan büyümede tümel niceliğe karşılık geliyor). <Büyümede ortaya çıkan> ise et, kemik, el ve bunları teşkil eden tekdokulular, artan da belirli bir şeyin niceliği, ama etin niceliği değil. Öyleyse imkân halinde ikisi birden (yani et niceliği) olan bir şey olarak [*ἡ, qual*], büyür, çünkü <büyüyenin> hem nicelik hem de et haline gelmesi gerekir; ama yalnızca et *olarak*, beslenir—beslenme ve büyümenin tanım [*logos*] bakımından farkı bu. Dolayısıyla küçülen bir şey bile, varlığını muhafaza ettiği sürece, beslenir; daima büyüyecek diye bir kaide yok. Beslenme büyümeye benzer, ama onun olmaklığı⁶² başka. Nitekim imkân halinde artan bir et niceliği *olarak* <bedene> dahil olan şey eti büyütür, imkân halinde yalnızca et *olarak* <bedene dahil olan> ise besin.

[29] Bu [maddesiz] biçim, mesela kaval, bir nevi maddedeki imkândır. Eğer ona imkân halinde kaval olan ve imkân halinde niceliğe sahip olan bir madde eklenirse, bunlar daha büyük kavallar olacak. Eğer bu imkân artık gerçekleşemiyorsa, ama <daha fazla şarap elde etmek için> şarabın boyuna sulandırılması, sonuçta da sulu bir şey ya da su elde edilmesi gibi bir durum ortaya çıkıyorsa, nicelikte küçülme söz konusu olur, ama biçim baki kalır.

[322b] 6. Madem ilkin madde ve öğeler denenleri konuşmak gerekiyor, bunlar var mı yok mu, acaba her biri ezeli mi yoksa bir biçimde oluşuyor mu, ve eğer oluşuyorlarsa, acaba hepsi aynı tarzda birbirlerinden mi oluşuyor yoksa onların bir başı [*prôton*] var mı—önce, şimdi doğru düzgün belirlenmeden söylenenler hakkında konuşalım.

[7] Herkes, öğeleri <başka şeylerden> türetenler⁶³ de, her şeyi öğelerden türetenler⁶⁴ de, birleşmeyle ayrışmayı ve etkiyle edilgiyi kullanıyor. Birleşme bir karışma, ama nasıl bir karışmaktan söz ediyoruz, açıkça belirlenmiş değil. Ayrıca bir yapan bir de maruz kalan olmadıkça, ne başkalaşma mümkün, ne de ayrışmayla birleşme. Nitekim birden fazla öğe ortaya koyanlar onları birbirlerinden birbirlerine karşı sergiledikleri etki ve edilgiyle türetiyorlar, onları tek bir şeyden türetenler de kaçınılmaz olarak etkiden bahsediyor. Bunu Diogenes de doğru bir biçimde [*orthôs*] ifade ediyor, diyor ki, “her şey tek bir şeyden gelmeseydi,

ἦν ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι καὶ τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν· οὐ γὰρ ἡ θερμότης μεταβάλλει καὶ ἡ ψυχρότης εἰς ἄλληλα, ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ ὑποκειμένον. ὥστε ἐν οἷς τὸ ποιεῖν ἐστὶ καὶ τὸ πάσχειν, ἀνάγκη τούτων μίαν εἶναι τὴν ὑποκειμένην φύσιν. τὸ μὲν οὖν πάντ' εἶναι τοιαῦτα φάσκειν οὐκ ἀληθές, ἀλλ' ἐν ὅσοις τὸ ὑπ' ἀλλήλων ἐστίν.

Ἀλλὰ μὴν εἰ περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν καὶ περὶ μίξεως θεωρητέον, ἀνάγκη καὶ περὶ ἀφῆς· οὔτε γὰρ ποιεῖν ταῦτα καὶ πάσχειν δύναται κυρίως ἢ μὴ οἷόν τε ἄφασθαι ἀλλήλων, οὔτε μὴ ἀψάμενά πως ἐνδέχεται μιχθῆναι πρῶτον. ὥστε περὶ τριῶν τούτων διοριστέον, τί ἀφή καὶ τί μίξις καὶ τί ποίησις.

Ἀρχὴν δὲ λάβωμεν τήνδε. ἀνάγκη γὰρ τῶν ὄντων ὅσοις ἐστὶ μίξις, εἶναι ταῦτ' ἀλλήλων ἀπτικά· κἂν εἴ τι ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει κυρίως, καὶ τούτοις ὡσαύτως. διὸ πρῶτον λεκτέον περὶ ἀφῆς.

Σχεδὸν μὲν οὖν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἕκαστον λέγεται πολλαχῶς, καὶ τὰ μὲν ὁμωνύμως τὰ δὲ θάτερα ἀπὸ τῶν ἐτέρων καὶ τῶν προτέρων, οὕτως ἔχει καὶ περὶ ἀφῆς. ὅμως δὲ τὸ κυρίως λεγόμενον ὑπάρχει τοῖς ἔχουσι θέσιν. θέσις δ' οἷσπερ καὶ τόπος· καὶ γὰρ τοῖς μαθηματικοῖς ὁμοίως ἀποδοτέον ἀφῆν καὶ τόπον, εἴτ' ἐστὶ κεχωρισμένον ἕκαστον αὐτῶν εἴτ' ἄλλον τρόπον. εἰ οὖν ἐστίν, ὥσπερ διωρίσθη πρότερον, τὸ ἄπτεσθαι τὸ τὰ ἔσχατα ἔχειν ἅμα, ταῦτα ἂν ἄπτοιτο ἀλλήλων ὅσα διωρισμένα μεγέθη καὶ θέσιν ἔχοντα ἅμα ἔχει τὰ ἔσχατα. ἐπεὶ δὲ θέσις μὲν ὅσοις καὶ τόπος ὑπάρχει, τόπου δὲ διαφορὰ πρώτη τὸ ἄνω καὶ κάτω καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντικειμένων, ἅπαντα τὰ ἀλλήλων ἀπτόμενα βάρους ἂν ἔχοι ἢ κουφότητα, ἢ ἄμφω ἢ θάτερον. τὰ δὲ τοιαῦτα παθητικὰ καὶ ποιητικὰ ὥστε φανερόν ὅτι ταῦτα ἄπτεσθαι πέφυκεν ἀλλήλων, ὧν διηρημένων μεγεθῶν ἅμα τὰ ἔσχατά ἐστιν, ὄντων κινητικῶν καὶ κινητῶν ὑπ' ἀλλήλων.

Ἐπεὶ δὲ τὸ κινεῖν οὐχ ὁμοίως κινεῖ τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀνάγκη κινούμενον καὶ αὐτὸ κινεῖν, τὸ δ' ἀκίνητον ὄν, δῆλον ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος ἐροῦμεν ὡσαύτως· καὶ γὰρ τὸ κινεῖν ποιεῖν τί φασι καὶ τὸ ποιοῦν κινεῖν. οὐ μὴν

karşılıklı etki ve edilgi de olmazdı,"⁶⁵ mesela sıcak olanın soğuması ve yine soğuk olanın ısınması, nitekim sıcaklık ve soğukluk birbirine dönüşmüyor, değişen bir taşıyıcı, bu belli bir şey. Dolayısıyla aralarında etki ve edilgi olan şeylerin tek bir taşıyıcı doğası olması zorunlu. Ama her şeyin böyle olduğunu söylemek de doğru [*alêthes*] değil, karşılıklı etkileşim içerisinde olanlar için bu geçerli.

[21] Eğer etki, edilgi ve karışım hakkında bir inceleme yürütülecekse, teması da ele almak şart; zira birbiriyle temas halinde olmayan şeyler için esasen ne etki ne de edilgi mümkün. Ne de, önce bir biçimde temas halinde olmayan şeylerin karışması mümkün. O halde bunları üçe ayırmalı: (i) Temas ne? (ii) Karışım ne? (iii) Etki ne?

[26] Şu başlangıcı yapalım: Aralarında karışım olan varolanların birbirlerine temas edebilir şeyler olmaları zorunlu. Esas anlamıyla etkiyen ve etkilenen için de bu böyle. Dolayısıyla ilkin temas hakkında konuşmalı.

[30] Neredeyse her terimin —kimi eşadlı, kimi önde gelen başka bir şeye bağlı— birden fazla anlamı vardır ya, "temas" [*haphê*] da öyle. Yine de, esas anlamıyla temas, konumu olan şeylerde bulunur. Konum da yeri olan şeylerde. Zira matematiğin nesnelere bile temas ve yer atfedilir, bunların her biri ister müstakil varolanlar olsun, ister başka tarzda. Temas var demek, daha önce belirlendiği üzere,⁶⁶ uçlar bir arada demekse, birbiriyle temas halinde olabilecek şeyler bölünür büyüklüğe ve konuma sahip, uçları birlikte olan şeyler demektir. Konum, bir yeri olan şeylerde bulunduğu göre, yerler de öncelikle yukarı ve aşağı ve bu gibi zıtlıklarla birbirinden ayrıldığına göre, birbiriyle teması olan her şey ağırlık ve hafifliğe, her ikisine ya da ikisinden birine, sahip olacak. İşte bu gibi şeyler etkin ve edilgin olabilen şeylerdir; dolayısıyla açık ki birbiriyle doğal olarak temas edebilen şeyler bunlardır, yani bölünür büyüklüklere sahip ve uçları birlikte olan, karşılıklı olarak hareket ettirebilen ve hareket ettirilebilen şeyler.

[323a12] Hareket ettiren her şey hareket ettirilenle aynı şekilde hareket etmediğine, bazı durumlarda hareket ettirenin kendisi de zorunlu olarak hareket ettiğine, bazı durumlarda ise hareketsiz olduğuna göre, açık ki bir etki yapan için de aynı şeyleri söyleyeceğiz; ne de olsa hareket ettirenin bir etki yaptığı ve etkiyenin de hareket ettirdiği söylenir. Ancak

ἀλλὰ διαφέρει γε καὶ δεῖ διορίζειν· οὐ γὰρ οἶόν τε πᾶν τὸ κινεῖν ποιεῖν, εἶπερ τὸ ποιοῦν ἀντιθήσομεν τῷ πάσχοντι, τοῦτο δ' οἷς ἡ κίνησις πάθος, πάθος δὲ καθ' ὅσον ἀλλοιοῦται μόνον, οἶον τὸ λευκὸν καὶ τὸ θερμόν· ἀλλὰ τὸ κινεῖν ἐπὶ πλέον τοῦ ποιεῖν ἐστίν. ἐκεῖνο δ' οὖν φανερόν, ὅτι ἔστι μὲν ὡς τὰ κινεῦντα τῶν κινητῶν ἅπτοιτ' ἄν, ἔστι δ' ὡς οὐ. ἀλλ' ὁ διορισμὸς τοῦ ἄπτεσθαι καθόλου μὲν ὁ τῶν θέσιν ἐχόντων καὶ τοῦ μὲν κινητικοῦ τοῦ δὲ κινητοῦ, πρὸς ἄλληλα δέ, κινητικοῦ καὶ κινητοῦ ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν.

Ἔστι μὲν οὖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἀπτόμενον ἀπτομένου ἀπτόμενον· καὶ γὰρ κινεῖ κινούμενα πάντα σχεδὸν τὰ ἐμποδῶν, ὅσοις ἀνάγκη καὶ φαίνεται τὸ ἀπτόμενον ἄπτεσθαι ἀπτομένου· ἔστι δ', ὡς ἐνίστε φαμεν, τὸ κινεῖν ἄπτεσθαι μόνον τοῦ κινουμένου, τὸ δ' ἀπτόμενον μὴ ἄπτεσθαι ἀπτομένου· ἀλλὰ διὰ τὸ κινεῖν κινούμενα τὰ ὁμογενῇ, ἀνάγκη δοκεῖ εἶναι ἀπτομένου ἄπτεσθαι. ὥστε εἴ τι κινεῖ ἀκίνητον ὄν, ἐκεῖνο μὲν ἄν ἅπτοιο τοῦ κινητοῦ, ἐκείνου δὲ οὐδέν· φαμέν γὰρ ἐνίστε τὸν λυποῦντα ἄπτεσθαι ἡμῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτοὶ ἐκείνου. περὶ μὲν οὖν ἀφῆς τῆς ἐν τοῖς φυσικοῖς διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

7. Περὶ δὲ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν λεκτέον ἐφεξῆς, παρειλήφαμεν δὲ παρὰ τῶν πρότερον ὑπεναντίους ἀλλήλοις λόγους. οἱ μὲν γὰρ πλείστοι τοῦτό γε ὁμονοητικῶς λέγουσιν, ὡς τὸ μὲν ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πᾶν ἀπαθές ἐστι διὰ τὸ μηδὲν μᾶλλον ποιητικὸν ἢ παθητικὸν εἶναι θάτερον θατέρου (πάντα γὰρ ὁμοίως ὑπάρχειν ταῦτά τοις ὁμοίοις), τὰ δ' ἀνόμοια καὶ τὰ διάφορα ποιεῖν καὶ πάσχειν εἰς ἄλληλα πέφυκεν. καὶ γὰρ ὅταν τὸ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος φθειρήται, διὰ τὴν ἐναντίωσιν τοῦτό φασι πάσχειν· ἐναντίον γὰρ εἶναι τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ. Δημόκριτος δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους ἰδίως ἔλεξε μόνος· φησὶ γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ ὅμοιον εἶναι τὸ τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον· οὐ γὰρ ἐγχωρεῖν τὰ ἕτερα καὶ διαφέροντα πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ ἕτερα ὄντα ποιῇ τι εἰς ἄλληλα, οὐχ ἡ ἕτερα ἀλλ' ἡ ταυτόν τι ὑπάρχει, ταύτη τοῦτο συμβαίνειν αὐτοῖς.

bir fark var ve bunu belirlemek gerekir; nitekim her hareket ettiren fail olmaz —tabii eğer etkin olan ile edilgin olanı zıt kabul ediyorsak, ve edilgin olan, hareketi hâl [*pathos*] olansa, hâl de “beyaz” ve “sıcak” gibi yalnızca kendisi gereği başkalaşan şeyse— hareketin kaplamı yapmanınkinden daha geniş. Öyleyse şu açık: Bir yanda hareket ettirenin hareket ettirdiği şeyle temas halinde olduğu bir anlam var, diğer yanda da olmadığı bir anlam. Ancak “temas etmenin” [*haptesthai*] genel tanımı konumu olan şeyler için ve bir hareket ettiren bir de hareket ettirilenin olduğu durumlarda geçerli, “karşılıklı” ise, kendisinde etki ve edilgi bulunan şeylerde, hareket edebilme ve hareket ettirebilme için.

[25] Çoğunlukla temas edenin temas edene temas etmesi söz konusu; hareket ederken karşılaştığımız neredeyse⁶⁷ her şey hareket ettirilirken hareket ettiriyor ya, burada da zorunlu ve bariz olan temas edenlerin kendilerine temas edenlere temas etmesi. Zaman zaman söylediğimiz gibi, yalnızca hareket ettirenin hareket ettirilene temas ettiği, temas edilenin ise kendisine temas edene temas etmediği durumlar da vardır. Ancak aynı cinsten şeyler hareket ettirip hareket ettirildiği için, temas edilenin kendisine temas eden şeye temas etmesinin zorunlu olduğu düşünülür. O halde eğer hareket etmeyen bir hareket ettirici bir şeyi hareket ettirirse, hareket ettirilen şeye temas edecek, ama ona hiçbir şey temas etmeyecek. Acı çeken birinin bize dokunduğunu söylediğimizde ona temas ediyor olmayız ya, işte öyle. Doğal şeylerdeki “teması” bu tarzda belirlemiş olalım.

[323b] 7. Bunların ardından etki ve edilgi hakkında konuşmalı,⁶⁸ zira öncekilerden devraldığımız açıklamalar birbirine karşıt. Çoğunluk bu konuda aynı kafada, her durumda, benzerin benzer kayıtsız [*apathês*] olduğunu söylüyorlar, çünkü biri diğerinden daha etkin ya da edilgin değilmiş (benzerlerde aynı şeyler hep eşit derecede bulunmuş), birbirine etkide bulunmak ve onun etkisine maruz kalmak da benzemezlerin ve farklı şeylerin doğasına aitmiş. Daha küçük bir ateşin daha büyüğü tarafından yok edilmesinde bile, bunun karşıtlıktan ötürü başına geldiğini söylüyorlar—çok azın karşıtı ya. Yalnızca Demokritos diğerlerinin dışında ve özgün şeyler söylemiş; zira yapan ve maruz kalanın aynı ve benzer olduğunu, çünkü başka ve farklı şeylerin birbirinden etkilenmesinin olanaklı olmadığını, eğer başka şeyler birbirini etkileyecekse, bunun, onların başka şeyler olmaları bakımından değil, onlarda aynı ya da ortak bir şeyin bulunması sebebiyle olup bittiğini söylüyor.

Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ταῦτ' ἐστίν, εἰκόασι δὲ οἱ τοῦτον τὸν τρόπον λέγοντες ὑπεναντία φαίνεσθαι λέγειν. αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιολογίας ὅτι δέον ὅλον τι θεωρῆσαι μέρος τι τυγχάνουσι λέγοντες ἐκάτεροι· τό τε γὰρ ὅμοιον καὶ τὸ πάντῃ πάντως ἀδιάφορον εὐλογον μὴ πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου μηδέν (τί γὰρ μᾶλλον θάτερον ἔσται ποιητικὸν ἢ θάτερον; εἴ τε ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τι πάσχειν δυνατόν, καὶ αὐτὸ ὑφ' αὐτοῦ καί τοι τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδὲν ἂν εἴη οὔτε ἄφθαρτον οὔτε ἀκίνητον, εἴπερ τὸ ὅμοιον ἢ ὅμοιον ποιητικόν, αὐτὸ γὰρ αὐτὸ κινήσει πᾶν)· τό τε παντελῶς ἕτερον καὶ τὸ μηδαμῇ ταῦτόν ὡσαύτως. οὐδὲν γὰρ ἂν πάθοι λευκότης ὑπὸ γραμμῆς ἢ γραμμῇ ὑπὸ λευκότητος, πλήν εἰ μὴ που κατὰ συμβεβηκός, οἷον εἰ συμβέβηκε λευκὴν ἢ μέλαιναν εἶναι τὴν γραμμὴν· οὐκ ἐξίστησι γὰρ ἀλλήλα τῆς φύσεως ὅσα μῆτ' ἐναντία μῆτ' ἐξ ἐναντίων ἐστίν. ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τὸ τυχὸν πέφυκε πάσχειν καὶ ποιεῖν, ἀλλ' ὅσα ἢ ἐναντία ἐστίν ἢ ἐναντίωσιν ἔχει, ἀνάγκη καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον τῷ γένει μὲν ὅμοιον εἶναι καὶ ταῦτό, τῷ δ' εἶδει ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον (πέφυκε γὰρ σῶμα μὲν ὑπὸ σώματος, χυμὸς δ' ὑπὸ χυμοῦ, χρῶμα δ' ὑπὸ χρώματος πάσχειν, ὅλως δὲ τὸ ὁμογενὲς ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς. τούτου δ' αἴτιον ὅτι τὰναντία ἐν ταῦτῳ γένει πάντα, ποιεῖ δὲ καὶ πάσχει τὰναντία ὑπ' ἀλλήλων), ὥστ' ἀνάγκη πῶς μὲν εἶναι ταῦτά τό τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, πῶς δ' ἕτερα καὶ ἀνόμοια ἀλλήλοις. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν τῷ μὲν γένει ταῦτά καὶ ὅμοια τῷ δ' εἶδει ἀνόμοια, τοιαῦτα δὲ τὰναντία, φανερόν ὅτι παθητικὰ καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων ἐστὶ τὰ τ' ἐναντία καὶ τὰ μεταξύ· καὶ γὰρ ὅλως φθορὰ καὶ γένεσις ἐν τούτοις.

Διὸ καὶ εὐλογον ἤδη τό τε πῦρ θερμαίνειν καὶ τὸ ψυχρὸν ψύχειν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν ὁμοιοῦν ἑαυτῷ τὸ πάσχον· τό τε γὰρ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον ἐναντία ἐστί, καὶ ἢ γένεσις εἰς τὸναντίον. ὥστ' ἀνάγκη τὸ πάσχον εἰς τὸ ποιοῦν μεταβάλλειν· οὕτω γὰρ ἔσται εἰς τὸναντίον ἢ γένεσις. καὶ κατὰ λόγον δὴ τὸ μὴ ταῦτά λέγοντας ἀμφοτέρους ὁμῶς ἅπτεσθαι τῆς φύσεως. λέγομεν γὰρ πάσχειν ὅτ' ἐν τῷ ὑποκείμενῳ (οἷον ὑγιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον καὶ θερμαίνεσθαι καὶ ψύχεσθαι καὶ τᾶλλα τὸν

[16] Konuşulanlar bunlar, görünen o ki bu tarzda konuşanlar birbirlerine net bir biçimde karşıt şeyler söylüyorlar. Bu karşıtlığın sebebi ise ikisinden birini öne sürenlerin bütünü incelemek gerekirken yalnızca bir kısmın üzerinde durması. Benzerin, her açıdan tümüyle farksız olanın, benzerden etkilenmemesi mantıklı. (Birini diğerinden daha etkin yapacak olan ne? Bir şeyin benzerinin etkisine maruz kalması mümkünse, bu şeyin kendisinden etkilenmesi de mümkün olur. Durum böyle olsaydı, bozulmaz ya da hareketsiz hiçbir şey olmazdı, tabii eğer benzer, benzer *olarak* etkin olsaydı, çünkü bu durumda her şey kendi kendini hareket ettirirdi.) Tümüyle başka olan ve hiçbir şekilde aynı olmayan için de böyle. Zira ne beyazlık doğru parçasından etkilenir, ne de doğru parçası beyazlıktan, çizilen bir çizginin beyaz ya da siyah olması gibi ilineksel durumlar hariç.⁶⁹ Karşıtlar ya da karşıtlardan olmadıkları sürece, hiçbir şey bir diğerini kendi doğasının dışında durmaya itemez. Yapmak ve maruz kalmak rastgele şeylerin değil de, karşıtların ya da bir karşıtlık taşıyanların doğasında olduğuna göre, etkin ve edilgin olanın cins bakımından benzer ve aynı, tür bakımından benzemez ve karşıt olmaları zorunlu. (Nitekim doğal olan, cismin cisimden, tadın tattan, rengin renkten ve genel olarak aynı cinsten olanların birbirinden etkilenmesi. Bunun nedeni de karşıtların hepsinin aynı cinsten olması, yapan ve maruz kalanın da birbirine karşıt olması.) O halde etkin ve edilgin olanın bir biçimde aynı, bir biçimde de birbirinden başka ve benzemez olmaları zorunlu. Mademki edilgin ve etkin olan cins bakımından aynı ve benzer, tür bakımındansa benzemez, bu gibi şeylere ise karşıtlar <denir>, açık ki, birbirinden etkilenebilen ve birbirini etkileyebilen şeyler karşıtlar ve aradaki; çünkü genel olarak bozuluş ve oluş bunlarda.

[324a9] Bu yüzden de ateşin ısıtması, soğüğün soğutması, genel olarak da etkin olanın edilgin olanı kendine benzetmesi mantıklı; ne de olsa yapan ve maruz kalan karşıtlar, oluş da karşıta doğru. O halde maruz kalanın yapana doğru değişmesi zorunlu, nitekim oluş da bu şekilde karşıta doğru olacak. Yine de, her iki tarafın da doğaya temas ettiğini söylemek makul. Nitekim bir yandan taşıyıcının etkiye maruz kaldığını söyleriz (mesela insanın iyileştiğini, sıcakladığını, üşüdüğünü, ya da

αὐτὸν τρόπον), ὅτε δὲ θερμαίνεσθαι μὲν τὸ ψυχρόν, ὑγιάζεσθαι δὲ τὸ κάμνον· ἀμφοτέρω δ' ἐστὶν ἀληθὴ (τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ ποιούντος· ὅτε μὲν γὰρ τὸν ἄνθρωπον φαμεν θερμαίνειν, ὅτε δὲ τὸ θερμόν· ἔστι μὲν γὰρ ὡς ἡ ὕλη πάσχει, ἔστι δ' ὡς τοῦναντίον). οἱ μὲν οὖν εἰς ἐκεῖνο βλέψαντες ταῦτόν τι δεῖν ᾤθησαν τὸ ποιοῦν ἔχειν καὶ τὸ πάσχον, οἱ δ' εἰς θάτερα τοῦναντίον.

Τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ὑποληπτέον εἶναι περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὅνπερ καὶ περὶ τοῦ κινεῖν καὶ κινεῖσθαι. διχῶς γὰρ λέγεται καὶ τὸ κινεῖν· ἐν ᾧ τε γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, δοκεῖ τοῦτο κινεῖν (ἡ γὰρ ἀρχὴ πρώτη τῶν αἰτίων), καὶ πάλιν τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ κινούμενον καὶ τὴν γένεσιν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ ποιούντος· καὶ γὰρ τὸν ἰατρὸν φαμεν ὑγιάζειν καὶ τὸν οἶνον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον κινεῖν οὐδὲν κωλύει ἐν μὲν κινήσει ἀκίνητον εἶναι (ἐπ' ἐνίων δὲ καὶ ἀναγκαῖον), τὸ δ' ἔσχατον ἀεὶ κινεῖν κινούμενον, ἐπὶ δὲ ποιήσεως τὸ μὲν πρῶτον ἀπαθές, τὸ δ' ἔσχατον καὶ αὐτὸ πάσχον· ὅσα γὰρ μὴ ἔχει τὴν αὐτὴν ὕλην, ποιεῖ ἀπαθὴ ὄντα (οἶον ἡ ἱατρικὴ, αὐτὴ γὰρ ποιοῦσα ὑγίειαν οὐδὲν πάσχει ὑπὸ τοῦ ὑγιαζομένου), τὸ δὲ σιτίον ποιοῦν καὶ αὐτὸ πάσχει· ἡ γὰρ θερμαίνεται ἢ ψύχεται ἢ ἄλλο τι πάσχει ἅμα ποιοῦν. ἔστι δὲ ἡ μὲν ἱατρικὴ ὡς ἀρχή, τὸ δὲ σιτίον τὸ ἔσχατον καὶ ἀπτόμενον.

Ὅσα μὲν οὖν μὴ ἐν ὕλῃ ἔχει τὴν μορφήν, ταῦτα μὲν ἀπαθὴ τῶν ποιητικῶν, ὅσα δ' ἐν ὕλῃ, παθητικά. τὴν μὲν γὰρ ὕλην λέγομεν ὁμοίως ὡς εἰπεῖν τὴν αὐτὴν εἶναι τῶν ἀντικειμένων ὅποτερουοῦν, ὥσπερ γένος ὄν, τὸ δὲ δυνάμενον θερμόν εἶναι παρόντος τοῦ θερμαντικοῦ καὶ πλησιάζοντος ἀνάγκη θερμαίνεσθαι· διό, καθάπερ εἴρηται, τὰ μὲν τῶν ποιητικῶν ἀπαθὴ τὰ δὲ παθητικά. καὶ ὥσπερ ἐπὶ κινήσεως, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν· ἐκεῖ τε γὰρ τὸ πρῶτως κινεῖν ἀκίνητον, καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν τὸ πρῶτον ποιοῦν ἀπαθές. ἔστι δὲ τὸ ποιητικὸν αἷτιον ὡς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. τὸ δ' οὐ ἔνεκα οὐ ποιητικόν (διό ἡ ὑγίεια οὐ ποιητικόν, εἰ μὴ κατὰ μεταφοράν)· καὶ γὰρ τοῦ μὲν ποιούντος ὅταν ὑπάρχῃ, γίνεται τι τὸ πάσχον, τῶν δ' ἕξεων παρουσῶν οὐκέτι γίνεται, ἀλλ' ἔστιν ἤδη· τὰ δ' εἶδη καὶ τὰ τέλη ἕξεις τινές. ἡ

bu tarzda bir şeye maruz kaldığını söyleriz), bazen de soğuk olanın ısındığını, hastanın iyileştiğini. Her ikisi de doğru (yapan için de aynı şekilde, zira bazen insanın ısıttığını söyleriz, bazen de sıcağın), çünkü maruz kalan bir anlamda madde olarak maruz kalır, bir anlamda da karşıt olarak. Bir taraf ötekini dikkate alıp yapanla maruz kalanın aynı şeye sahip olması gerektiğini düşünür, diğer taraf ise berikini, karşıtı.

[24] Yapma ve maruz kalma için yapılan açıklamanın [*logos*] aynısını hareket ettirme ve hareket ettirilme için de kabul etmeli. “Hareket ettirici” iki anlamlı: (i) Hareketin ilkesinin⁷⁰ içindeki bir şeyin (zira ilke nedenlerin başı), ve yine, (ii) hareket ettirilen ve oluşa göre en sonda olanın hareket ettirdiği düşünülür. “Yapan” ya da “etkin”⁷¹ [*poioun*] için de benzer şekilde; nitekim hem hekimin hem de şarabın iyileştirdiğini söylüyoruz. Öyleyse baş hareket ettiricinin hareket ettirirken kendisinin hareketsiz olmasına engel yok (bazı durumlarda bu zorunlu da), sondaki ise daima hareket ettirilen bir hareket ettirici. Fiillerde [*poiêsis*] en başta gelen etkilere kapalıdır [*apathês*], sonda olan ise kendisi de etkiye maruz kalır. Aynı maddeye sahip olmayanlar, etkilenmeden etkide bulunurlar (sözgelimi hekimlik sanatı iyileşenin etkisine maruz kalmadan iyileştirir), ama ilaç⁷² <tedavi> yapılırken bir biçimde etkilenir; işlem sırasında ya ısıtılır ya soğutulur ya da başka bir şeye maruz kalır. Hekimlik sanatı ilke gibidir, ilaç ise sondakidir ve <hareket ettirilenle> temas halindedir.

[324b5] *Formu* madde içinde olmayanlar, etkin şeyler arasında herhangi bir etkiye kapalı olanlar bunlardır. <*Formu*> madde içinde olanlar ise, edilgin olabilirler. Zira her bir zıtlık çiftinin aşağı yukarı aynı maddeye sahip olduğunu söylüyoruz, cins gibi, ısınması mümkün olanın ise, ısıtılabilen bir şeyin bulunuşu ve yakınlığı durumunda, ısınmasının zorunlu olduğunu. Dolayısıyla, söylendiği gibi, etkin şeylerin bazıları etkiye kapalı, bazıları ise edilgin. Etkin şeylerin durumu da hareketteki gibi, nasıl ki baş hareket ettirici hareketsiz, etkin şeylerde de ilk fail etkiye kapalı. Etkin olan hareketi başlatan olarak neden, niçin ya da amaç⁷³ ise etkin değil (dolayısıyla sağlık, bir benzetme söz konusu değilse, etkin değil). Etkin bir şey varsa, bir maruz kalan ya da edilgin bir şey oluşur, ama bulunan durumlarsa [*heksis*], artık oluşmaz, zaten vardır, biçimler ve amaçlar [*telos*] bir nevi durumlardır.

δ' ὕλη ἢ ὕλη παθητικόν. τὸ μὲν οὖν πῦρ ἔχει ἐν ὕλῃ τὸ θερμόν· εἰ δέ τι εἶη θερμόν χωριστόν, τοῦτο οὐδὲν ἂν πάσχοι. τοῦτο μὲν οὖν ἴσως ἀδύνατον εἶναι χωριστόν· εἰ δ' ἐστὶν ἓνια τοιαῦτα, ἐπ' ἐκείνων ἂν εἶη τὸ λεγόμενον ἀληθές. τί μὲν οὖν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἐστὶ καὶ τίσιν ὑπάρχει καὶ διὰ τί καὶ πῶς, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

8. Πῶς δὲ ἐνδέχεται τοῦτο συμβαίνειν, πάλιν λέγωμεν. τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ πάσχειν ἕκαστον διὰ τινων πόρων εἰσιόντος τοῦ ποιούντος ἐσχάτου καὶ κυριωτάτου, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν ἡμᾶς φασὶ καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις αἰσθάνεσθαι πάσας, ἔτι δὲ ὁρᾶσθαι διὰ τε ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ τῶν διαφανῶν, διὰ τὸ πόρους ἔχειν ἀοράτους μὲν διὰ μικρότητα, πυκνοὺς δὲ καὶ κατὰ στοῖχον, καὶ μᾶλλον ἔχειν τὰ διαφανῆ μᾶλλον.

Οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τινων οὕτω διώρισαν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ποιούντων καὶ πασχόντων, ἀλλὰ καὶ μίγνυσθαι φασιν ὅσων οἱ πόροι σύμμετροι πρὸς ἀλλήλους εἰσὶν· ὁδῶ δὲ μάλιστα καὶ περὶ πάντων ἐνὶ λόγῳ διωρίκασι Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος, ἀρχὴν ποιησάμενοι κατὰ φύσιν ἥπερ ἐστίν.

Ἐνίοις γὰρ τῶν ἀρχαίων ἔδοξε τὸ ὄν ἐξ ἀνάγκης ἐν εἶναι καὶ ἀκίνητον· τὸ μὲν γὰρ κενὸν οὐκ ὄν, κινηθῆναι δ' οὐκ ἂν δύνασθαι μὴ ὄντος κενοῦ κεχωρισμένου, οὐδ' αὖ πολλὰ εἶναι μὴ ὄντος τοῦ διείργοντος. τοῦτο δ' οὐδὲν διαφέρειν, εἴ τις οἶεται μὴ συνεχές εἶναι τὸ πᾶν ἀλλ' ἄπτεσθαι διηρημένον, τοῦ φάναι πολλὰ καὶ μὴ ἐν εἶναι καὶ κενόν. εἰ μὲν γὰρ πάντῃ διαιρετόν, οὐδὲν εἶναι ἔν, ὥστε οὐδὲ πολλά, ἀλλὰ κενὸν τὸ ὅλον· εἰ δὲ τῇ μὲν τῇ δὲ μὴ, πεπλασμένῳ τινὶ τοῦτ' εἰκέναι· μέχρι πόσου γὰρ καὶ διὰ τί τὸ μὲν οὕτως ἔχει τοῦ ὅλου καὶ πληρές ἐστι, τὸ δὲ διηρημένον; ἔτι ὁμοίως φάναι ἀναγκαῖον μὴ εἶναι κίνησιν.

Ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν λόγων, ὑπερβάντες τὴν αἰσθησιν καὶ παριδόντες αὐτὴν ὡς τῷ λόγῳ δέον ἀκολουθεῖν, ἐν καὶ ἀκίνητον τὸ πᾶν εἶναι φασι, καὶ ἄπειρον ἔνιοι· τὸ γὰρ πέρας περαίνειν ἂν πρὸς τὸ κενόν. οἱ μὲν οὖν οὕτως καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἀπεφῆναντο περὶ τῆς ἀληθείας· ἔτι δὲ ἐπὶ μὲν τῶν λόγων δοκεῖ ταῦτα

Madde, madde *olarak*, edilgindir. Ateş sıcağı maddede taşır; eğer sıcak müstakil bir şey olsaydı, bu⁷⁴ herhangi bir etkiye maruz kalmazdı. Belki de bunun müstakil olması imkânsız; ama eğer böyle şeyler varsa, söylediklerimiz onlar hakkında doğru çıkar. Öyleyse etki ne, edilgi ne, bunlar neyde bulunurlar, neden ve nasıl bunlarda bulunurlar, böylece belirlemiş olalım.

[324b24] 8. Bu nasıl olabiliyor, yeniden konuşalım. Kimileri⁷⁵ etkiye maruz kalan şeylerin bir en son ya da esas anlamıyla failin onların gözeneklerinden [*poros*] içeri girmesi sonucu edilgin olduğu kanısında. Bu şekilde gördüğümüzü, işittiğimizi ve tüm diğer duyumları duyumsadığımızı söylüyorlar. Dahası, görülme, hava ve su ve saydamdan oluşan <ortam> aracılığıyla, yakın ve sıra sıra dizilmiş olan belirsiz ve küçücük gözeneklerden (ne kadar böyle olursa, o kadar saydam oluyormuş) geçerek gerçekleşiyormuş.

[35] Öyleyse, Empedokles gibi, birtakım konuları bu şekilde açıklamışlar, yalnızca etkin ve edilgin olanları değil, ama karışanları da—ki onların da gözenekleri birbiriyle aynı ölçüde⁷⁶ olan şeyler olduğunu söylüyorlar. Her şeyi tek bir akıl yürütmeye açıklayan en iyi yol, doğaya uygun bir ilke ortaya koyan Leukippos ve Demokritos'un ki.

[325a3] Eskilerin bazıları⁷⁷ varolanın zorunlu olarak *bir* ve hareketsiz olduğu kanısındaydılar: Boşluk var olmayanmış ve müstakil bir boşluk olmadığında, hareket etmek de mümkün olmazmış, ne de, onları ayıran şey olmadığında, çokluk söz konusu olurmuş. Bir çokluğun (*bir* değil yani) ve bir boşluğun olduğu yerine, evrenin ya da bütünün sürekli olmadığı, temas halinde parçalara bölünmüş olduğu düşünülse bile, bir şey değişmezmiş. Çünkü evren (a) her yerinden veya tümüyle bölünür olsa, hiçbir *birim* olmazmış, dolayısıyla çokluk da olmaz, evren yalnızca boşluk olurmuş. (b) Bir yerinden bölünür, başka yerinden bölünmez olsa, hangi niceliğe gelinceye dek <bölüneceği> ve neden bütünün bir kısmının bu şekilde dolu, bir kısmının da bölünmüş olacağına dair <bir zorunlu açıklama olmadığından>, bu bir nevi keyfiyet göstergesi olurmuş. Hareketin olmasının zorunlu olduğu buradan da belliymiş.

[325a13] Bu akıl yürütmelerden [*logos*] yola çıkarak, duyuyu pas geçip onu dikkate almadılar —*argümanın* [*logos*] götürdüğü yere gitmek gerekiyormuş ya— ve evrenin *bir* ve hareketsiz olduğunu söylediler. Bazıları⁷⁸ da sonsuz olduğunu; çünkü sınırın varacağı yer boşlukmuş. Öyleyse onlar, bu nedenlerden ötürü “hakikate dair”⁷⁹ böyle konuşmuşlar. Bu sonuçlar mantıklı görülebilir,

συμβαίνειν, ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων μανία παραπλήσιον εἶναι τὸ δοξάζειν οὕτως· οὐδένα γὰρ τῶν μαινομένων ἐξεστάναι τοσοῦτον ὥστε τὸ πῦρ ἐν εἶναι δοκεῖν καὶ τὸν κρύσταλλον, ἀλλὰ μόνον τὰ καλὰ καὶ τὰ φαινόμενα διὰ συνήθειαν, τοῦτ' ἐνίοις διὰ τὴν μανίαν οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν.

Λεύκιππος δ' ἔχειν ῥήθη λόγους οἵτινες πρὸς τὴν αἰσθησιν ὁμολογούμενα λέγοντες οὐκ ἀναιρῆσουσιν οὔτε γένεσιν οὔτε φθορὰν οὔτε κίνησιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὄντων. ὁμολογήσας δὲ ταῦτα μὲν τοῖς φαινομένοις, τοῖς δὲ τὸ ἐν κατασκευάζουσιν ὡς οὐκ ἂν κίνησιν οὔσαν ἄνευ κενοῦ τό τε κενὸν μὴ ὄν, καὶ τοῦ ὄντος οὐδὲν μὴ ὄν φησιν εἶναι. τὸ γὰρ κυρίως ἂν παμπληθὲς ὄν· ἀλλ' εἶναι τὸ τοιοῦτον οὐχ ἓν, ἀλλ' ἅπειρα τὸ πλῆθος καὶ ἀόρατα διὰ σμικρότητα τῶν ὀγκων. ταῦτα δ' ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι (κενὸν γὰρ εἶναι), καὶ συνιστάμενα μὲν γένεσιν ποιεῖν, διαλυόμενα δὲ φθοράν. ποιεῖν δὲ καὶ πάσχειν ἢ τυγχάνουσιν ἀπτόμενα (ταύτη γὰρ οὐχ ἓν εἶναι), καὶ συντιθέμενα δὲ καὶ περιπλεκόμενα γεννᾶν· ἐκ δὲ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἑνὸς οὐκ ἂν γενέσθαι πλῆθος, οὐδ' ἐκ τῶν ἀληθῶς πολλῶν ἓν, ἀλλ' εἶναι τοῦτ' ἀδύνατον, ἀλλ' ὥσπερ Ἐμπεδοκῆς καὶ τῶν ἄλλων τινὲς φασὶ πάσχειν διὰ πόρων, οὕτω πᾶσαν ἀλλοίωσιν καὶ πᾶν τὸ πάσχειν τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον, διὰ τοῦ κενοῦ γινομένης τῆς διαλύσεως καὶ τῆς φθορᾶς, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς αὐξήσεως, ὑπεισδυομένων στερεῶν.

Σχεδὸν δὲ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ ἀναγκαῖον λέγειν, ὥσπερ καὶ Λεύκιππός φησιν· εἶναι γὰρ ἅττα στερεά, ἀδιαίρετα δέ, εἰ μὴ πάντη πόροι συνεχεῖς εἰσίν. τοῦτο δ' ἀδύνατον· οὐδὲν γὰρ ἔσται ἕτερον στερεὸν παρὰ τοὺς πόρους, ἀλλὰ πᾶν κενόν. ἀνάγκη ἄρα τὰ μὲν ἀπτόμενα εἶναι ἀδιαίρετα, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν κενά, οὓς ἐκεῖνος λέγει πόρους. οὕτως δὲ καὶ Λεύκιππος λέγει περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν.

Οἱ μὲν οὖν τρόποι καθ' οὓς τὰ μὲν ποιεῖ τὰ δὲ πάσχει, σχεδὸν οὗτοι λέγονται· καὶ περὶ μὲν τούτων, καὶ πῶς λέγουσι, δηλόν, καὶ πρὸς τὰς αὐτῶν θέσεις αἷς χρῶνται σχεδὸν ὁμολογουμένως φαίνεται συμβαῖνον. τοῖς δ' ἄλλοις ἦττον, οἷον Ἐμπεδοκλεῖ τίνα τρόπον ἔσται γένεσις

ama olgulara ya da şeylerin kendilerine [*pragma*] bakılırsa, bu kanıları taşımak neredeyse delilik. Zaten kimse ateşle buzun bir olduğunu sanacak kadar delirmez, en fazla güzelle görünürde güzeli karıştırır—delilikten ötürü bunların farkı olmadığı kanısını taşıyanlar var.

[23] Leukippos ise duyuların söyledikleriyle uyum içinde olan ve oluş, bozuluş, hareket ve varolanların çokluğunu ortadan kaldırmayan savları [*logos*] olduğunu düşündü. Bunları (yani boşluk olmadan hareketin de olamayacağını ve boşluğun var olmayan olduğunu) görünenlerle ve <her şeyi> *birin* üzerine kurranlarla uzlaştırdı ve hiçbir varolanın var olmayan olmadığını söyledi. Varolan esasen tümüyle dolu olanmış çünkü; bu gibi bir şey de *bir* değil, çokluk bakımından sonsuz ve hacminin küçüklüğü dolayısıyla belirsiz bir şeymiş. Bunlar boşlukta taşınıyor-muş (boşluk var ya), bir araya gelmeleri oluşu, dağılmaları da bozuluşu yaratıyormuş. Denk düşüp temas ettiklerinde etki ve edilgi söz konusu oluyormuş (*bir* değililer sonuçta), bir bileşik oluşturup birbirlerine dolandıklarında ise üretim/üreme. Hakiki *birden* çokluk, hakiki çoktan *bir* çıkmazmış—bunun imkânsız olduğunu söylüyor. Tıpkı Empedokles ve edilginin gözenekler aracılığıyla gerçekleştiğini söyleyen başka bazıları gibi, <Leukippos da> tüm başkalaşmaların ve tüm maruz kalmaların bu şekilde meydana geldiğini söylüyor; dağılma ve bozulma gibi, büyümenin de, boşluk sayesinde, katı cisimlerin <gözeneklerden> içeri sızmasıyla gerçekleştiğini.

[325b6] Empedokles de Leukippos'un öne sürdüklerine benzer şeyleri söylemeye mecbur kalmış sanki: Eğer her yerde ve tümüyle sürekli gözenekler olmayacaksa, birtakım katı ama bölünmez cisimler olmak zorundaymış. Bu⁸⁰ ise imkânsızmış; çünkü aksi takdirde gözenekler dışında başka bir katı olmaz, her şey boş olurmuş. Bu durumda temas eden şeylerin bölünmez olması, bunların arasında da boşluk olması gerekirmiş—ki <Empedokles> bunlara “gözenekler” diyor. Leukippos'un etki ve edilgi hakkında söylediği de buydu zaten.

[12] Öyleyse neye göre bazı şeylerin etkide bulunduğunu, bazı şeylerinse etkiye maruz kaldığını açıklama tarzları üç aşağı beş yukarı bunlar. Onlara göre söyledikleri açık, sonuçları da kullandıkları varsayımlarla aşağı yukarı tutarlı görünüyor. Bazılarının kiler ise daha az tutarlı, mesela Empedokles, onun için oluş,

καὶ φθορὰ καὶ ἀλλοίωσις, οὐ δῆλον. τοῖς μὲν γάρ ἐστιν ἀδιαίρετα τὰ πρῶτα τῶν σωμάτων, σχήματι διαφέροντα μόνον, ἐξ ὧν πρῶτων σύγκειται καὶ εἰς ἃ ἔσχατα διαλύεται· Ἐμπεδοκλεῖ δὲ τὰ μὲν ἄλλα φανερόν ὅτι μέχρι τῶν στοιχείων ἔχει τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθοράν, αὐτῶν δὲ τούτων πῶς γίνεται καὶ φθείρεται τὸ σωρευόμενον μέγεθος, οὔτε δῆλον οὔτε ἐνδέχεται λέγειν αὐτῷ μὴ λέγοντι καὶ τοῦ πυρὸς εἶναι στοιχεῖον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφε Πλάτων· τοσοῦτον γὰρ διαφέρει τοῦ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον Λευκίππῳ λέγειν, ὅτι ὁ μὲν στερεὰ ὁ δ' ἐπίπεδα λέγει τὰ ἀδιαίρετα, καὶ ὁ μὲν ἀπείροις ὠρίσθαι σχήμασι [τῶν ἀδιαιρέτων στερεῶν ἕκαστον], ὁ δὲ ὠρισμένοις, ἐπεὶ ἀδιαίρετά γε ἀμφοτέρωτεροι λέγουσι καὶ ὠρισμένα σχήμασιν. ἐκ δὲ τούτων αἱ γενέσεις καὶ αἱ διακρίσεις Λευκίππῳ μὲν [δύο τρόποι ἂν εἶεν,] διὰ τε τοῦ κενοῦ καὶ διὰ τῆς ἀφῆς (ταύτη γὰρ διαιρετὸν ἕκαστον), Πλάτωνι δὲ κατὰ τὴν ἀφήν μόνον· κενὸν γὰρ οὐκ εἶναί φησιν.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀδιαιρέτων ἐπιπέδων εἰρήκαμεν ἐν τοῖς πρότερον λόγοις· περὶ δὲ τῶν ἀδιαιρέτων στερεῶν τὸ μὲν ἐπὶ πλεον θεωρῆσαι τὸ συμβαῖνον ἀφείσθω τὸ νῦν, ὥς δὲ μικρὸν παρεκβᾶσιν εἰπεῖν, ἀναγκαῖον ἀπαθές τε ἕκαστον λέγειν τῶν ἀδιαιρέτων (οὐ γὰρ οἷόν τε πάσχειν ἄλλ' ἢ διὰ τοῦ κενοῦ) καὶ μηδενὸς ποιητικὸν πάθους· οὔτε γὰρ ψυχρὸν οὔτε σκληρὸν οἷόν τ' εἶναι. καίτοι τοῦτό γε ἄτοπον, τὸ μόνον ἀποδοῦναι τῷ περιφερεῖ σχήματι τὸ θερμόν· ἀνάγκη γὰρ καὶ τούναντίον τὸ ψυχρὸν ἄλλῳ τινὶ προσῆκειν τῶν σχημάτων. ἄτοπον δὲ καὶ εἰ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, λέγω δὲ θερμότης καὶ ψυχρότης, βαρύτης δὲ καὶ κουφότης καὶ σκληρότης καὶ μαλακότης μὴ ὑπάρξει· καίτοι βαρύτερόν γε κατὰ τὴν ὑπεροχὴν φησιν εἶναι Δημόκριτος ἕκαστον τῶν ἀδιαιρέτων, ὥστε δῆλον ὅτι καὶ θερμότερον. τοιαῦτα δ' ὄντα μὴ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων ἀδύνατον, οἷον ὑπὸ τοῦ πολὺ ὑπερβάλλοντος θερμοῦ τὸ ἥρέμα θερμόν. ἀλλὰ μὴν εἰ σκληρόν, καὶ μαλακόν. τὸ δὲ μαλακὸν ἤδη τῷ πάσχειν τι λέγεται· τὸ γὰρ ὑπαικτικὸν μαλακόν. ἀλλὰ μὴν ἄτοπον καὶ εἰ μηδὲν ὑπάρχει ἄλλ' ἢ μόνον σχῆμα· καὶ εἰ ὑπάρχει, ἐν δὲ μόνον, οἷον τὸ μὲν

bozuluş ve başkalaşmanın ne tarzda gerçekleştiği açık değil. Öbürleri için baş cisimler yalnızca şekilleri değişen bölünmezler: Başka şeylerin kendisinden teşkil olduğu ilk ve kendisine ayrıştığı en son şeyler. Empedokles'te ise, öğelere gelinceye kadar, başka şeylerin oluş ve bozuluşunun olduğu açık, ama bizzat bunların⁸¹ yığınlaşan büyüklüklerinin nasıl oluştuğu ve bozulduğu belli değil. Ne de, Platon'un *Timaios*'ta yazdığı gibi, ateşin de, aynı şekilde diğerlerinin de, kendi öğelerinin olduğunu söylemedikçe, bunları açıklaması olanaklı. Bu açıklama Leukippos'unkinden bir anlamda farklı, ki beriki⁸² bölünmez şeylerin katı cisimler olduğunu söylüyor, öteki⁸³ ise düzlemler diyor, beriki [her bir bölünmez katı cismin] sonsuz sayıdaki şekille belirlendiğini söylüyor, öteki ise sınırlı sayıdaki <şekille belirlenir diyor>, ama her ikisi de bölünmez olduklarını ve şekillerle belirlendiklerini söylüyor. Bunlardan oluşlar ve ayrışmalar çıkıyor; Leukippos için [iki tarzda olabilir,] boşluk ve temasla (çünkü her biri buradan bölünür), Platon içinse yalnızca temasla—"boşluk yok" diyor ya.

[33] Bölünmez düzlemlerden önceki konuşmalarımızda⁸⁴ bahsettik; bölünmez katı cisimlere dair sonuçların ise daha ayrıntılı incelemesini şimdilik bir kenara bırakmış olalım ve kısaca diyelim ki, bölünmezlerin her birinin etkiye kapalı olduğunu söylemek şart (çünkü boşluk aracılığıyla olmadıkça, etkiye maruz kalmak söz konusu değil), ayrıca <başka bir şeyde> herhangi bir hâl [*pathos*] üretici [*poiêtikon*] olmadıklarını da; zira ne soğuk olabilirler ne de sert. Sıcaklığı yalnızca küre şekline atfetmek saçma, zira mecburen onun karşıtı olan soğuk da başka bir şekle ait olacak. Bunlar (sıcaklık ve soğukluğu kastediyorum) <bölünmezlerde> bulunsaydı, ama ağırlık ve hafiflik ya da sertlik ve yumuşaklık bulunmasaydı, bu da saçma olurdu. Demokritos bölünmezlerin derece farkı bakımından [*kata tên hyperokhên*] <birbirinden> daha ağır olduğunu söyledi, o halde daha sıcak da olabilirler. Böyle olmaları ise birbirlerinin etkisine maruz kalmamalarını imkânsız kılar; daha az sıcak olan bir şey yüksek derecede sıcak olan bir şey tarafından <etkilenecektir>. Ancak eğer bir şey sertse, yumuşak da olabilir. Bir şeye belirli bir biçimde etkiye maruz kaldığı için yumuşak denir. Bastırılabilen yumuşaktır. <Bölünmezlerde> hiçbir şeyin bulunmaması, yalnızca şeklin bulunması da saçma, bir şey bulunacaksa, bunun *bir* şey olması da—bir şeye

ψυχρὸν τὸ δὲ θερμόν· οὐδὲ γὰρ ἂν μία τις εἴη ἡ φύσις αὐτῶν. ὁμοίως δὲ ἀδύνατον καὶ εἰ πλείω τῷ ἐνὶ ἀδιαίρετον γὰρ ὄν ἐν τῷ αὐτῷ ἔξει τὰ πάθη, ὥστε καὶ ἐὰν πάσχη εἴπαι ψύχεται, ταύτη τι καὶ ἄλλο ποιήσει ἢ πείσεται. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθημάτων· τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς στερεὰ καὶ τοῖς ἐπίπεδα λέγουσιν ἀδιαίρετα συμβαίνει τὸν αὐτὸν τρόπον· οὔτε γὰρ μανότερα οὔτε πυκνότερα οἶόν τε γίνεσθαι κενοῦ μὴ ὄντος ἐν τοῖς ἀδιαιρέτοις.

Ἔτι δ' ἄτοπον καὶ τὸ μικρὰ μὲν ἀδιαίρετα εἶναι, μεγάλα δὲ μὴ· νῦν μὲν γὰρ εὐλόγως τὰ μείζω θραύεται μᾶλλον τῶν μικρῶν· τὰ μὲν γὰρ διαλύεται ῥαδίως, οἶον τὰ μεγάλα· προσκόπτει γὰρ πολλοῖς· τὸ δὲ ἀδιαίρετον ὅλως διὰ τί μᾶλλον ὑπάρχει τῶν μεγάλων τοῖς μικροῖς; ἔτι δὲ πότερον μία πάντων ἡ φύσις ἐκείνων τῶν στερεῶν, ἢ διαφέρει θάτερα τῶν ἐτέρων, ὥσπερ ἂν εἰ τὰ μὲν εἴη πύρινα, τὰ δὲ γήϊνα τὸν ὄγκον; εἰ μὲν γὰρ μία φύσις ἐστὶν ἀπάντων, τί τὸ χωρίσαν; ἢ διὰ τί οὐ γίνεται ἀψάμενα ἔν, ὥσπερ ὕδωρ ὕδατος ὅταν θίγη; οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ ὕστερον τοῦ προτέρου. εἰ δ' ἕτερα, ποῖα ταῦτα; καὶ δηλὸν ὡς ταῦτα θετέον ἀρχὰς καὶ αἰτίας τῶν συμβαινόντων μᾶλλον ἢ τὰ σχήματα. ἔτι δὲ διαφέροντα τὴν φύσιν, κἂν ποιῇ κἂν πάσχη θιγγάνοντα ἀλλήλων. ἔτι δὲ τί τὸ κινοῦν; εἰ μὲν γὰρ ἕτερον, παθητικὰ· εἰ δ' αὐτὸ αὐτὸ ἕκαστον, ἢ διαίρετόν ἐσται, κατ' ἄλλο μὲν κινοῦν κατ' ἄλλο δὲ κινούμενον, ἢ κατὰ ταῦτὸ τάναντία ὑπάρξει, καὶ ἡ ὕλη οὐ μόνον ἀριθμῷ ἐσται μία ἀλλὰ καὶ δυνάμει.

Ὅσοι μὲν οὖν διὰ τῆς τῶν πόρων κινήσεώς φασι τὰ πάθη συμβαίνειν, εἰ μὲν καὶ πεπληρωμένων τῶν πόρων, περιέργον οἱ πόροι· εἰ γὰρ ταύτη τι πάσχει τὸ πᾶν, κἂν μὴ πόρους ἔχον ἄλλ' αὐτὸ συνεχὲς ὄν πάσχοι τὸν αὐτὸν τρόπον. ἔτι δὲ πῶς ἐνδέχεται περὶ τοῦ διορᾶν συμβαίνειν ὡς λέγουσιν; οὔτε γὰρ κατὰ τὰς ἀφὰς ἐνδέχεται διέναι διὰ τῶν διαφανῶν, οὔτε διὰ τῶν πόρων, εἰ πλήρης ἕκαστος· τί γὰρ διοίσει τοῦ μὴ ἔχειν πόρους; πᾶν γὰρ ὁμοίως ἐσται πλήρες. ἀλλὰ μὴν εἰ καὶ κενὰ μὲν ταῦτα (ἀνάγκη δὲ σώματα ἐν αὐτοῖς ἔχειν), ταῦτὸ συμβήσεται πάλιν. εἰ δὲ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος ὥστε μὴ δέχεσθαι σῶμα μηδέν, γελοῖον τὸ μικρὸν μὲν οἶεσθαι κενὸν εἶναι, μέγα δὲ μὴ μηδ'

soğğun, bir diğerine sığın ait olması mesela. Bu durumda bu iki şeyin tek bir <ortak> doğası olmazdı. Bir tanesinde birden fazla olması da aynı derecede imkânsız olurdu, zira bölünmez olarak, bu hâlleri bir ve aynı yerde taşıyacak, dolayısıyla soğuma etkisine maruz kaldığı yerde bir başka şey yapacak, bir başkasına da maruz kalacak. Diğer hâller [*pathêma*] için de aynı şekilde. Bölünmez katı cisimler olduğunu söyleyenler için de, bölünmez düzlemlerden bahsedener için sonuç aynı; çünkü bölünmezler, boşluk olmaksızın, ne daha seyrek hale gelebilirler, ne de daha yoğun.

[326a25] Küçük şeylerin bölünmez olması ama büyük şeylerin olmaması da saçma; şimdi daha büyük şeylerin küçük şeylerden daha kolay kırılır olması mantıklı, nitekim ötekiler (yani büyük şeyler) daha kolay dağılır, çünkü çok fazla şeye çarparlar; ama bütünüyle ya da genel olarak bölünmezlik neden büyük şeylerden ziyade küçük şeylerde bulunsun ki? Dahası, acaba bu katıların hepsinin doğası *bir* mi, yoksa, kiminin kütesinin ateşten, kimininkinin topraktan olması gibi, birininki diğerininkinden farklı mı? Eğer hepsinin tek *bir* doğası varsa, bunları ayıran ne? Ya da neden temas ettiklerinde *bir* olmu-yorlar, suyun suya temas ettiğinde olduğu gibi? Bunun da öncekin-den farkı yok. Eğer başkaysalar, bunlar⁸⁵ nasıl şeyler? Şekillerden ziyade bunlar,⁸⁶ onlardan çıkanların ilke ve nedenleri olarak konumlandırılmalı, bu belli bir şey. Ayrıca doğaları farklıysa, birbirlerine temas ettiklerinde etki yapacak ve etkiye maruz kalacaklar. Dahası, bunları hareket ettiren ne? Eğer başka bir şeyse edilgin ya da etkilere açık olacaklar.⁸⁷ Eğer her biri kendi kendisini hareket ettiriyorsa, ya hareket ettiren ve hareket ettirilen kısımlara bölünür olacaklar, ya da karşıtlar aynı yerde bulunacak, ve madde sadece sayı bakımından değil, aynı zamanda imkân bakımından da *bir* olacak.⁸⁸

[326b8] Hâllerin ya da etkilenimlerin gözenekler aracılığıyla gerçekleşen hareketle ortaya çıktığını öne sürenlere gelince, eğer gözenekler doluyorsa, bunlar işe yaramaz şeyler demektir; zira eğer bütün aynı yerden⁸⁹ etkiye maruz kalıyorsa, hiçbir gözeneği olmayan sürekli bir şey de aynı tarzda etkiye maruz kalabilir demektir. Sonra, bir şeyin içini ya da arkasını görmek dedikleri şey nasıl söz konusu olabilir? Zira saydam ne temasla geçilebilir, ne de gözeneklerden, tabii eğer her biri doluyorsa. Peki bunun gözeneğe sahip olmamaktan ne farkı olacak? Cismin tamamı benzer şekilde dolu olacak. Ancak eğer bunlar⁹⁰ boş, ama onların içinde cisimlerin olması zorunlu olsa, sonuç yine aynı olacak. Eğer hiçbir cisim kabul etmeyecek kadar bir büyüklüğe sahip olsalar bile, ne kadar büyük olursa olsun, büyük olanın değil de, küçük olanın boş olduğunu düşünmek gülünç,

όπηλικονοῦν, ἢ τὸ κενὸν ἄλλο τι οἶσθαι λέγειν πλήν χώραν σώματος, ὥστε δηλὸν ὅτι παντὶ σώματι τὸν ὄγκον ἴσον ἔσται κενόν.

Ὅλως δὲ τὸ πόρους ποιεῖν περιέρχον· εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ποιεῖ κατὰ τὴν ἀφήν, οὐδὲ διὰ τῶν πόρων ποιήσει διόν· εἰ δὲ τῷ ἄπτεσθαι, καὶ μὴ πόρων ὄντων τὰ μὲν πείσεται τὰ δὲ ποιήσει τῶν πρὸς ἄλληλα τοῦτον τὸν τρόπον πεφυκότων. ὅτι μὲν οὖν οὕτως λέγειν τοὺς πόρους ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἢ ψεῦδος ἢ μάταιον, φανερόν ἐκ τούτων ἐστίν· διαιρετῶν δ' ὄντων πάντη τῶν σωμάτων πόρους ποιεῖν γελοῖον· ἢ γὰρ διαιρετά, δύναται χωρίζεσθαι.

9. Τίνα δὲ τρόπον ὑπάρχει τοῖς οὔσι γεννᾶν καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν, λέγωμεν λαβόντες ἀρχὴν τὴν πολλάκις εἰρημένην. εἰ γὰρ ἐστὶ τὸ μὲν δυνάμει τὸ δ' ἐντελεχείᾳ τοιοῦτον, πέφυκεν οὐ τῇ μὲν τῇ δ' οὐ πάσχειν, ἀλλὰ πάντη καθ' ὅσον ἐστὶ τοιοῦτον, ἦττον δὲ καὶ μᾶλλον ἢ τοιοῦτον μᾶλλον ἐστὶ καὶ ἦττον· καὶ ταύτῃ πόρους ἂν τις λέγοι μᾶλλον, καθάπερ ἐν τοῖς μεταλλευομένοις διατείνουσι τοῦ παθητικοῦ φλέβες συνεχεῖς.

Συμφυῆς μὲν οὖν ἕκαστον καὶ ἐν ὃν ἀπαθές. ὁμοίως δὲ καὶ μὴ θιγγάνοντα μήτε αὐτῶν μήτ' ἄλλων, ἃ ποιεῖν πέφυκε καὶ πάσχειν. λέγω δ' οἶον οὐ μόνον ἀπτόμενον θερμαίνει τὸ πῦρ, ἀλλὰ καὶ ἀποθεν ἢ τὸν μὲν γὰρ ἀέρα τὸ πῦρ, ὃ δ' αἴρ τὸ σῶμα θερμαίνει, πεφυκῶς ποιεῖν καὶ πάσχειν.

Τὸ δὲ τῇ μὲν οἶσθαι πάσχειν τῇ δὲ μή, διορίσαντας ἐν ἀρχῇ τοῦτο λεκτέον. εἰ μὲν γὰρ μὴ πάντη διαιρετὸν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἔστι σῶμα ἀδιαίρετον ἢ πλάτος, οὐκ ἂν εἴη πάντη παθητικόν, ἀλλ' οὐδὲ συνεχές οὐδέν· εἰ δὲ τοῦτο ψεῦδος καὶ πᾶν σῶμα διαιρετόν, οὐδὲν διαφέρει διηρηθῆναι μὲν ἄπτεσθαι δέ, ἢ διαιρετόν εἶναι· εἰ γὰρ διακρίνεσθαι δύναται κατὰ τὰς ἀφάς, ὥσπερ φασὶ τινες, καὶ μήπω ἢ διηρημένον, ἔσται διηρημένον· δυνατόν γὰρ διαιρεθῆναι· γίνεται γὰρ οὐδὲν ἀδύνατον.

Ὅλως δὲ τὸ τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον σχιζομένων τῶν σωμάτων ἀτοπον· ἀναιρεῖ γὰρ οὗτος ὁ λόγος ἀλλοίωσιν, ὁρῶμεν δὲ τὸ αὐτὸ σῶμα συνεχές ὃν ὅτε μὲν

ya da boşluğun *cisimden bağımsız yer*⁹¹ dışında başka bir anlama geldiğini düşünmek de, o halde açık ki her bir cisim için eşit hacimde bir boşluk olacak.

[20] Genel olarak, gözenekleri öne sürmek işlevsel değil; eğer hiçbir şey temasla etki yapmıyorsa, gözeneklerden geçerek de yapamayacak demektir. Eğer temasla yapıyorsa, gözenekler olmasa da, doğaları bu tarzda birbirleriyle ilişkide bulunmalarına elverişli olan bazı şeyler etkilenecek, bazı şeyler de etkide bulunacak. Öyleyse bunlardan çıkan, açık ki, gözenekler hakkında bazıların kabul ettiği şekilde konuşmanın ya yanlış ya da gereksiz olduğu. Her yerinden bölünür olan cisimlere gözenek yapmak da gülünç; çünkü bölünür oldukları yerden ayrılma imkânı da taşırlar.

[28] 9. Üretme,⁹² yapma ve maruz kalmanın varolanlarda hangi tarzda bulunduğunu sıklıkla dile getirdiğimiz bir ilkeyi kabul ederek söyleyelim. Eğer bir yandan imkân halinde bir yandan da gerçeklik halinde *şöyle* [*toiouton*] bir şey varsa, *şöyle* olmak bakımından, onun doğasında tümüyle ya da her yerinde (yani şurasında olup burasında olmayacak şekilde kısmen değil) bu hâli almak ya da bu etkiye maruz kalmak vardır, bu etki ise onun daha çok veya daha az *şöyle* olması bakımından daha az ya da daha çok olabilir. Gözeneklerden daha ziyade bu bağlamda söz edilebilir, tıpkı madenlerdeki sürekli uzanan, etkilere açık [*pathêtikon*] damarlar gibi.

[327a] Birlikte büyüyen⁹³ [*symphyes*] ve *bir* olan şeylerin her biri etkilere kapalı. Kendi aralarında da başka şeylerle de temas halinde olmayan, ama doğasında etki ve edilgi olan şeyler için de benzer şekilde. Demek istediğim, sözgelisi ateş yalnızca dokununca ısıtmaz, belli bir mesafeden de ısıtır; çünkü ateş havayı ısıtır, hava da bedeni—doğasında etki ve edilgi olduğu için.

[5] Bir noktasında etkiye maruz kalan, başka bir yerinde ise kalmayan şeyler olduğu düşüncesine gelince, başlangıçta bu konuda belirlenimler yapmış da olsak, şunu söylemeli: Eğer büyüklük her yerinden bölünür değilse, ama bölünmez cisim ya da düzlem diye bir şey varsa, her noktasında etkilere açık olamaz, ne de herhangi bir şey sürekli olabilir. Ama eğer bu yanlışsa ve her cisim bölünürse, onun “temas halindeki kısımlara bölünmesi” ya da “bölünür olması” bir şey değiştirmez. Zira eğer kimilerinin⁹⁴ söylediği gibi temas noktalarından ayrıştırılması mümkünse, henüz bölünmüş olmasa bile, bölünmüş olacak; zira bölünmüş olması mümkün, kaldı ki imkânsız hiçbir şey meydana gelmez.

[14] Genel olarak, cisimlerin bölünmesinden ötürü oluşun bu tarzda gerçekleşmesi de saçma; çünkü bu açıklama başkalaşmayı ortadan kaldırıyor; ama biz aynı cismin sürekli kalarak bazen sıvı

ὕγρον ὅτε δὲ πεπηγός, οὐ διαίρεσει καὶ συνθέσει τοῦτο παθόν, οὐδὲ τροπῇ καὶ διαθιγῇ, καθάπερ λέγει Δημόκριτος· οὔτε γὰρ μετατεθὲν οὔτε μεταβαλὼν τὴν φύσιν πεπηγός ἐξ ὑγροῦ γέγονεν· οὐδ' ἐνυπάρχει τὰ σκληρὰ καὶ πεπηγότα ἀδιαίρετα τοὺς ὄγκους· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν ὑγρόν, ὅτε δὲ σκληρόν καὶ πεπηγός ἐστίν. ἔτι δ' οὐδ' αὐξησιν οἷόν τ' εἶναι καὶ φθίσιν· οὐ γὰρ ὅτιοῦν ἔσται γεγονός μείζον, εἴπερ ἔσται πρόσθεσις, καὶ μὴ πᾶν μεταβεβληκός, ἢ μιχθέντος τινός ἢ καθ' αὐτὸ μεταβαλόντος.

Ὅτι μὲν οὖν ἔστι τὸ γεννᾶν καὶ τὸ ποιεῖν καὶ τὸ γίνεσθαι τε καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, καὶ τίνα τρόπον ἐνδέχεται, καὶ τίνα φασὶ μὲν τινες οὐκ ἐνδέχεται δέ, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

10. Λοιπὸν δὲ θεωρῆσαι περὶ μίξεως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς μεθόδου· τοῦτο γὰρ ἦν τρίτον τῶν προτεθέντων ἐξ ἀρχῆς. σκεπτέον δὲ τί τ' ἐστὶν ἡ μίξις καὶ τί τὸ μικτόν, καὶ τίσιν ὑπάρχει τῶν ὄντων καὶ πῶς, ἔτι δὲ πότερον ἔστι μίξις ἢ τοῦτο ψεῦδος· ἀδύνατον γὰρ ἔστι μιχθῆναι τι ἕτερον ἑτέρῳ, καθάπερ λέγουσί τινες· ὄντων μὲν γὰρ ἔτι τῶν μιχθέντων καὶ μὴ ἡλλοιωμένων οὐδὲν μᾶλλον νῦν μεμίχθαι φασιν ἢ πρότερον, ἀλλ' ὁμοίως ἔχειν, θατέρου δὲ φθαρέντος οὐ μεμίχθαι, ἀλλὰ τὸ μὲν εἶναι τὸ δ' οὐκ εἶναι, τὴν δὲ μίξιν ὁμοίως ἐχόντων εἶναι· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ εἰ ἀμφοτέρων συνελθόντων ἐφθαρταὶ τῶν μιγνυμένων ἑκάτερον· οὐ γὰρ εἶναι μεμιγμένα τὰ γε ὅλως οὐκ ὄντα.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἔοικε ζητεῖν διορίσαι τί διαφέρει μίξις γενέσεως καὶ φθορᾶς, καὶ τί τὸ μικτόν τοῦ γεννητοῦ καὶ φθαρτοῦ· δηλὸν γὰρ ὥς δεῖ διαφέρειν, εἴπερ ἔστιν. ὥστε τούτων ὄντων φανερῶν τὰ διαπορηθέντα λύουσιν· ἄν.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὕλην τῷ πυρὶ μεμίχθαι φαμεν οὐδὲ μίγνυσθαι καιομένην, οὔτ' αὐτὴν αὐτῆς τοῖς μορίοις οὔτε τῷ πυρὶ, ἀλλὰ τὸ μὲν πῦρ γίνεσθαι, τὴν δὲ φθειρεσθαι.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον οὔτε τῷ σώματι τὴν τροφήν οὔτε τὸ σχῆμα τῷ κηρῷ μίγνυμενον σχηματίζειν τὸν ὄγκον· οὐδὲ τὸ σῶμα καὶ τὸ λευκὸν οὐδ' ὅλως τὰ πάθη καὶ τὰς ἔξεις οἷόν τε μίγνυσθαι τοῖς πράγμασιν· σωζόμενα γὰρ

bazen katı olduğunu görüyoruz, ve bu Demokritos'un söylediği gibi onun bölünme ve birleşmeyle ya da yön ve gruplandırmayla aldığı bir hâl değil; zira doğasındaki bir konum ya da düzen değişimi sonucu sıvıyken katı haline gelmiş olmuyor, ne de, kütle sinde bölünmez sert ve katı parçalar bulunuyor. Daha ziyade, bazen her noktasında eşit şekilde sıvı, bazen de sert ve katı oluyor. Dahası, <bu açıklama> büyüme ve küçülmeyi de olanaksız kılıyor, zira bir şey eklenmiş olsa bile, her bir parçası daha büyük hale gelmiş olmuyor, bir şeylerle karışmış ya da kendi kendine değişmiş olarak bütünüyle değişmiş olmuyor.

[26] Öyleyse üretme, yapma, oluşma ve birbirinin etkisine maruz kalmanın var olduğunu, bunların hangi tarzda olanaklı olduğunu, kimilerinin söylediği gibi olmasının olanaksız olduğunu, böylece belirlemiş olalım.

[327a30] 10. Geriye karışımı aynı yöntemle incelemek kalıyor; nitekim bu, başlangıçta vaat ettiklerimizin üçüncüsüydü. Karışım ve karışabilen ne? Hangi varolanlarda ve nasıl bulunur? Ayrıca karışım diye bir şey var mı, yoksa bu yanlış mı? Araştırmalı. Zira kimilerinin dediğine göre, başkanın başkayla karışması imkânsızmış, çünkü karışmanın ardından var ve başkalaşmamış olmalarından ötürü, o an daha önce olduğundan daha karışmış değıllermiş, hatta benzer durumdaymışlar, ikisinden biri bozul saymış, bu karışmak olmazmış, biri var biri yok olurmuş, karışım ise benzer durumdaki şeylerin karışımıymış. İki şey birleştiğinde karışanların her biri bozulmuşsa, yine aynıymış, çünkü bütünüyle var olmayanlara "karışanlar" denemezmiş.

[327b7] Bu akıl yürütmenin sorusu, görünen o ki, karışımın oluşla bozuluştan, karışabilenin de oluşabilenle bozulabilenden farkının ne olduğu. Bir farkın olması gerektiği de açık, tabii eğer <karışım diye bir şey> varsa. O halde bunlar açıklandığında açmazlar da çözülmüş olacak.

[11] Ancak ne odunun ateşle karıştığını söyleriz, ne de yanarken karışıyor olduğunu—ne kendi kısımlarıyla, ne de ateşle. Daha ziyade ateşin oluştuğunu, odunun ise bozulduğunu söyleriz.

[13] Aynı tarzda, besinin de bedenle karıştığını söylemeyiz, ne de, bir balmumu kütesinin şekillendirilmesi sırasında şeklin balmumuyla karıştığını söyleriz. Ne beden ve beyaz, ne de genel olarak hâller ve durumların şeylerle karışması söz konusu; çünkü muhafaza edildiklerini

όραται. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ λευκόν γε καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐνδέχεται μιχθῆναι, οὐδ' ἄλλο τῶν μὴ χωριστῶν οὐδέν. ἀλλὰ τοῦτο λέγουσιν οὐ καλῶς οἱ πάντα ποτὲ ὁμοῦ φάσκοντες εἶναι καὶ μεμίχθαι· οὐ γὰρ ἅπαν ἅπαντι μικτόν, ἀλλ' ὑπάρχειν δεῖ χωριστὸν ἑκάτερον τῶν μιχθέντων· τῶν δὲ παθῶν οὐδέν χωριστόν.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὰ μὲν δυνάμει τὰ δ' ἐνεργείᾳ τῶν ὄντων, ἐνδέχεται τὰ μιχθέντα εἶναί πως καὶ μὴ εἶναι, ἐνεργείᾳ μὲν ἑτέρου ὄντος τοῦ γεγονότος ἐξ αὐτῶν, δυνάμει δ' ἔτι ἑκατέρου ἅπερ ἦσαν πρὶν μιχθῆναι, καὶ οὐκ ἀπολωλότα· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διηπόρει πρότερον· φαίνεται δὲ τὰ μιγνύμενα πρότερόν τε ἐκ κεχωρισμένων συνιόντα καὶ δυνάμενα χωρίζεσθαι πάλιν. οὔτε διαμένουσιν οὖν ἐνεργείᾳ ὥσπερ τὸ σῶμα καὶ τὸ λευκόν, οὔτε φθείρονται, οὔτε θάτερον οὔτ' ἄμφω· σώζεται γὰρ ἡ δύναμις αὐτῶν. διὸ ταῦτα μὲν ἀφείσθω· τὸ δὲ συνεχὲς τούτοις ἀπόρημα διαιρετέον, πότερον ἢ μίξις πρὸς τὴν αἴσθησιν τί ἐστίν.

Ὅταν γὰρ οὕτως εἰς μικρὰ διαιρεθῇ τὰ μιγνύμενα, καὶ τεθῇ παρ' ἄλληλα τοῦτον τὸν τρόπον ὥστε μὴ δῆλον ἕκαστον εἶναι τῇ αἰσθήσει, τότε μέμικται ἢ οὐ, ἀλλ' ἐστίν ὥστε ὅτιοῦν παρ' ὅτιοῦν εἶναι μόριον τῶν μιχθέντων; λέγεται μὲν οὖν ἐκείνως, οἷον κριθὰς μεμίχθαι πυροῖς, ὅταν ἡτισοῦν παρ' ὄντινοῦν τεθῇ. εἰ δ' ἐστὶ πᾶν σῶμα διαιρετόν, εἴπερ καὶ ἔστι σῶμα σώματι μικτόν ὁμοιομερές, ὅτιοῦν ἂν δέοι μέρος γίνεσθαι παρ' ὅτιοῦν.

Ἐπεὶ δ' οὐκ ἐστίν εἰς τάλαχιστα διαιρεθῆναι, οὔτε σύνθεσις ταῦτό καὶ μίξις ἀλλ' ἕτερον, δῆλον ὡς οὔτε κατὰ μικρὰ σωζόμενα δεῖ τὰ μιγνύμενα φάναι μεμίχθαι (σύνθεσις γὰρ ἔσται καὶ οὐ κρᾶσις οὐδὲ μίξις, οὐδ' ἔξει τὸν αὐτὸν λόγον τῷ ὅλῳ τὸ μόριον. φαμὲν δὲ δεῖν, εἴπερ μέμικται, τὸ μιχθὲν ὁμοιομερές εἶναι, καὶ ὥσπερ τοῦ ὕδατος τὸ μέρος ὕδωρ, οὕτω καὶ τοῦ κραθέντος. ἂν δ' ἡ κατὰ μικρὰ σύνθεσις ἢ μίξις, οὐθὲν συμβῆσεται τούτων, ἀλλὰ μόνον μεμιγμένα πρὸς τὴν αἴσθησιν· καὶ τὸ αὐτὸ τῷ μὲν μεμιγμένον, ἂν μὴ βλέπη ὀξύ, τῷ Λυγκεῖ δ' οὐδὲν μεμιγμένον) οὔτε τῇ διαιρέσει ὥστε ὅτιοῦν παρ' ὅτιοῦν μέρος· ἀδύνατον γὰρ οὕτω διαιρεθῆναι. ἢ οὖν οὐκ ἔστι μίξις, ἢ λεκτέον τοῦτο πῶς ἐνδέχεται γίνεσθαι πάλιν.

görüyoruz. Ayrıca ne beyaz ve bilgi karışabilir, ne de müstakil olmayan başka şeyler. Bu, her şeyin bir zamanlar hemhâl ve karışmış olduğunu söyleyenler için, hoş olmayan bir sonuç. Her şey her şeyle karışmaz, karışanların her birinin müstakil olması gerekir, oysa hiçbir hâl [*pathos*] müstakil değil.

[22] Madem bazı şeyler imkân halinde, bazılarıysa işler halde, karışanların bir anlamda var olması, bir anlamda da olmaması olanaklı. Onlardan oluşan başka bir şey işler halde, onların her biri ise, karışmadan önce ve hâlâ imkân halinde var, ve ortadan kalkmamış. Önceki akıl yürütmenin çözümü bu. Belli ki karışanlar daha önce müstakilen var olan şeyler olarak bir araya geliyorlar ve yeniden ayrılıp müstakil olmaları mümkün. Öyleyse ne beden ve beyaz gibi işler halde varlıklarını sürdürüyorlar, ne de bozuluyorlar (ne biri ne her ikisi); çünkü onlardaki imkân muhafaza ediliyor. O halde bunları bir kenara bırakalım, bunları izleyen açmaz hakkında ayrımlar yapalım, acaba karışım bir algı meselesi [*pros tîn aisthêsin*] mı?

[33] Karışan şeyler küçük parçalara ayrıldığında ve parçalar birbirlerinin yanına duyumsanamayacak kadar belirsiz şekilde yerleştirildiğinde, bunlar karışmış olacaklar mı? Yoksa bu şekilde değil de, karışanların her bir parçası diğerinin belirli bir parçasının yanında olduğunda mı karışmış olacaklar? Böyle olduğu, yani tek tek arpa tanelerinin tek tek buğday tanelerinin yanına yerleştirildiğinde buğdayla arpanın karıştığı söyleniyor. Ama eğer her cisim bölünürse, cisimle karışan cisim de tekdokulu ise, her bir kısmın diğerinin herhangi bir kısmının yanında olması gerekir.

[328a5] En küçük parçalara ayrılmak diye bir şey olmadığına, birleşimle karışım ise aynı değil de başka şeyler olduğuna göre, açık ki ne (i) karışan şeylerin küçük parçalar bakımından muhafaza edilerek karıştığını söylemek gerekir. (Zira bu harman [*kra-sis*] ya da karışım değil, birleşim olurdu, parçayla bütünün oranı [*logos*] da aynı olmazdı. Bir şeylerin karışmış olması için karışımın tekdokulu olması gerektiğini söyleriz, tıpkı bir miktar suyla su gibi, harmanın da bu şekilde olması gerektiğini. Ama eğer karışım küçük parçalar bakımından birleşim olsaydı, sonuç bunların hiçbirisi olmazdı—sadece bir algı meselesi olurdu. Aynı şeyler keskin bir görüşe sahip olmayan biri için karışmış, Lynkeios⁹⁵ içinse karışmamış olurdu.) Ne de (ii) şeyler bölündüklerinde belli parçaların belli parçalara denk düşeceğini; zira böylesi bir bölünme imkânsız. Öyleyse ya karışım diye bir şey yok, ya da bunun nasıl gerçekleştiğini söylemek gerekiyor.

Ἔστι δὴ, ὡς ἔφαμεν, τῶν ὄντων τὰ μὲν ποιητικά, τὰ δ' ὑπὸ τούτων παθητικά. τὰ μὲν οὖν ἀντιστρέφει, ὅσων ἡ αὐτὴ ὕλη ἐστί, καὶ ποιητικά ἀλλήλων καὶ παθητικά ὑπ' ἀλλήλων τὰ δὲ ποιεῖ ἀπαθῆ ὄντα, ὅσων μὴ ἡ αὐτὴ ὕλη. τούτων μὲν οὖν οὐκ ἔστι μίξις· διὸ οὐδ' ἡ ἰατρικὴ ποιεῖ ὑγίειαν οὐδ' ἡ ὑγίεια μίγνυμένη τοῖς σώμασιν.

Τῶν δὲ ποιητικῶν καὶ παθητικῶν ὅσα εὐδιαίρετα, πολλὰ μὲν ὀλίγοις καὶ μεγάλα μικροῖς συντιθέμενα οὐ ποιεῖ μίξιν, ἀλλ' αὖξῃσιν τοῦ κρατοῦντος· μεταβάλλει γὰρ θάτερον εἰς τὸ κρατοῦν, οἷον σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται· λύεται γὰρ τὸ εἶδος καὶ μεταβάλλει εἰς τὸ πᾶν ὕδωρ. ὅταν δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἰσάζῃ πῶς, τότε μεταβάλλει μὲν ἐκάτερον εἰς τὸ κρατοῦν ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως, οὐ γίνεται δὲ θάτερον, ἀλλὰ μεταξὺ καὶ κοινόν. Φανερόν οὖν ὅτι ταῦτ' ἐστὶ μικτὰ ὅσα ἐναντίωσιν ἔχει τῶν ποιοούντων· ταῦτα γὰρ δὴ ὑπ' ἀλλήλων ἐστὶ παθητικά. καὶ μικρὰ δὲ μικροῖς παρατιθέμενα μίγνυται μᾶλλον· ῥᾶον γὰρ καὶ θᾶπτον ἄλληλα μεθίστησιν. τὸ δὲ πολὺ καὶ ὑπὸ πολλοῦ χρονίως τοῦτο δορᾷ. διὸ τὰ εὐόριστα τῶν διαιρετῶν καὶ παθητικῶν μικτὰ (διαίρεται γὰρ εἰς μικρὰ ταῦτα ῥαδίως· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ εὐόριστον εἶναι), οἷον τὰ ὑγρὰ μικτὰ μάλιστα τῶν σωμάτων· εὐόριστον γὰρ μάλιστα τὸ ὑγρὸν τῶν διαιρετῶν, ἐὰν μὴ γλίσχρον ἢ ταῦτα γὰρ δὴ πλείω καὶ μείζω μόνον ποιεῖ τὸν ὄγκον.

Ὅταν δ' ἡ θάτερον μόνον παθητικὸν ἢ σφόδρα, τὸ δὲ πάμπαν ἡρέμα, ἡ οὐδὲν πλεῖον τὸ μίχθῃν ἐξ ἀμφοῖν ἡ μικρόν, ὅπερ συμβαίνει περὶ τὸν καττίτερον καὶ τὸν χαλκόν. ἔνια γὰρ ψελλίζεται πρὸς ἄλληλα τῶν ὄντων καὶ ἐπαμφοτερίζει· φαίνεται γὰρ πῶς καὶ μικτὰ ἡρέμα, καὶ ὡς θάτερον μὲν δεκτικὸν θάτερον δ' εἶδος. ὅπερ ἐπὶ τούτων συμβαίνει· ὁ γὰρ καττίτερος ὡς πάθος τι ὦν ἄνευ ὕλης τοῦ χαλκοῦ σχεδὸν ἀφανίζεται, καὶ μίχθεις ἄπεισι χρωματίσας μόνον. ταῦτό δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐφ' ἑτέρων.

Φανερόν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ὅτι ἔστι μίξις καὶ τί ἐστὶ καὶ διὰ τί, καὶ ποῖα μικτὰ τῶν ὄντων, ἐπεὶ περ ἐστὶν ἔνια τοιαῦτα οἷα παθητικά τε ὑπ' ἀλλήλων καὶ εὐόριστα καὶ εὐδιαίρετα· ταῦτα γὰρ οὐτ' ἐφθάρθαι ἀνάγκη μεμιγμένα οὐτ' ἔτι ταῦτ' ἀπλῶς εἶναι, οὔτε σύνθεσιν εἶναι

[17] Dedik ya, bazı şeyler etkin, bazıları da bunların etkisine açık. Bazı şeyler, yani maddesi aynı olanlar, taraf değiştirebilir ve hem birbirlerini etkileyip hem de birbirlerinin etkilerine maruz kalabilirler. Bazı şeyler ise, yani maddesi aynı olmayanlar, etkilere kapalı olarak etkide bulunurlar. Öyleyse bunların karışımı olmaz; bu yüzden de ne hekimlik sanatı ne de sağlık bedenle karışarak iyileştirir.

[23] Etkide bulunup aynı zamanda etkiye açık olanlardan kolayca bölünür olanlar arasında, çok olan az bir şeyle ya da büyük olan küçük bir şeyle bir araya getirildiğinde, ortaya çıkan karışım değil, daha ziyade hâkim olanın büyümesi olur. Çünkü beriki hâkim olana dönüşür, mesela bir şarap damlası suya katıldığında suyla karışmış olmaz, nitekim onun biçimi çözülür ve tümüyle suya dönüşür. Ama bir araya getirilenler güç bakımından bir biçimde eşit olduğunda, her biri kendi doğasından çıkarak hâkim olan diğerine doğru değişir, ama diğeri haline gelmez, arada ve ortak bir şey olur. Öyleyse açık ki bu gibi şeyler arasında bir karşıtlık taşıyarak karışmış olması söz konusu olanlar bunlar; çünkü birbirlerinin etkisine açıklar. Küçük şeyler küçük şeylerle bir araya getirildiğinde daha güzel karışır; çünkü birbirlerine daha kolay ve hızlı dönüşürler. Büyük şeyler büyük şeyler tarafından <etkilendiğinde ise> bu zaman alır. Dolayısıyla bölünür ve etkilere açık şeyler arasında bağları zayıf olan şeyler [*euorista*] karışmaya <daha> elverişlidir (çünkü bunlar küçük parçalara daha kolay ayrılırlar; “bağları zayıf” bu demekti zaten). Sıvılar cisimler arasında karışmaya en elverişli olanlar, çünkü bölünür olanlar arasında bağları en zayıf olanlar sıvılar—ağda kıvamında [*gliskhron*] olmadıkları sürece; çünkü bunlar yalnızca kütleyi artırır ya da hacmi büyütür.

[328b6] <Karışanların> yalnızca biri etkiye açık olduğunda ya da biri epey etkilere açık, diğeri ise etkilere neredeyse kapalı olduğunda ise, bu ikisinin karışımı ya hiç daha büyük olmaz, ya da çok küçük <bir miktar artışı> söz konusu olur, kalay ve tunç örneğinde olan da bu. Varolanların bazıları birbirlerine kararsız ve belirsiz bir şekilde davranırlar; zira hem belli-belirsiz bir karışım gibi, hem de biri <biçimi> alıcı diğeri biçimmiş gibi görünürler. Bu örnekte olan da bu, nitekim tuncun maddesiz bir hâli [*pathos*] gibi olan kalay, neredeyse gözden kaybolur ve karıştığında renk değişikliğinden başka bir şeye yol açmadan yok olur. Aynısı başka örneklerde de olur.

[15] Söylenenlerin ardından, karışım diye bir şeyin olduğu, onun ne olduğu, neden olduğu, ve hangi varolanların karıştığı, bunların birbirinin etkisine açık, bağları zayıf ve kolay bölünür şeyler olduğu, açık. Zira bunlar karıştığında bozulmuş olmaları ya da mutlak anlamda var olmaları şart değil. Ne bunların

τὴν μίξιν αὐτῶν, οὔτε πρὸς τὴν αἴσθησιν· ἀλλ' ἔστι μικτὸν μὲν ὃ ἂν εὐόριστον ὃν παθητικὸν ἢ καὶ ποιητικὸν καὶ τοιούτῳ μικτὸν (πρὸς ὁμώνυμον γὰρ τὸ μικτόν), ἡ δὲ μίξις τῶν μικτῶν ἀλλοιωθέντων ἔνωσις.

II. 1. Περὶ μὲν οὖν μίξεως καὶ ἀφῆς καὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν εἴρηται πῶς ὑπάρχει τοῖς μεταβάλλουσι κατὰ φύσιν, ἔτι δὲ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς ἀπλῆς, πῶς καὶ τίνος ἔστι καὶ διὰ τίν' αἰτίαν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀλλοιώσεως εἴρηται, τί τὸ ἀλλοιοῦσθαι καὶ τίν' ἔχει διαφορὰν αὐτῶν. λοιπὸν δὲ θεωρῆσαι περὶ τὰ καλούμενα στοιχεῖα τῶν σωμάτων.

Γένεσις μὲν γὰρ καὶ φθορὰ πάσαις ταῖς φύσει συνεστώσαις οὐσίαις οὐκ ἄνευ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων· τούτων δὲ τὴν ὑποκειμένην ὕλην οἱ μὲν φασιν εἶναι μίαν, οἶον ἀέρα τιθέντες ἢ πῦρ ἢ τι μεταξὺ τούτων, σῶμά τε ὃν καὶ χωριστόν, οἱ δὲ πλείω τὸν ἀριθμὸν ἑνός, οἱ μὲν πῦρ καὶ γῆν, οἱ δὲ ταῦτά τε καὶ ἀέρα τρίτον, οἱ δὲ καὶ ὕδωρ τούτων τέταρτον, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς· ἐξ ὧν συγκρινομένων καὶ διακρινομένων ἢ ἀλλοιουμένων συμβαίνειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν τοῖς πράγμασιν.

Ὅτι μὲν οὖν τὰ πρῶτα ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα καλῶς ἔχει λέγειν, ἔστω συνομολογούμενον, ἐξ ὧν μεταβαλλόντων ἢ κατὰ σύγκρισιν καὶ διάκρισιν ἢ κατ' ἄλλην μεταβολὴν συμβαίνει γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν. ἀλλ' οἱ μὲν ποιοῦντες μίαν ὕλην παρὰ τὰ εἰρημένα, ταύτην δὲ σωματικὴν καὶ χωριστὴν, ἀμαρτάνουσιν· ἀδύνατον γὰρ ἄνευ ἐναντιώσεως εἶναι τὸ σῶμα τοῦτο αἰσθητῆς· ἢ γὰρ κοῦφον ἢ βαρὺ ἢ ψυχρὸν ἢ θερμὸν ἀνάγκη εἶναι τὸ ἄπειρον τοῦτο, ὃ λέγουσί τινες εἶναι τὴν ἀρχήν. ὥς δ' ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, οὐδένα ἔχει διορισμόν· οὐ γὰρ εἴρηκε σαφῶς τὸ πανδεχές, εἰ χωρίζεται τῶν στοιχείων. οὐδὲ χρῆται οὐδέν, φήσας εἶναι ὑποκειμένον τι τοῖς καλουμένοις στοιχείοις πρότερον, οἶον χρυσὸν τοῖς ἔργοις τοῖς χρυσοῖς. (καίτοι καὶ τοῦτο οὐ καλῶς λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον λεγόμενον, ἀλλ' ὧν μὲν ἀλλοίωσις, ἔστιν οὕτως, ὧν δὲ γένεσις καὶ φθορὰ, ἀδύνατον ἐκεῖνο προσαγορεύεσθαι ἐξ οὗ γέγονεν.

karışımı birleşim, ne de bu bir algı meselesi. Karışan, bağları zayıf olan, hem etkiye açık hem etkin olan ve karıştığı şeyle aynı çeşit olan (zira karışan eşadlıya doğru), karışım ise karışanların başkalaşımından çıkan birlik.

[328b26] II. 1. Öyleyse karışım, temas, etki ve edilginin doğal olarak değişen şeylerde nasıl bulunduğu söylendi, ayrıca mutlak oluş ve bozuluşun nasıl, neyde ve neden olduğu da. Benzer şekilde, başkalaşma da konuşuldu: Nedir başkalaşmak ve bunlardan ne farkı var? Geriye “cisimlerin öğeleri” denen şeyleri incelemek kalıyor.

[31] Doğal olarak bileşik olan hiçbir varlıkta oluş ve bozuluş duyulur cisimler olmadan olmaz. Bunların taşıyıcı maddesi için kimileri *bir* dedi, mesela havayı öne sürdüler veya ateş ya da bunların arasında bir şeyi—cisim ve müstakil olan. Kimileriye sayının birden fazla olduğunu söyledi, kimileri “ateş ve toprak” dedi, kimileri bunlara bir üçüncü olarak havayı da ekledi, Empedokles gibileri de bir dördüncüyü, suyu ekledi. Şeylerin oluş ve bozuluşu bunların birleşme, ayrışma ve başkalaşmasının sonucuymuş.

[329a5] Değişimi (birleşmeyle, ayrışmayla ya da başka bir değişmeyle) oluş ve bozuluşu ortaya çıkaran baş şeylere “ilke” ve “öge” denmesi güzel, bunda hemfikir olalım. Ancak söylenenlerin ötesinde *bir* madde ortaya koyanlar ve bunu cismani ve müstakil yapanlar, yanılıyorlar. Zira bu cismin duyulur bir karşıtlık olmadan var olması imkânsız. Nitekim kimilerinin ilke addettiği bu sonsuz [*apeiron*], hafif ya da ağır veya soğuk ya da sıcak olmak zorunda. *Timaios*’ta⁶ yazılmış olan da hiç net değil. <Platon> tümalıcının [*pandekhes*] öğelerden müstakil olup olmadığı hakkında kesin konuşmuyor. Onu kullanmıyor da. Onun öğeler denenlerden önde gelen bir taşıyıcı olduğunu söylüyor, altının altından yapılan eserlerden önde gelmesi gibi. (Ne var ki bu, bu tarzda söylenince güzel olmuyor, başkalaşmada bu mümkün, ama oluş ve bozuluşta, oluşunu kendisinden çıkıp oluştuğu şeyin adıyla anmak imkânsız.

καίτοι γέ φησι μακρῷ ἀληθέστατον εἶναι χρυσὸν λέγειν ἕκαστον εἶναι.) ἀλλὰ τῶν στοιχείων ὄντων στερεῶν μέχρι ἐπιπέδων ποιεῖται τὴν ἀνάλυσιν· ἀδύνατον δὲ τὴν τιθήνην καὶ τὴν ὕλην τὴν πρώτην τὰ ἐπίπεδα εἶναι. ἡμεῖς δὲ φαμέν μὲν εἶναι τινα ὕλην τῶν σωμάτων τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ ταύτην οὐ χωριστὴν ἀλλ' αἰ μετ' ἐναντιώσεως, ἐξ ἧς γίνεται τὰ καλούμενα στοιχεῖα. διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἑτέροις ἀκριβέστερον. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸν τρόπον τοῦτόν ἐστιν ἐκ τῆς ὕλης τὰ σώματα τὰ πρῶτα, διοριστέον καὶ περὶ τούτων, ἀρχὴν μὲν καὶ πρώτην οἰομένοις εἶναι τὴν ὕλην τὴν ἀχώριστον μὲν, ὑποκειμένην δὲ τοῖς ἐναντίοις· οὔτε γὰρ τὸ θερμὸν ὕλη τῷ ψυχρῷ οὔτε τοῦτο τῷ θερμῷ, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον ἀμφοῖν. ὥστε πρῶτον μὲν τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν ἀρχή, δεύτερον δ' αἱ ἐναντιώσεις, λέγω δ' οἶον θερμότης καὶ ψυχρότης, τρίτον δ' ἤδη πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τοιαῦτα· ταῦτα μὲν γὰρ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, καὶ οὐχ ὥς Ἐμπεδοκλῆς καὶ ἕτεροι λέγουσιν (οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ἀλλοιώσις), αἱ δ' ἐναντιώσεις οὐ μεταβάλλουσιν. ἀλλ' οὐδὲν ἦττον καὶ ὥς σώματος ποίας καὶ πόσας λεκτέον ἀρχάς· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ὑποθέμενοι χρῶνται, καὶ οὐδὲν λέγουσι διὰ τί αὐταὶ ἢ τοσαῦται.

2. Ἐπεὶ οὖν ζητοῦμεν αἰσθητοῦ σώματος ἀρχάς, τοῦτο δ' ἐστὶν ἄπτοῦ, ἄπτὸν δ' οὐ ἢ αἰσθησις ἀφή, φανερόν ὅτι οὐ πᾶσαι αἱ ἐναντιώσεις σώματος εἶδη καὶ ἀρχάς ποιοῦσιν, ἀλλὰ μόνον αἱ κατὰ τὴν ἀφήν· κατ' ἐναντίωσίν τε γὰρ διαφέρουσι, καὶ κατὰ ἄπτὴν ἐναντίωσιν. διὸ οὔτε λευκότης καὶ μελανία οὔτε γλυκύτης καὶ πικρότης, ὁμοίως δ' οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν αἰσθητῶν ἐναντιώσεων οὐδὲν ποιεῖ στοιχεῖον. καίτοι πρότερον ὄψις ἀφῆς, ὥστε καὶ τὸ ὑποκείμενον πρότερον. ἀλλ' οὐκ ἔστι σώματος ἄπτοῦ πάθος ἢ ἄπτόν, ἀλλὰ καθ' ἕτερον, καὶ εἰ ἔτυχε τῇ φύσει πρότερον.

Αὐτῶν δὲ πρῶτον τῶν ἄπτῶν διαιρετέον ποῖαι πρῶται διαφοραὶ καὶ ἐναντιώσεις. εἰσὶ δ' ἐναντιώσεις κατὰ τὴν ἀφήν αἶδε, θερμὸν ψυχρόν, ξηρὸν ὑγρόν, βαρὺ κοῦφον, σκληρὸν μαλακόν, γλίσχρον κραῦρον, τραχὺ λεῖον, παχὺ λεπτόν. τούτων δὲ βαρὺ μὲν καὶ κοῦφον οὐ ποιητικὰ οὐδὲ

Oysa her birinin altın olduğunu söylemenin açık ara en doğru şey olduğunu öne sürüyor.) Katı olan öğelerin bölünmesini düzlemlere kadar sürdürüyor; ancak bu düzlemlerin kap [tithênê] ve ilk madde olması imkânsız. Biz ise duyulur cisimlerin bir maddesi olduğunu söylüyoruz, bunun da müstakil olmadığını, daima karşıtlıklarla birlikte olduğunu, öğeler denenlerin de bundan çıktığını. Bu konuda başka bir yerde daha⁹⁷ kesin ayrımlar yaptık. Yine de, ilk cisimler maddeden bu tarzda çıktığına göre, bunu da ilke ve ilk olarak belirlemeli, müstakil olmayan ama karşıtların taşıyıcısı olan maddeyi; zira ne sıcak soğukun maddesi, ne de soğuk sıcakın—<madde> her ikisinin de taşıyıcısı. O halde ilkin imkân halinde duyulur cisim olan <ilk madde> ilke, ikincileyin ise karşıtlıklar (yani sıcak ve soğuk mesela), üçüncüsü ise ateş ve su ve bunlar gibileri. Nitekim bunlar birbirine dönüşür, ama Empedokles ve başkalarının söylediği gibi değil (başkalaşma diye bir şey olmazdı çünkü), karşıtlıklar değişmez. Yine de, en azından, kaçının ve nasıl cismin ilkeleri olduklarını söylemeli; başkaları bunları ortaya atıp kullanıyor ama hiçbiri neden bunlar veya neden bu kadar olduğunu söylemiyor.

[329b6] 2. Duyulur cismin ilkelerini aradığımıza, bu ise dokunulur olan, dokunulur olanın duyusu da dokunma [haphê] olduğuna göre, açık ki biçim ve ilkeleri yaratan her karşıtlık değil, ama yalnızca dokunmaya karşılık gelenler. <Cisimler> karşıtlık bakımından farklılaşırlar, dokunulur karşıtlık bakımından. Dolayısıyla ne beyazlık-siyahlık, ne tatlılık-acılık, ne de, benzer şekilde diğer duyulur karşıtlıklar... hiçbiri öge yapmıyor. Oysa görmenin dokunmadan önde geldiği, dolayısıyla onun taşıyıcısının da önde geldiği <söylenir>. Ancak <görülür olmak> dokunulur cismin bir hâli [pathos], dokunulur olmak bakımından olmasa da, başka bir şey bakımından, doğal olarak önde gelse bile.

[16] İlkin dokunulurların kendileri arasından baş farkları ve karşıtlıkları ayırmalı. Şunlar dokunmaya karşılık gelen karşıtlıklar: Sıcak-soğuk, kuru-ıslak, ağır-hafif, sert-yumuşak, esnek-kırılgan, pürüzlü-kaygan, kalın-ince. Bunların arasında ağırla hafif ne etkin ne de

παθητικά· οὐ γὰρ τῷ ποιεῖν τι ἕτερον ἢ πάσχειν ὑφ' ἑτέρου λέγονται. δεῖ δὲ ποιητικά εἶναι ἀλλήλων καὶ παθητικά τὰ στοιχεῖα· μίγνυται γὰρ καὶ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα.

Θερμὸν δὲ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν τὰ μὲν τῷ ποιητικά εἶναι τὰ δὲ τῷ παθητικά λέγεται· θερμὸν γὰρ ἐστὶ τὸ συγκρῖνον τὰ ὁμογενῇ (τὸ γὰρ διακρίνειν, ὅπερ φασὶ ποιεῖν τὸ πῦρ, συγκρίνειν ἐστὶ τὰ ὁμόφυλα· συμβαίνει γὰρ ἐξαιρεῖν τὰ ἀλλότρια), ψυχρὸν δὲ τὸ συνάγον καὶ συγκρῖνον ὁμοίως τὰ τε συγγενῇ καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα, ὑγρὸν δὲ τὸ ἀόριστον οἰκείῳ ὄρῳ εὐόριστον ὄν, ξηρὸν δὲ τὸ εὐόριστον μὲν οἰκείῳ ὄρῳ, δυσόριστον δέ.

Τὸ δὲ λεπτὸν καὶ παχὺ καὶ γλίσχρον καὶ κραῦρον καὶ σκληρὸν καὶ μαλακὸν καὶ αἱ ἄλλαι διαφοραὶ ἐκ τούτων· ἐπεὶ γὰρ τὸ ἀναπληστικόν ἐστὶ τοῦ ὑγροῦ διὰ τὸ μὴ ὠρίσθαι μὲν εὐόριστον δ' εἶναι καὶ ἀκολουθεῖν τῷ ἀπτομένῳ, τὸ δὲ λεπτὸν ἀναπληστικόν (λεπτομερές γάρ, καὶ τὸ μικρομερές ἀναπληστικόν· ὅλον γὰρ ὅλου ἄπτεται· τὸ δὲ λεπτὸν μάλιστα τοιοῦτον), φανερόν ὅτι τὸ μὲν λεπτὸν ἔσται τοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ παχὺ τοῦ ξηροῦ. πάλιν δὲ τὸ μὲν γλίσχρον τοῦ ὑγροῦ (τὸ γὰρ γλίσχρον ὑγρὸν πεπονθὸς τί ἐστίν, οἶον τὸ ἔλαιον), τὸ δὲ κραῦρον τοῦ ξηροῦ· κραῦρον γὰρ τὸ τελέως ξηρόν, ὥστε καὶ πεπηγέναι δι' ἔλλειψιν ὑγρότητος. ἔτι τὸ μὲν μαλακὸν τοῦ ὑγροῦ (μαλακὸν γὰρ τὸ ὑπεῖκον εἰς ἑαυτὸ καὶ μὴ μεθιστάμενον, ὅπερ ποιεῖ τὸ ὑγρὸν· διὸ καὶ οὐκ ἔστι τὸ ὑγρὸν μαλακόν, ἀλλὰ τὸ μαλακὸν τοῦ ὑγροῦ), τὸ δὲ σκληρὸν τοῦ ξηροῦ· σκληρὸν γὰρ ἐστὶ τὸ πεπηγὸς, τὸ δὲ πεπηγὸς ξηρόν.

λέγεται δὲ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν πλεοναχῶς· ἀντίκειται γὰρ τῷ ξηρῷ καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ διερόν, καὶ πάλιν τῷ ὑγρῷ καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ πεπηγὸς· ἅπαντα δὲ ταῦτ' ἐστὶ τοῦ ξηροῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ τῶν πρώτων λεχθέντων. ἐπεὶ γὰρ ἀντίκειται τῷ διερῷ τὸ ξηρόν, καὶ διερόν μὲν ἐστὶ τὸ ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα ἐπιπολῆς, βεβρεγμένον δὲ τὸ εἰς βάθος, ξηρὸν δὲ τὸ ἐστερημένον ταύτης, φανερόν ὅτι τὸ μὲν διερόν ἔσται τοῦ ὑγροῦ, τὸ δ' ἀντικείμενον ξηρόν τοῦ πρώτου ξηροῦ. πάλιν δὲ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πεπηγὸς ὡσαύτως· ὑγρὸν μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ ἔχον οἰκείαν ὑγρότητα, βεβρεγμένον δὲ τὸ ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα ἐν τῷ βάθει, πεπηγὸς δὲ τὸ

etkiye açık. Zira ne bir şeyi etkiledikleri ne de bir şeyin etkisine maruz kaldıkları söylenir. Ancak öğelerin birbirlerine karşı etkin ve birbirlerinin etkisine açık olmaları gerekir, çünkü karışıyor ve birbirlerine dönüşüyorlar.

[24] Sıcakla soğuk ve ıslakla kuruya gelince, bunların ilk ikisi için etkin denir, diğer ikisi içinse edilgin. Nitekim sıcak aynı cinsten şeyleri birleştirendir (çünkü ateşin yaptığını söyledikleri ayırıştırma, aynı çeşit şeyleri birleştirmedir aslında, bunun sonucu da yabancı şeylerin uzaklaştırılmasıdır), soğuk ise hem aynı cinsten olan hem de aynı çeşit olmayan şeyleri benzer şekilde bir araya getiren ve birleştirendir. Islak, kendi sınırlarıyla belirlenmeyen ama <başka şeyler tarafından> kolayca sınırlanabilendir [*euoriston*], kuru ise kendi sınırlarıyla belirlenen, <başka şeyler tarafından> kolay kolay sınırlanmayan.

[32] İnce-kalın, esnek-kırılğan, sert-yumuşak ve diğer farklar da bunlardan* çıkar. Bir şeyleri doldurmak —<kendi> sınırı olması, kolayca sınırlandırılabilmesi, temas halinde olduğu şeyi de izlemesi dolayısıyla— ıslağın işi, ince ise bir şeyleri doldurmaya elverişli olduğuna göre (çünkü o ince parçalı [*leptomeres*], küçük parçalı olan da doldurmaya elverişli, zira bütün bütüne temas eder, en çok da ince böyledir), açık ki ince, ıslağın bir <türevi>, kalın da kurunun. Yine, esnek de ıslağın <bir türevi> (çünkü esnek, belli bir hâl almış [*peponthos*] bir ıslaktır, mesela yağlı), kırılğan ise kurunun, nitekim kırılğan, tam anlamıyla kurudur—o halde, ıslaklığın azlığı sonucu katılaşmış bir şey. Dahası, yumuşak ıslağın <bir türevi> (çünkü yumuşak <temas sırasında> kendi içine doğru çöken ve başka bir yere gitmeyendir, ıslağın yaptığı gibi, bu yüzden de ıslak yumuşak değildir, yumuşak ıslağın <bir türevidir>), sert de kurunun; ki sert katı bir şey, katı da kuru.

[330a12] “Kuru” ve “ıslak” pek çok şeye karşılık gelir; “ıslak” ile birlikte “nemli” [*dieron*] de kurunun aksidir, yine, “kuru” ile birlikte “katı” [*pepêgos*] da ıslağın. Bunların hepsi ıslak ve kurunun asıl kullanımına ilişkin. Madem kuru nemlinin aksi, üzerinde yabancı bir ıslaklık olan nemli, derinlemesine bir ıslaklığı olan şırşık [*bebregmenon*], bunların yoksunluğu da kuru, açık ki nemli ıslağın <bir türevi>, onun aksi olan kuruluk da asıl kuruluşu. Yine, ıslak ve sert için de aynı şekilde; ıslak kendi ıslaklığı olanıdır, şırşık ise yabancı bir ıslaklığı derinlemesine taşıyan, katı ise

ἐστερημένον ταύτης. ὥστε καὶ τούτων ἔσται τὸ μὲν ξηροῦ τὸ δὲ ὑγροῦ.

Δῆλον τοίνυν ὅτι πᾶσαι αἱ ἄλλαι διαφοραὶ ἀνάγονται εἰς τὰς πρώτας τέτταρας. αὗται δὲ οὐκέτι εἰς ἐλάττους· οὔτε γὰρ τὸ θερμὸν ὅπερ ὑγρὸν ἢ ὅπερ ξηρὸν, οὔτε τὸ ὑγρὸν ὅπερ θερμὸν ἢ ὅπερ ψυχρὸν, οὔτε τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρὸν οὔθ' ὑπ' ἄλληλ' οὔθ' ὑπὸ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρὸν εἰσιν· ὥστ' ἀνάγκη τέτταρας εἶναι ταύτας.

3. Ἐπεὶ δὲ τέτταρα τὰ στοιχεῖα, τῶν δὲ τεττάρων ἕξ αἱ συζεύξεις, τὰ δ' ἐναντία οὐ πέφυκε συνδυάζεσθαι (θερμὸν γὰρ καὶ ψυχρὸν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν ξηρὸν καὶ ὑγρὸν ἀδύνατον), φανερὸν ὅτι τέτταρες ἔσσονται αἱ τῶν στοιχείων συζεύξεις, θερμοῦ καὶ ξηροῦ, καὶ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ, καὶ πάλιν ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ, καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ. καὶ ἠκολούθηκε κατὰ λόγον τοῖς ἀπλοῖς φαινομένοις σώμασι, πυρὶ καὶ ἀέρι καὶ ὕδατι καὶ γῇ· τὸ μὲν γὰρ πῦρ θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὁ δ' ἀήρ θερμὸν καὶ ὑγρὸν (οἶον ἀτμίς γὰρ ὁ ἀήρ), τὸ δ' ὕδωρ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ὥστ' εὐλόγως διανέμεσθαι τὰς διαφορὰς τοῖς πρώτοις σώμασι, καὶ τὸ πλήθος αὐτῶν εἶναι κατὰ λόγον.

Ἄπαντες γὰρ οἱ τὰ ἀπλᾶ σώματα στοιχεῖα ποιοῦντες οἱ μὲν ἕν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρία, οἱ δὲ τέτταρα ποιοῦσιν. ὅσοι μὲν οὖν ἓν μόνον λέγουσιν, εἴτα πυκνῶσει καὶ μανῶσει τᾶλλα γεννώσι, τούτοις συμβαίνει δύο ποιεῖν τὰς ἀρχάς, τό τε μανὸν καὶ τὸ πυκνὸν ἢ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν· ταῦτα γὰρ τὰ δημιουργοῦντα, τὸ δ' ἓν ὑπόκειται καθάπερ ὕλη. οἱ δ' εὐθὺς δύο ποιοῦντες, ὥσπερ Παρμενίδης πῦρ καὶ γῆν, τὰ μεταξὺ μίγματα ποιοῦσι τούτων, οἶον ἀέρα καὶ ὕδωρ. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τρία λέγοντες, καθάπερ Πλάτων ἐν ταῖς διαιρέσεσιν· τὸ γὰρ μέσον μίγμα ποιεῖ. καὶ σχεδὸν ταῦτά λέγουσιν οἱ τε δύο καὶ οἱ τρία ποιοῦντες· πλὴν οἱ μὲν τέμνουσιν εἰς δύο τὸ μέσον, οἱ δ' ἓν μόνον ποιοῦσιν. ἐνιοὶ δ' εὐθὺς τέτταρα λέγουσιν, οἶον Ἐμπεδοκλῆς. συνάγει δὲ καὶ οὗτος εἰς τὰ δύο· τῷ γὰρ πυρὶ τᾶλλα πάντα ἀντιτίθησιν.

Οὐκ ἔστι δὲ τὸ πῦρ καὶ ὁ ἀήρ καὶ ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἀπλοῦν, ἀλλὰ μικτόν. τὰ δ' ἀπλᾶ τοιαῦτα μὲν

bunların yoksunluğu. O halde bunların da bir kısmı ıslağın, bir kısmı da kurunun <türevi>.

[23] Böylelikle açık ki tüm diğer farklar bu dört ana farka indirgenebilir. Ama bunlar birbirlerine indirgenemez. Çünkü ne sıcak ıslak ya da kuru gibidir, ne ıslak sıcak ya da soğuk gibi, ne de soğuk ve kuru ya da sıcak ve ıslak birbirinin altına düşer. O halde zorunlu olarak bu dördü var.

[330a30] 3. Madem öğelerin sayısı dört, bu dördünden çıkan ikililerinki altı, ama bir ikili olarak birlikte bulunmak karşıtların doğasında yok (ne de olsa aynı şeyin hem sıcak hem soğuk ve yine hem kuru hem ıslak olması imkânsız), açık ki, öge ikililerinin sayısı dört olacak, yani sıcak ve kuru, sıcak ve ıslak, soğuk ve ıslak, soğuk ve kuru. Ve bunlar görünürde yalın olan cisimlere (ateş, hava, su ve toprağı) denk düşer; ateşe sıcak ve kuru, havaya sıcak ve ıslak (hava buhar gibi bir şey sonuçta), suya soğuk ve ıslak, toprağı da soğuk ve kuru. O halde farkların ilk cisimlerle eşleştirilmesi mantıklı ve onların çokluğu veya sayısı da akla uygun.

[330b7] Yalın cisimleri ögeler yapanların kimisi bunları sayısı için *bir* diyor, kimisi üç, kimisi dört. Yalnızca *bir* öge olduğunu, öbürlerinin de yoğunlaşma ve seyrelmeyle olduğunu söyleyenleri bekleyen sonuç, iki ilke yaratmak oluyor, yani seyrek ve yoğun ya da sıcak ve soğuk; çünkü işleyenler [*dêmiourgounta*] bunlar, *bir* ise madde gibi bunları taşıyor. Doğrudan iki <öge> ortaya koyanlar ise, Parmenides'in ateş ve toprağı gibi,⁹⁹ aradakileri bunların karışımı yapıyor, yani havayla suyu. "Üç" diyenler de aynı şekilde, tıpkı Platon'un *Bölünmeler*'de¹⁰⁰ yaptığı gibi (ortadakini karışım yapıyor ya). Öğeleri iki yapanlar da, üç yapanlar da neredeyse aynı şeyi söylüyor; bir farkla ki, birileri ortadakini ikiye bölüyor, diğerleri ise tek bir <orta> yapıyor. Kimileri de doğrudan "dört" diyor, mesela Empedokles. Ama o da bunları ikiye düşürüyor; ateşi öbürlerinin hepsinin karşısına yerleştiriyor ya.

[22] Ne ateş, ne hava, ne de sözü edilen diğerleri... hiçbiri yalın değil, hepsi karışık. Yalın şeyler bunlar gibidir,

ἐστίν, οὐ μέντοι ταυτά, οἷον εἴ τι τῷ πυρὶ ὅμοιον, πυροειδές, οὐ πῦρ, καὶ τὸ τῷ ἀέρι ἀεροειδές· ὁμοίως δὲ καὶ πῦρ τῶν ἄλλων. τὸ δὲ πῦρ ἐστὶν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὥσπερ καὶ κρύσταλλος ψυχρότητος· ἡ γὰρ πῆξις καὶ ἡ ζέσις ὑπερβολαί τινές εἰσιν, ἡ μὲν ψυχρότητος, ἡ δὲ θερμότητος. εἰ οὖν ὁ κρύσταλλός ἐστι πῆξις ὑγροῦ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις ξηροῦ θερμοῦ. διὸ καὶ οὐδέν οὐτ' ἐκ κρυστάλλου γίνεται οὐτ' ἐκ πυρός.

Ὅντων δὲ τεττάρων τῶν ἀπλῶν σωμάτων, ἑκάτερον τοῖν δυοῖν ἑκατέρου τῶν τόπων ἐστίν· πῦρ μὲν γὰρ καὶ ἀήρ τοῦ πρὸς τὸν ὅρον φερομένου, γῆ δὲ καὶ ὕδωρ τοῦ πρὸς τὸ μέσον. καὶ ἄκρα μὲν καὶ εἰλικρινέστατα πῦρ καὶ γῆ, μέσα δὲ καὶ μεμιγμένα μᾶλλον ὕδωρ καὶ ἀήρ. καὶ ἑκάτερα ἑκατέροις ἐναντία· πυρὶ μὲν γὰρ ἐναντίον ὕδωρ, ἀέρι δὲ γῆ· ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν ἐναντίων παθημάτων συνέστηκεν. οὐ μὴν ἀλλ' ἀπλῶς γε τέτταρα ὄντα ἐνὸς ἑκαστόν ἐστι, γῆ μὲν ξηροῦ μᾶλλον ἢ ψυχροῦ ὕδωρ δὲ ψυχροῦ μᾶλλον ἢ ὑγροῦ, ἀήρ δ' ὑγροῦ μᾶλλον ἢ θερμοῦ, πῦρ δὲ θερμοῦ μᾶλλον ἢ ξηροῦ.

4. Ἐπεὶ δὲ διώρισται πρότερον ὅτι τοῖς ἀπλοῖς σώμασιν ἐξ ἀλλήλων ἢ γένεσις, ἅμα δὲ καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν φαίνεται γινόμενα (οὐ γὰρ ἂν ἦν ἀλλοιώσις· κατὰ γὰρ τὰ τῶν ἀπτῶν πάθη ἢ ἀλλοιώσις ἐστίν), λεκτέον τίς ὁ τρόπος τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, καὶ πότερον ἅπαν ἐξ ἅπαντος γίνεσθαι δυνατόν ἢ τὰ μὲν δυνατόν τὰ δ' ἀδύνατον.

Ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα πέφυκεν εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, φανερόν· ἡ γὰρ γένεσις εἰς ἐναντία καὶ ἐξ ἐναντίων, τὰ δὲ στοιχεῖα πάντα ἔχει ἐναντίωσιν πρὸς ἄλληλα διὰ τὸ τὰς διαφορὰς ἐναντίας εἶναι· τοῖς μὲν γὰρ ἀμφοτέραι ἐναντία, οἷον πυρὶ καὶ ὕδατι (τὸ μὲν γὰρ ξηρόν καὶ θερμόν, τὸ δ' ὑγρόν καὶ ψυχρόν), τοῖς δ' ἡ ἑτέρα μόνον, οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι (τὸ μὲν γὰρ ὑγρόν καὶ θερμόν, τὸ δὲ ὑγρόν καὶ ψυχρόν). ὥστε καθόλου μὲν φανερόν ὅτι πᾶν ἐκ παντός γίνεσθαι πέφυκεν, ἥδη δὲ καθ' ἑκαστον οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν πῶς ἅπαντα μὲν γὰρ ἐξ ἀπάντων ἔσται, διοίσει δὲ τῷ θᾶττον καὶ βραδύτερον καὶ τῷ ῥᾶον καὶ χαλεπώτερον. ὅσα μὲν γὰρ ἔχει σύμβολα πρὸς ἄλληλα, ταχεῖα τούτων ἢ

ama bunlarla aynı değil, sözgelişi eğer bir şey ateşe benziyorsa, ateş-biçimlidir¹⁰¹ [*pyroei-des*], ateş değil, havaya benzeyen de hava-biçimli¹⁰² [*aeroei-des*]; diğerleri için de durum aynı. Ateş sıcaklığın aşırılığıdır, buz ise soğukluğun; katılma ve kaynama bir şeylerin aşırılığıdır, biri soğukluğun, biri sıcaklığın. Buz ıslak soğukun katılmasıysa, ateş de kuru sıcaklığın kaynaması olur; bu yüzden de buz ya da ateşten hiçbir şey oluşmaz.

[31] Dört tane olan yalın cisimlerin, ikisi yerlerden birine, diğer ikisi de öbürüne aittir; zira ateş ve havanın yer değiştirme hareketi çevreye doğrudur, toprak ve suyunki ise merkeze. Uçlar ve en saf olanlar ateş ve topraktır, orta ve nispeten karışmış olanlar ise su ve hava. İkisi ikisine karşıt. Ateş suya karşıt, hava da toprağa; çünkü karşıt hâllerden [*pathêma*] müteşekkiller. Ancak dördünün her biri mutlak olarak birine ait: Toprak soğuktan ziyade kuruya, su ıslaktan ziyade soğuğa, hava sıcaktan ziyade ıslağa, ateş ise kurudan ziyade sığağa.

[331a6] 4. Yalın cisimlerin oluşlarının birbirleri arasında olduğu belirlendiğine, bunların oluştukları aynı zamanda duyumsama bakımından da açık olduğuna göre (aksi takdirde başkalaşma diye bir şey olmazdı, çünkü başkalaşma dokunulur olanın hâli bakımından söz konusu), şunları konuşmalı: Birbirlerinden oluşma tarzları ne? Ve her birinin her birinden oluşması mümkün mü, yoksa bu bazıları için mümkün bazıları için değil mi?

[13] Birbirine dönüşmek hepsinin doğasında var, bu belli; ne de olsa oluş karşıtlardan karşıtlara, öğelerin hepsi de farklarının karşıtlar olmalarından ötürü birbirlerine bir karşıtlık taşıyor. Bazıları için her iki fark da karşıt, sözgelişi ateşle su (biri kuru ve sıcak, diğeri ıslak ve soğuk), öbürleri için yalnızca biri, havayla su gibi (biri ıslak ve sıcak, diğeri ıslak ve soğuk). O halde genel olarak açık ki hepsinin doğası hepsinden oluşmaya elverişli, tek tek ele alındıklarında bunun nasıl olduğunu görmek de zor değil; her biri her birinden olacak, ama <bu oluşlar birbirinden> daha hızlı ve daha yavaş ve daha kolay ve daha zor olmak bakımından ayrılacak. Birbirinin eşleniğine [*symbolon*] sahip olanların

μετάβασις, ὅσα δὲ μὴ ἔχει, βραδεῖα, διὰ τὸ ῥᾶον εἶναι τὸ ἐν ἧ τὰ πολλὰ μεταβάλλειν, οἷον ἐκ πυρὸς μὲν ἔσται ἀήρ θατέρου μεταβάλλοντος (τὸ μὲν γὰρ ἦν θερμὸν καὶ ξηρόν, τὸ δὲ θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ὥστε ἂν κρατηθῇ τὸ ξηρὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ, ἀήρ ἔσται). πάλιν δὲ ἐξ ἀέρος ὕδωρ, ἐὰν κρατηθῇ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ (τὸ μὲν γὰρ ἦν θερμὸν καὶ ὑγρὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ὥστε μεταβάλλοντος τοῦ θερμοῦ ὕδωρ ἔσται). τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐξ ὕδατος γῆ καὶ ἐκ γῆς πῦρ· ἔχει γὰρ ἄμφω πρὸς ἄμφω σύμβολα· τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρόν, ὥστε κρατηθέντος τοῦ ὑγροῦ γῆ ἔσται. καὶ πάλιν ἐπεὶ τὸ μὲν πῦρ ξηρόν καὶ θερμὸν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρόν, ἐὰν φθαρῇ τὸ ψυχρὸν, πῦρ ἔσται ἐκ γῆς.

Ὅστε φανερὸν ὅτι κύκλω τε ἔσται ἡ γένεσις τοῖς ἀπλοῖς σώμασι, καὶ ῥᾶστος οὗτος ὁ τρόπος τῆς μεταβολῆς διὰ τὸ σύμβολα ἐνυπάρχειν τοῖς ἐφεξῆς. ἐκ πυρὸς δὲ ὕδωρ καὶ ἐξ ἀέρος γῆν καὶ πάλιν ἐξ ὕδατος καὶ γῆς ἀέρα καὶ πῦρ ἐνδέχεται μὲν γίνεσθαι, χαλεπώτερον δὲ διὰ τὸ πλειόνων εἶναι τὴν μεταβολήν· ἀνάγκη γάρ, εἰ ἔσται ἐξ ὕδατος πῦρ, φθαρῆναι καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν, καὶ πάλιν εἰ ἐκ γῆς ἀήρ, φθαρῆναι καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρόν. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ ἐκ πυρὸς καὶ ἀέρος ὕδωρ καὶ γῆ, ἀνάγκη ἀμφοτέρα μεταβάλλειν. αὕτη μὲν οὖν χρονιωτέρα ἡ γένεσις· ἐὰν δ' ἐκατέρου φθαρῇ θάτερον, ῥᾶων μὲν, οὐκ εἰς ἄλληλα δὲ ἡ μετάβασις, ἀλλ' ἐκ πυρὸς μὲν καὶ ὕδατος ἔσται γῆ καὶ ἀήρ, ἐξ ἀέρος δὲ καὶ γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ. ὅταν μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος φθαρῇ τὸ ψυχρὸν τοῦ δὲ πυρὸς τὸ ξηρόν, ἀήρ ἔσται (λείπεται γὰρ τοῦ μὲν τὸ θερμὸν τοῦ δὲ τὸ ὑγρὸν), ὅταν δὲ τοῦ μὲν πυρὸς τὸ θερμὸν τοῦ δ' ὕδατος τὸ ὑγρὸν, γῆ διὰ τὸ λείπεσθαι τοῦ μὲν τὸ ξηρόν τοῦ δὲ τὸ ψυχρὸν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐξ ἀέρος καὶ γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅταν μὲν γὰρ τοῦ ἀέρος φθαρῇ τὸ θερμὸν τῆς δὲ γῆς τὸ ξηρόν, ὕδωρ ἔσται (λείπεται γὰρ τοῦ μὲν τὸ ὑγρὸν τῆς δὲ τὸ ψυχρὸν), ὅταν δὲ τοῦ μὲν ἀέρος τὸ ὑγρὸν τῆς δὲ γῆς τὸ ψυχρὸν, πῦρ διὰ τὸ λείπεσθαι τοῦ μὲν τὸ θερμὸν τῆς δὲ τὸ ξηρόν, ἅπερ ἦν πυρὸς. ὁμολογουμένη δὲ καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ τοῦ πυρὸς γένεσις· μάλιστα μὲν γὰρ πῦρ ἢ φλόξ, αὕτη δ' ἐστὶ καπνὸς καιόμενος, ὁ δὲ καπνὸς ἐξ ἀέρος καὶ γῆς.

dönüşümü hızlı olur, olmayanların yavaş, *birin* değişmesi çokun değişmesinden kolay çünkü, örneğin ateşin havaya dönüşmesi iki farktan birinin değişmesiyle olur (biri sıcak ve kuruydu, diğeryise sıcak ve ıslak, dolayısıyla kuru, ıslak tarafından alt edilirse, hava olacak). Yine, havadan su, eğer sıcak, soğuk tarafından alt edilirse (biri sıcak ve ıslaktı, diğeryise soğuk ve ıslak, o halde sıcaklığın değişmesiyle, su olacak). Suyun toprak ve toprağın ateş olması da aynı tarzda, çünkü her ikisi de her ikisinin eşleniğine sahip; nitekim su ıslak ve soğuk, toprak soğuk ve kuru, dolayısıyla ıslaklığın alt edilmesiyle toprak olacak. Yine, ateş kuru ve sıcak, toprak da soğuk ve kuru olduğuna göre, eğer soğuk bozulursa, topraktan ateş olacak.

[331b2] O halde açık ki yalın cisimlerin oluşu döngüsel, art arda gelen cisimlerde birbirinin eşleniğinin bulunması sebebiyle de, değişimin en kolay yolu bu. Ateşten su, havadan toprak ve yine su ve topraktan hava ve ateş oluşabilir, ama daha zor, çünkü birden fazla hâlin değişmesi gerekiyor; çünkü eğer sudan ateş olacakssa, hem soğukun hem de ıslaklığın bozulması şart, ve yine, eğer topraktan hava olacakssa, hem soğuk hem kurunun bozulması lazım. Ateş ve havadan su ve toprak olacakssa da aynı şekilde, her iki hâlin de değişmesi zorunlu. Öyleyse bu oluş daha fazla zaman alır; ama eğer her birinde iki hâlden biri yok olursa, daha kolay olur, ama değişim karşılıklı olmaz; ateş ve sudan toprak ve hava olacak, hava ve topraktan ise ateş ve su. Sudaki soğuk, ateşteki kuru bozulduğunda, hava olacak (birinin sıcaklığı öbürünün ıslaklığı kalır çünkü), ateşteki sıcak, sudaki ıslak bozulduğunda ise, birinin kurusu öbürünün soğukluğu kaldığı için, toprak olacak. Hava ve toprağın ateş ve suya dönüşmesi de aynı şekilde; çünkü havanın sıcaklığı toprağın da kurusu bozulduğunda, su olacak (birinin ıslaklığı diğeryinin soğukluğu kalacak sonuçta), havanın ıslaklığı toprağın soğukluğu gittiğinde ise ateş, geriye birinin sıcaklığı diğeryinin kurusu kalacağı için—ateşin <farkları> bunlardı zaten. Ateşin oluşu onun hakkında duyumsadığımız şeyleri destekler; çünkü ateşin en iyi <örneği> alevdir, bu ise yanan duman, duman da hava ve topraktan.

Ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς οὐκ ἐνδέχεται φθαρέντος ἐν ἑκατέρῳ θατέρου τῶν στοιχείων γενέσθαι μετάβασιν εἰς οὐδὲν τῶν σωμάτων διὰ τὸ λείπεσθαι ἐν ἀμφοῖν ἢ ταυτὰ ἢ τὰναντία. ἐξ οὐδετέρων δὲ ἐγχωρεῖ γίνεσθαι σῶμα, οἷον εἰ τοῦ μὲν πυρὸς φθαρεῖν τὸ ξηρόν, τοῦ δ' ἀέρος τὸ ὑγρόν· λείπεται γὰρ ἐν ἀμφοῖν τὸ θερμόν· ἐὰν δ' ἐξ ἑκατέρου τὸ θερμόν, λείπεται τὰναντία, ξηρόν καὶ ὑγρόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις· ἐν ἅπασιν γὰρ τοῖς ἐφεξῆς ἐνυπάρχει τὸ μὲν ταυτὸ τὸ δ' ἐναντίον. ὥσθ' ἅμα δηλὸν ὅτι τὰ μὲν ἐξ ἑνὸς εἰς ἕν μεταβαίνοντα ἑνὸς φθαρέντος γίνεται, τὰ δ' ἐκ δυοῖν εἰς ἕν πλειόνων. ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα ἐκ παντὸς γίνεται, καὶ τίνα τρόπον εἰς ἄλληλα μετάβασις γίνεται, εἴρηται.

5. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔτι καὶ ὧδε θεωρήσωμεν περὶ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἐστὶ τῶν φυσικῶν σωμάτων ὕλη, ὥσπερ καὶ δοκεῖ ἐνίοις, ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἦτοί ἐν ἡ δύο εἶναι ταῦτα ἢ πλείω. ἐν μὲν δὴ πάντα οὐχ οἷόν τε, οἷον ἀέρα πάντα ἢ ὕδωρ ἢ πῦρ ἢ γῆν, εἴπερ ἡ μεταβολὴ εἰς τὰναντία. εἰ γὰρ εἴη ἀήρ, εἰ μὲν ὑπομένει, ἀλλοιώσις ἔσται ἀλλ' οὐ γένεσις. ἅμα δ' οὐδ' οὕτω δοκεῖ, ὥστε ὕδωρ εἶναι ἅμα καὶ ἀέρα ἢ ἀλλ' ὅτιοῦν. ἔσται δὴ τις ἐναντίωσις καὶ διαφορὰ ἧς ἕξει τι θάτερον μόριον τὸ πῦρ οἷον θερμότητα. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔσται τό γε πῦρ ἀήρ θερμός· ἀλλοιώσις τε γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐ φαίνεται. ἅμα δὲ πάλιν εἰ ἔσται ἐκ πυρὸς ἀήρ, τοῦ θερμοῦ εἰς τούναντίον μεταβάλλοντος ἔσται. ὑπάρξει ἄρα τῷ ἀέρι τοῦτο, καὶ ἔσται ὁ ἀήρ ψυχρόν τι. ὥστε ἀδύνατον τὸ πῦρ ἀέρα θερμόν εἶναι· ἅμα γὰρ τὸ αὐτὸ θερμόν καὶ ψυχρόν ἔσται. ἄλλο τι ἄρ' ἀμφοτέρω τὸ αὐτὸ ἔσται, καὶ ἄλλη τις ὕλη κοινή.

Ὁ δ' αὐτὸς λόγος περὶ ἀπάντων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τούτων ἐξ οὗ τὰ πάντα. οὐ μὴν οὐδ' ἄλλο τί γε παρὰ ταῦτα, οἷον μέσον τι ἀέρος καὶ ὕδατος ἢ ἀέρος καὶ πυρός, ἀέρος μὲν παχύτερον καὶ πυρός, τῶν δὲ λεπτότερον· ἔσται γὰρ ἀήρ καὶ πῦρ ἐκεῖνο μετ' ἐναντιότητος· ἀλλὰ στέρησις τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων· ὥστ' οὐκ ἐνδέχεται μονοῦσθαι ἐκεῖνο οὐδέποτε, ὥσπερ φασὶν τινες τὸ ἄπειρον καὶ τὸ περιέχον. ὁμοίως ἄρα ὅτιοῦν τούτων ἢ οὐδέν.

Εἰ οὖν μηδὲν αἰσθητόν γε πρότερον τούτων, ταῦτα ἂν

[26] Birbirinin ardı sıra gelen öğelerin ikisinin de iki <farkından> birinin bozulması herhangi bir cisimde dönüşüm oluşturmaz, çünkü her ikisinde de ya aynı şeyler kalır ya da karşıtlar. İkisinden de cisim çıkamaz, sözgelişi ateşteki kuru, havadaki de ıslak bozulduğunda, her ikisinde de sıcak kalır, ya da her ikisinde de sıcak bozulursa, karşıtlar kalır, kuru ve ıslak. Öbürleri için de benzer şekilde. Birbirinin ardı sıra gelenlerin hepsinde <ikilinin> biri aynı, diğeri ise karşıt. O halde açık ki *birden bire* dönüşüm bir <farkın> bozulmasıyla gerçekleşir, *ikiden bire* ise birden fazlasının. Öyleyse hepsinin hepsinden oluştuğu ve birbirlerine dönüşümlerinin hangi tarzda gerçekleştiği söylendi.

[332a2] 5. Bu konulara bir de şuradan bakalım. Eğer doğal cisimlerin maddesi, kimilerinin sandığı gibi, su ve hava ve bunlar gibi şeyler ise, bunların *bir* ya da *iki* ya da daha fazla olması zorunlu. Her şey *bir* olamaz, sözgelişi her şey hava, su, ateş ya da toprak olamaz; değişim karşıtlara doğru ya. Nitekim eğer bu hava olsaydı ve eğer <hava> baki kalsaydı, başkalaşma söz konusu olurdu ama oluş diye bir şey olmazdı. Öte yandan bu *birin* aynı anda <diğerleri de> olacak şekilde var olduğu da düşünülmez, aynı anda su, hava ve öbürlerinden herhangi biri olduğu. Bir karşıtlık, bir fark, olacak, bu karşıtlığın iki kısmından biri de başka bir şeye ait olacak, mesela sıcaklık ateşe. Ancak ateş, “sıcak hava” olmayacak; çünkü bu gibi bir şey başkalaşma olurdu ve görünen bu değil. Yine, aynı zamanda, eğer ateşten hava olacaksa, sıcaklığın karşıtına dönüşmesiyle olacak. Bu durumda bu, havaya ait olacak ve hava soğuk bir şey olacak. O halde ateşin sıcak hava olması imkânsız; çünkü aynı şey aynı anda hem sıcak hem soğuk olacak. Bu durumda ikisiyle de aynı başka bir şey olacak, yani ikisinden de başka olan bir ortak madde söz konusu olacak.

[21] Aynı akıl yürütme hepsi için geçerli, çünkü bunların *biri* her şeyin kendisinden çıktığı şey olamaz. Bunların dışında başka bir şey de olamaz, mesela havayla suyun ya da havayla ateşin ortasındaki, hava ve ateşten kalın, öbürlerinden ince bir şey. Çünkü bu,¹⁰³ karşıtlıkla birlikte hava ve ateş olacak. Ancak karşıtlardan bir başkası da yoksunluk; o halde bu,¹⁰⁴ bazılarının sonsuz [*apeiron*] ve kuşatıcı [*periekhon*] için söylediği gibi, tek başına bulunamaz. Bu durumda ya bunların herhangi biri olacak ya da hiçbir şey.

[26] Öyleyse bunlardan önce gelen en azından duyulur hiçbir şey yoksa, hepsi bunlar

εἴη πάντα. ἀνάγκη τοίνυν ἢ αἰεὶ μένοντα καὶ ἀμετάβλητα εἰς ἄλληλα, ἢ μεταβάλλοντα, καὶ ἢ ἅπαντα, ἢ τὰ μὲν τὰ δ' οὐ, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων ἔγραψεν. ὅτι μὲν τοίνυν μεταβάλλειν ἀνάγκη εἰς ἄλληλα, δέδεικται πρότερον· ὅτι δ' οὐχ ὁμοίως ταχέως ἄλλο ἐξ ἄλλου, εἴρηται πρότερον, ὅτι τὰ μὲν ἔχοντα σύμβολον θάπτον γίνεται ἐξ ἀλλήλων, τὰ δ' οὐκ ἔχοντα βραδύτερον. εἰ μὲν τοίνυν ἡ ἐναντιότης μία ἐστὶ καθ' ἣν μεταβάλλουσιν, ἀνάγκη δύο εἶναι· ἡ γὰρ ὕλη τὸ μέσον ἀναίσθητος οὖσα καὶ ἀχώριστος. ἐπεὶ δὲ πλείω ὁράται ὄντα, δύο ἂν εἶεν αἱ ἐλάχισται. δύο δ' ὄντων οὐχ οἷόν τε τρία εἶναι, ἀλλὰ τέσσαρα, ὥσπερ φαίνεται· τοσαῦται γὰρ αἱ συζυγίαι· ἐξ γὰρ οὐσῶν τὰς δύο ἀδύνατον γενέσθαι διὰ τὸ ἐναντίας εἶναι ἀλλήλαις.

Περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται πρότερον· ὅτι δ' ἐπειδὴ μεταβάλλουσιν εἰς ἄλληλα, ἀδύνατον ἀρχὴν τινα εἶναι αὐτῶν ἢ ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ἢ μέσῳ, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἄκροις οὐκ ἔσται, ὅτι πῦρ ἔσται ἢ γῆ πάντα· καὶ ὁ αὐτὸς λόγος τῷ φάναι ἐκ πυρὸς ἢ γῆς εἶναι πάντα· ὅτι δ' οὐδὲ μέσον, ὥσπερ δοκεῖ τισὶν ἀῆρ μὲν καὶ εἰς πῦρ μεταβάλλειν καὶ εἰς ὕδωρ, ὕδωρ δὲ καὶ εἰς ἀέρα καὶ εἰς γῆν, τὰ δ' ἔσχατα οὐκέτι εἰς ἄλληλα ἐκ τῶνδε δῆλον· δεῖ μὲν γὰρ στήναι καὶ μὴ εἰς ἅπειρον τοῦτο ἰέναι ἐπ' εὐθείας ἐφ' ἑκάτερα· ἅπειροι γὰρ αἱ ἐναντιότητες ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ἔσονται.

Γῆ ἐφ' ᾧ Γ, ὕδωρ ἐφ' ᾧ Υ, ἀῆρ ἐφ' ᾧ Α, πῦρ ἐφ' ᾧ Π. εἰ δὴ τὸ Α μεταβάλλει εἰς τὸ Π καὶ Υ, ἐναντιότης ἔσται τῶν ΑΠ. ἔστω ταῦτα λευκότης καὶ μελανία. πάλιν εἰ εἰς τὸ Υ τὸ Α, ἔσται ἄλλη οὐ γὰρ ταὐτὸ τὸ Υ καὶ Π. ἔστω δὲ ξηρότης καὶ ὑγρότης, τὸ μὲν Ξ ξηρότης, τὸ δὲ Υ ὑγρότης. οὐκοῦν εἰ μὲν μένει τὸ λευκόν, ὑπάρξει τὸ ὕδωρ ὑγρὸν καὶ λευκόν, εἰ δὲ μή, μέλαν ἔσται τὸ ὕδωρ· εἰς τὰναντία γὰρ ἡ μεταβολή. ἀνάγκη ἄρα ἢ λευκόν ἢ μέλαν εἶναι τὸ ὕδωρ. ἔστω δὴ τὸ πρῶτον. ὁμοίως τοίνυν καὶ τῷ Π τὸ Ξ ὑπάρξει ἢ ξηρότης. ἔσται ἄρα καὶ τῷ Π τῷ πυρὶ μεταβολή εἰς τὸ ὕδωρ· ἐναντία γὰρ ὑπάρχει· τὸ μὲν γὰρ πῦρ τὸ πρῶτον μέλαν ἦν, ἔπειτα δὲ ξηρόν, τὸ δ' ὕδωρ ὑγρόν, ἔπειτα δὲ λευκόν. φανερόν δὴ ὅτι πᾶσιν ἐξ ἀλλήλων ἔσται ἡ μεταβολή, καὶ ἐπὶ γε τούτων, ὅτι καὶ ἐν τῷ Γ τῇ γῇ ὑπάρξει τὰ λοιπὰ καὶ δύο σύμβολα, τὸ μέλαν καὶ τὸ ὑγρόν· ταῦτα γὰρ οὐ συνδεδυάσται πως.

olsa gerek. Yani ya daima kalıcı olacaklar ve birbirlerine dönüşmeyecekler, ya da değişecekler; ya hepsi değişecek, ya da, Platon'un *Timaios*'ta¹⁰⁵ yazdığı gibi, bazıları değişecek bazıları değişmeyecek. Ki birbirlerine dönüşmelerinin zorunlu olduğu daha önce gösterilmişti. Her şeyin her şeyden aynı hızda çıkmadığı, birbirinin eşleniğine sahip olanların birbirlerinden daha hızlı, olmayanlarınsa daha yavaş olduğu, daha önce söylendi. Eğer <öğelerin> kendisi üzerinden birbirlerine dönüştükleri tek bir karşıtlık varsa, <bunların> iki tane olmaları zorunlu; duyulur ve müstakil olmayan madde de bunların ortasında. Daha fazla olduklarını gördüğümüze göre, en az iki karşıtlık olsa gerek. Ama iki <karşıtlık> varsa, üç <öge> olamaz, dört olabilir—bu zaten bariz. İkililer bu kadar; aslında altı da, iki tanesinin birbirinin karşıtı olması dolayısıyla, oluşması imkânsız.

[332b6] Bunları daha önce konuştuk; ki madem birbirlerine dönüşüyorlar, herhangi birinin (uçtakilerden ya da ortadakilerden biri olarak) bunların ilkesi ya da başı [*arkhê*] olmasının imkânsız olduğu şunlardan belli: Uçtakiler olamaz, çünkü bu durumda her şey ateş ya da toprak, bu akıl yürütme de her şeyin ateşten ya da topraktan olduğunu öne sürmekle aynı olurdu. Kimilerinin düşündüğü gibi, ortadakiler de olamaz, hava ateşe ve suya, su da hava ve toprağa dönüşüyor, uçlar ise hiçbir şekilde birbirlerine dönüşmüyormuş ya, oysa zaten bir yerde durmak ve iki yönde de doğruca sonsuza gitmemek gerekiyor; aksi takdirde *bir şey* hakkında sonsuz sayıda karşıtlık olurdu.

[14] Toprak "T", su "S", hava "H", ateş de "A" olsun. Eğer H, A ve T'ye dönüşürse, H ve A arasında bir karşıtlık olacak. Bu da beyazlık ve siyahlık olsun. Yine, eğer H, S'ye dönüşürse, başka bir karşıtlık olacak; çünkü S ve A aynı değil. Bunlar da kuruluk "K" ve ıslaklık "S" olsun. Eğer <H, S olduğunda> beyaz kalıyorsa, su ıslak ve beyaz olacak, aksi takdirde su siyah olacak; çünkü değişim karşıtlara doğru. O halde suyun beyaz ya da siyah olması zorunlu. Bu ilk olsun. Benzer şekilde A, kuruluşu, yani K'yi bulunduracak. O halde ateşin, yani A'nın, suya dönüşmesi söz konusu olacak; çünkü karşıtlara sahipler; nitekim ateş ilkin siyahtı, sonra da kuru, su ise ıslak, sonra da beyaz. Ki hepsinin birbirine doğru değişmesinin söz konusu olduğu ve en azından bu örnekte toprağın, yani T'nin, kalan iki eşleniği, yani siyahı ve ıslığı bulundurduğu açık, çünkü bir biçimde çiftleştirilmemiş olan bunlar.

Ὅτι δ' εἰς ἄπειρον οὐχ οἶόν τ' ἰέναι, ὅπερ μελλήσαντες δείξειν ἐπὶ τοῦτο ἔμπροσθεν ἤλθομεν, δῆλον ἐκ τῶνδε. εἰ γὰρ πάλιν τὸ πῦρ, ἐφ' ᾧ Π, εἰς ἄλλο μεταβαλεῖ καὶ μὴ ἀνακάμψει, οἶον εἰς τὸ Ψ, ἐναντιότης τις τῷ πυρὶ καὶ τῷ Ψ ἄλλη ὑπάρξει τῶν εἰρημένων· οὐδενὶ γὰρ τὸ αὐτὸ ὑπόκειται τῶν Γ Υ Α Π τὸ Ψ. ἔστω δὴ τῷ μὲν Π τὸ Κ, τῷ δὲ Ψ τὸ Φ. τὸ δὴ Κ πᾶσιν ὑπάρξει τοῖς Γ Υ Α Π· μεταβάλλουσι γὰρ εἰς ἄλληλα. ἀλλὰ γὰρ τοῦτο μὲν ἔστω μήπω δεδειγμένον· ἀλλ' ἐκείνο δῆλον, ὅτι εἰ πάλιν τὸ Ψ εἰς ἄλλο, ἄλλη ἐναντιότης καὶ τῷ Ψ ὑπάρξει καὶ τῷ πυρὶ τῷ Π. ὁμοίως δ' αἰεὶ μετὰ τοῦ προστιθεμένου ἐναντιότης τις ὑπάρξει τοῖς ἔμπροσθεν, ὥστ' εἰ ἄπειρα, καὶ ἐναντιότητες ἄπειροι τῷ ἐνὶ ὑπάρξουσιν. εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔσται οὔτε ὀρίσασθαι οὐδὲν οὔτε γενέσθαι· δεήσει γὰρ, εἰ ἄλλο ἔσται ἐξ ἄλλου, τοσαύτας διεξελθεῖν ἐναντιότητας, καὶ ἔτι πλείους, ὥστ' εἰς ἔνια μὲν οὐδέποτε ἔσται μεταβολή, οἶον εἰ ἄπειρα τὰ μεταξύ· ἀνάγκη δ', εἴπερ ἄπειρα τὰ στοιχεῖα· ἔτι δ' οὐδ' ἐξ ἀέρος εἰς πῦρ, εἰ ἄπειροι αἱ ἐναντιότητες. γίνεται δὲ καὶ πάντα ἔν· ἀνάγκη γὰρ πάσας ὑπάρχειν τοῖς μὲν κάτω τοῦ Π τὰς τῶν ἄνωθεν, τούτοις δὲ τὰς τῶν κάτωθεν, ὥστε πάντα ἔν ἔσται.

6. Θαυμάσειε δ' ἂν τις τῶν λεγόντων πλείω ἐνὸς τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων ὥστε μὴ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησί, πῶς ἐνδέχεται λέγειν αὐτοῖς εἶναι συμβλητὰ τὰ στοιχεῖα. καίτοι λέγει οὕτω· “ταῦτα γὰρ ἴσα τε πάντα.” εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσόν, ἀνάγκη ταυτό τι εἶναι ὑπάρχον ἅπασιν τοῖς συμβλητοῖς ᾧ μετροῦνται, οἶον εἰ ἐξ ὕδατος κοτύλης εἶεν ἀέρος δέκα· τὸ αὐτό τι ἦν ἄρα ἅμφω, εἰ μετρεῖται τῷ αὐτῷ. εἰ δὲ μὴ οὕτω κατὰ τὸ ποσόν συμβλητὰ ὡς ποσὸν ἐκ ποσοῦ, ἀλλ' ὅσον δύναται, οἶον εἰ κοτύλη ὕδατος ἴσον δύναται ψύχειν καὶ δέκα ἀέρος, καὶ οὕτως κατὰ τὸ ποσὸν οὐχ ἢ ποσὸν συμβλητὰ, ἀλλ' ἢ δύνανται τι. εἴη δ' ἂν καὶ μὴ τῷ τοῦ ποσοῦ μέτρῳ συμβάλλεσθαι τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν, οἶον ὡς τόδε λευκὸν τόδε θερμόν. τὸ δ' ὡς τόδε σημαίνει ἐν μὲν ποιῶ τὸ ὅμοιον, ἐν δὲ ποσῷ τὸ ἴσον. ἄτοπον δὴ φαίνεται, εἰ τὰ σώματα ἀμετάβλητα ὄντα μὴ ἀναλογία συμβλητὰ

[31] Sonsuza gidemeyeceği —bu meseleden önce bunu ispatlayacağımızı vaat etmiştik— şunlardan belli: Eğer ateş, yani A, tekrar başka bir şeye dönüşür ve geri dönmezse, mesela X'e, ateşle X sözü edilenlerden başka bir karşıtlığa sahip olacak; çünkü X ile T, S, H ve A'nın aynı olmadığını varsayıyoruz. K, A'nın, F de X'in olsun. K, tümüyle T, S, H, A'da bulunacak, birbirlerine dönüşüyorlar sonuçta. Bu, henüz kanıtlanmamış olsun. Ancak şu kadarı açık ki eğer X yine başka bir şeye dönüşürse, X ile A, yani ateş, arasında başka bir karşıtlık söz konusu olacak. Benzer şekilde daima yeni bir şeyin eklenmesiyle öncekiler bir karşıtlığa daha sahip olacak, o halde eğer sonsuza giderse, *bir* şeyde bulunan karşıtlar da sonsuz sayıda olacak. Bu olursa da, hiçbir şey belirlenmeyecek, ne de bir şey oluşacak; zira eğer başka bir şey başka bir şeyden çıkacaksa, bu sayıda karşıtlığın üzerinden geçilmesi gerekecek, ve daha fazlasının, bu durumda kendisine doğru hiçbir değişimin gerçekleşmediği bazı şeyler olacak. Bu, eğer aradakiler sonsuz sayıda ise söz konusu, eğer öğeler sonsuzsa, bu zorunlu. Dahası, eğer karşıtlıklar sonsuz sayıda ise, havadan ateşe doğru bir değişim de olmayacak. Öte yandan her şey *bir* olacak, çünkü A'nın aşağısında olanlar, onun yukarısında olanların sahip olduğu <karşıtlıkların> hepsini bulunduracaklar, bunlar da aşağıdakilerin sahip olduklarını, dolayısıyla her şey *bir* olacak.

[333a15] 6. Empedokles gibi, *bir* cismin birden fazla ögesinin olduğunu ama öğelerin birbirlerine dönüşmediklerini söyleyenlere, şaşkınlıkla, öğelerin karşılaştırılabilir [*symlêton*] olduğunu nasıl söyleyebildikleri sorulabilir. Oysa o,¹⁰⁶ “çünkü her şey eş”¹⁰⁷ diyor. Eğer nicelik bakımından karşılaştırılabilir iseler, karşılaştırılabilir olanların hepsinde bulunan ve kendisiyle ölçüldükleri bir aynı şeyin olması zorunlu. Mesela bir birim sudan on birim hava çıkabilir, bu durumda her ikisinin de olduğu bir aynı şey söz konusu, eğer aynı şeyle ölçüldülerse. Eğer bu şekilde, niceliğin nicelikten çıkması gibi, nicelik bakımından değil de, güçleri [*dynamis*] bakımından karşılaştırılabilir iseler (bir birim suyun, on birim havayla eşit serinletme gücüne sahip olması gibi), bu şekilde de nicelik bakımından karşılaştırılabilir olurlar, ama *nicelik olarak* [ἤ, *qua*] değil, bir güce sahip *olarak*. Bu güçler karşılaştırılabilir, ama *nicel* bir ölçüyle değil, benzetmeyle [*analogia*], sözgelişi “şunun beyaz olması *gibi*, şu sıcak.” Nitelikte “*gibi*” benzerliğe işaret eder, nicelikte ise eşitliğe. Birbirine dönüşemeyen şeylerin benzetmeyle değil de,

ἐστίν, ἀλλὰ μέτρῳ τῶν δυνάμεων καὶ τῷ εἶναι ἴσως θερμὸν ἢ ὁμοίως πυρὸς τοσονδὶ καὶ ἀέρος πολλαπλάσιον· τὸ γὰρ αὐτὸ πλεῖον τῷ ὁμογενὲς εἶναι τοιοῦτον ἔξει τὸν λόγον.

Ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὐξησις ἂν εἴη κατ' Ἐμπεδοκλέα, ἀλλ' ἡ κατὰ πρόσθεσιν· πυρὶ γὰρ αὖξει τὸ πῦρ· “αὖξει δὲ χθῶν μὲν σφέτερον δέμας, αἰθέρα δ' αἰθήρ.” ταῦτα δὲ προστίθεται· δοκεῖ δ' οὐχ οὕτως αὖξεσθαι τὰ αὖξανόμενα.

Πολὺ δὲ χαλεπώτερον ἀποδοῦναι περὶ γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν. τὰ γὰρ γινόμενα φύσει πάντα γίνεται ἡ αἰὶ ὠδὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ δὲ παρὰ τὸ αἰὶ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ ταυτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης. τί οὖν τὸ αἴτιον τοῦ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον ἢ αἰὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐκ τοῦ πυροῦ πυρὸν ἀλλὰ μὴ ἐλαίαν; ἢ καί, ἐὰν ὠδὶ συντεθῇ, ὅσπου; οὐ γὰρ ὅπως ἔτυχε συνελθόντων οὐδὲν γίνεται, καθ' ἃ ἐκεῖνός φησιν, ἀλλὰ λόγῳ τινί. τί οὖν τούτων αἴτιον; οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε ἢ γῆ. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος· συγκρίσεως γὰρ μόνον, τὸ δὲ διακρίσεως αἴτιον. τοῦτο δ' ἐστίν ἡ οὐσία ἢ ἐκάστου, ἀλλ' οὐ μόνον “μίξις τε διάλλαξις τε μιγέντων,” ὥσπερ ἐκεῖνός φησιν. τύχη δ' ἐπὶ τούτων ὀνομάζεται, ἀλλ' οὐ λόγος· ἔστι γὰρ μιχθῆναι ὡς ἔτυχεν. τῶν δὴ φύσει ὄντων αἴτιον τὸ οὕτως ἔχειν, καὶ ἡ ἐκάστου φύσις αὕτη, περὶ ἧς οὐδὲν λέγει. οὐδὲν ἄρα περὶ φύσεως λέγει. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ εὖ τοῦτο καὶ ἀγαθόν· ὁ δὲ τὴν μίξιν μόνον ἐπαινεῖ. καίτοι τά γε στοιχεῖα διακρίνει οὐ τὸ νεῖκος, ἀλλ' ἡ φιλία τὰ φύσει πρότερα τοῦ θεοῦ· θεοὶ δὲ καὶ ταῦτα.

Ἐτι δὲ περὶ κινήσεως ἀπλῶς λέγει· οὐ γὰρ ἰκανὸν εἰπεῖν διότι ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος κινεῖ, εἰ μὴ τοῦτ' ἦν φιλία εἶναι τὸ κινήσει τοιαδί, νεῖκει δὲ τὸ τοιαδί. ἔδει οὖν ἡ ὀρίσασθαι ἡ ὑποθέσθαι ἡ ἀποδείξαι, ἡ ἀκριβῶς ἡ μαλακῶς, ἡ ἄλλως γέ πως. ἔτι δ' ἐπεὶ φαίνεται καὶ βία καὶ παρὰ φύσιν κινούμενα τὰ σώματα, καὶ κατὰ φύσιν (οἷον τὸ πῦρ ἄνω μὲν οὐ βία, κάτω δὲ βία), τῷ δὲ βία τὸ κατὰ φύσιν ἐναντίον, ἔστι δὲ τὸ βία, ἔστιν ἄρα καὶ τὸ κατὰ φύσιν κινεῖσθαι. ταύτην οὖν ἡ φιλία κινεῖ, ἢ οὐ; τούναντίον γὰρ τὴν γῆν κάτω καὶ διακρίσει ἔοικεν· καὶ μᾶλλον τὸ νεῖκος αἴτιον τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως ἢ ἡ φιλία. ὥστε καὶ ὅλως παρὰ φύσιν ἢ φιλία ἂν εἴη μᾶλλον. ἀπλῶς δὲ εἰ μὴ ἡ φιλία ἢ τὸ νεῖκος

güçlerinin bir ölçüsüyle karşılaştırılabilir olması, belirli bir miktar ateşle bunun bilmem kaç katı havanın sıcaklık bakımından eşit ya da benzer olması, saçma görünüyor. Çünkü aynı şeyin daha fazlası da, onunla aynı cinsten olduğu için, bu <cinsin sahip olduğu> gibi bir orana [*logos*] sahip olacak.

[34] Ayrıca Empedokles'e bakılırsa büyüme de olamaz, ya da ancak eklemeye olabilir; çünkü ateş ateşle büyüyecek: "Toprak kendi cinsini besler, *esîr* [*aithêr*]¹⁰⁸ de *esîri*."¹⁰⁹ Ama bunlar ekleme; oysa büyüyenlerin büyümesinin bu şekilde olmadığı görülüyor.

[333b2] Doğal olarak gerçekleşen oluşları temellendirmek <onun için> çok daha zor. Doğal olarak oluşan her şey daima ya da çoğunlukla belirli bir şekilde oluşur, "daima ve çoğunlukla" olanların dışındakiler ise kendiliğinden ve rastgele. Peki, insanın daima ya da çoğunlukla insandan (ve buğdayın zeytin ağacından değil de buğdaydan) çıkmasının nedeni nedir? Dahası, eğer <öğeler> belirli bir şekilde birleştirilirse, kemik <oluşur> mu? Çünkü onun¹¹⁰ söylediğine göre öyle rastgele birleştirilenlerden hiçbir şey oluşmazmış, ancak belirli bir oran <olmalıymış>. Bunun nedeni ne öyleyse? En azından ateş değil, ne de toprak. Ayrıca dostluk ve nifak da değil, çünkü biri sadece birleşmelerin, diğeryse ayrışmaların nedeni. Ama bu <neden> her birinin varlığı [*ousia*], onun söylediği gibi yalnızca "karışmış olanların karışma ve ayrılması"¹¹¹ değil. Rastlantı ise "bunlara verilen ad,"¹¹² oran [*logos*] değil; çünkü rastgele de karşılabılır. Doğal varolanların <oluş> nedeni, böyle bir <orana> sahip olmaları, her birinin doğası bu, <Empedokles'in> üzerine hiçbir şey söylemediği <doğa>. Yani "Doğa Hakkında"¹¹³ hiçbir şey söylemiyor. Ayrıca <her bir şey için> hayırlı [*to eu*] ve iyi [*agathon*] olan da bu. Ama o yalnızca karışma iyilik atfediyor.¹¹⁴ Oysa tanrılardan doğal olarak önce gelen öğeleri ayırıştıran nifak değil, dostluk; bunlar¹¹⁵ da tanrılar.

[22] Dahası, hareket hakkında basitçe konuşuyor, çünkü dostluk ve nifakın hareket ettirdiğini söylemek, dostluğun *ne idüğün*ün belirli bir tarzda, nifak olmağının ise <başka> bir belirli tarzda hareket ettirmek olduğunu söylemedikçe, yetmez. Tanımlaması, varsayımlarda bulunması veya kanıtlaması gerekirdi—kesin, yumuşak ya da başka bir biçimde. Ayrıca, madem cisimlerin zorla, yani doğaları dışında, ve doğaları uyarınca hareket ettikleri açık (mesela yukarı hareket eden ateşin hareketi zorla değil, aşağı hareket edeninki ise zorla), madem doğal olan zorla olanın karşıtı, ve "zorla" diye bir şey var, o halde doğası uyarınca hareket etmek diye bir şey de var. Öyleyse dostluğun tetiklediği bu hareket mi, yoksa değil mi? Aksine, toprağın <doğal hareketi> aşağı doğru ve ayrışma gibi görünüyor, ve bu doğal hareketin nedeni dostluktan ziyade nifak gibi duruyor. Bu durumda dostluk daha ziyade bütünüyle doğaya aykırı olabilir. Basitçe <bu düzende> dostluk veya nifak

κινεῖ, αὐτῶν τῶν σωμάτων οὐδεμία κίνησις ἐστὶν οὐδὲ μονή. ἀλλ' ἄτοπον. ἔτι δὲ καὶ φαίνεται κινούμενα· διέκρινε μὲν γὰρ τὸ νεῖκος, ἠνέχθη δ' ἄνω ὁ αἰθήρ οὐχ ὑπὸ τοῦ νείκους, ἀλλ' ὅτε μὲν φησιν ὥσπερ ἀπὸ τύχης (“οὕτω γὰρ συνέκυρσε θεῶν τότε, πολλάκι δ' ἄλλως”), ὅτε δὲ φησι πεφυκέναι τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι, ὁ δ' αἰθήρ, φησί, “μακροῖσι κατὰ χθόνα δύετο ῥίζαις.” ἅμα δὲ καὶ τὸν κόσμον ὁμοίως ἔχειν φησὶν ἐπὶ τε τοῦ νείκους νῦν καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς φιλίας. τί οὖν ἐστὶ τὸ κινεῖν πρῶτον καὶ αἴτιον τῆς κινήσεως; οὐ γὰρ δὴ ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος, ἀλλὰ τινος κινήσεως ταῦτα αἴτια, εἴ ἐστιν ἐκεῖνο ἀρχή.

Ἄτοπον δὲ καὶ εἰ ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν στοιχείων ἢ ἓν τι αὐτῶν αἰ γὰρ ἀλλοιώσεις αἰ τῆς ψυχῆς πῶς ἔσονται, οἷον τὸ μουσικὸν εἶναι καὶ πάλιν ἄμουσον, ἢ μνήμη ἢ λήθη; δῆλον γὰρ ὅτι εἰ μὲν πῦρ ἢ ψυχὴ, τὰ πάθη ὑπάρξει αὐτῇ ὅσα πυρὶ ἢ πῦρ· εἰ δὲ μικτόν, τὰ σωματικά· τούτων δ' οὐδὲν σωματικόν.

7. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἑτέρας ἔργον ἐστὶ θεωρίας. περὶ δὲ τῶν στοιχείων ἐξ ὧν τὰ σώματα συνέστηκεν, ὅσοις μὲν δοκεῖ τι εἶναι κοινὸν ἢ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, ἀνάγκη εἰ θάτερον τούτων, καὶ θάτερον συμβαίνειν· ὅσοι δὲ μὴ ποιοῦσιν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν μὴδ' ὥς ἐξ ἐκάστου, πλὴν ὥς ἐκ τοίχου πλίνθους, ἄτοπον πῶς ἐξ ἐκείνων ἔσονται σάρκες καὶ ὀστέα καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. ἔχει δὲ τὸ λεγόμενον ἀπορίαν καὶ τοῖς ἐξ ἀλλήλων γεννώσιν, τίνα τρόπον γίνεται ἐξ αὐτῶν ἕτερόν τι παρ' αὐτά. λέγω δ' οἷον ἐστὶν ἐκ πυρὸς ὕδωρ καὶ ἐκ τούτου γίνεσθαι πῦρ· ἐστὶ γὰρ τι κοινὸν τὸ ὑποκείμενον. ἀλλὰ δὴ καὶ σὰρξ ἐξ αὐτῶν γίνεται καὶ μυελός· ταῦτα δὴ γίνεται πῶς; ἐκείνοις τε γὰρ τοῖς λέγουσιν ὥς Ἐμπεδοκλῆς τίς ἐσται τρόπος; ἀνάγκη γὰρ σύνθεσιν εἶναι καθάπερ ἐκ πλίνθων καὶ λίθων τοίχος· καὶ τὸ μίγμα δὲ τοῦτο ἐκ σωζομένων μὲν ἐστὶ τῶν στοιχείων, κατὰ μικρὰ δὲ παρ' ἄλληλα συγκειμένων. οὕτω δὴ σὰρξ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. συμβαίνει δὴ μὴ ἐξ ὁτιοῦν μέρους σαρκὸς γίνεσθαι πῦρ καὶ ὕδωρ, ὥσπερ ἐκ κηροῦ γένοιτ' ἂν ἐκ μὲν τουδὶ τοῦ μέρους σφαῖρα, πυραμὶς δ' ἐξ ἄλλου τινός· ἀλλ' ἐνεδέχετό γε ἐξ ἐκατέρου ἐκάτερον

hareket ettirmedikçe, cisimlerin kendilerinin ne hareketi var ne de durağanlığı. Saçma. Dahası, hareket eder görünüyorlar; nitekim nifak <öğeleri> ayırtmış, *esîr* yukarı taşınmış, ama nifak tarafından değil. Bazen bunun için rastlantı eseriymiş gibi konuşuyor ("o zaman bu şekilde rastlaştırdı onları, çoğu zaman da başka şekilde"¹¹⁷), bazen de yukarı taşınmanın ateşin doğasında olduğunu, *esîrin* ise "uzun köklerle yere battığını"¹¹⁹ söylüyor. Aynı zamanda, düzenin [*kosmos*] şimdi nifak hâkimiyeti altında, daha önce dostluk hâkimiyeti altında olduğuyla aynı durumda olduğunu söylüyor. Öyleyse baş hareket ettirici ve hareketin nedeni ne? Zira dostluk ve nifak değil, daha ziyade bunlar belli başlı hareketlerin nedeni, önceki¹²⁰ ise ilke.

[334a9] Ruhun öğelerden çıkması ya da onlardan biri olması da saçma. Zira ruhun mesela kültürlü olmak ve tekrar kültürsüz olmak ya da hatırlamak veya unutmak gibi başkalaşmaları nasıl olacak? Nitekim açık ki eğer ruh ateşe, onda bulunacak hâl [*pat-hos*], ateşte ateş olarak bulunacak her ne varsa o olacak; ama eğer <ruh> karışım, cisimlere özgü <hâller>; ama bunların¹²¹ hiçbirisi cisimlere özgü değil.

[15] 7. Bunlar başka bir incelemenin işi. Ama cisimlerin kendilerinden oluştuğu öğeler hakkında, ortak bir şey olduğunu ya da birbirlerine dönüştüklerini düşünenler, eğer bunların biri olacaksa, sonuçta öbürünün de olacağını <kabul etmek> zorunda. Ama öğelerin karşılıklı ya da tek tek birbirlerinden oluştuklarını (tuğlaların duvardan gelmesi anlamında olan hariç) reddedenleri şu saçmalık bekliyor: Et, kemik veya herhangi bir <tekdokulu> bunlardan nasıl olacak? Dile getirdiğimiz açmaz, <öğeleri> birbirinden türetenler için de geçerli, yani bunlardan bunların dışında başka bir şeyin hangi tarzda çıktığı. Demek istediğim, mesela ateşten su ve bundan ateş çıkar, çünkü bir ortak taşıyıcı var. Ancak bunlardan et ve ilik de çıkıyor; peki bunlar nasıl oluşuyor? Empedokles gibi konuşanlar için bunlar hangi tarzda olacak? Tıpkı duvarın tuğla ve taşlardan olması gibi bir bileşik olarak, bu karışımı teşkil eden öğeler muhafaza edilerek, birbirinin yanına yerleştirilmiş küçük parçalar olarak olmak zorunda. Et ve tek tek diğer <tekdokulular> için de böyle olacak. Bunun sonucu olarak, balmumunun bir parçasından küre, başka bir parçasından ise piramit oluşabilmesi, tersinin de olanaklı olması gibi, etin alınan herhangi bir parçasından ateş ve su

γενέσθαι. τοῦτο μὲν δὴ τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον ἐκ τῆς σαρκὸς ἐξ ὅτου οὖν ἄμφω τοῖς δ' ἐκείνως λέγουσιν οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλ' ὡς ἐκ τοίχου λίθος καὶ πλίνθος, ἑκάτερον ἐξ ἄλλου τόπου καὶ μέρους.

Ὅμοίως δὲ καὶ τοῖς ποιούσι μίαν αὐτῶν ὕλην ἔχει τινὰ ἀπορίαν, πῶς ἔσται τι ἐξ ἀμφοτέρων, οἷον ψυχροῦ καὶ θερμοῦ ἢ πυρὸς καὶ γῆς. εἰ γὰρ ἐστὶν ἡ σὰρξ ἐξ ἀμφοῖν καὶ μηδέτερον ἐκείνων, μηδ' αὖ σύνθεσις σωζομένων, τί λείπεται πλὴν ὕλην εἶναι τὸ ἐξ ἐκείνων; ἢ γὰρ θατέρου φθορὰ ἢ θάτερον ποιεῖ ἢ τὴν ὕλην.

Ἄρ' οὖν ἐπειδὴ ἐστὶ καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον θερμὸν καὶ ψυχρόν, ὅταν μὲν ἀπλῶς ἢ θάτερον ἐντελεχεία, δυνάμει θάτερον ἔσται· ὅταν δὲ μὴ παντελῶς, ἀλλ' ὡς μὲν θερμὸν ψυχρόν, ὡς δὲ ψυχρὸν θερμὸν διὰ τὸ μιγνύμενα φθείρειν τὰς ὑπεροχὰς ἀλλήλων, τότε οὐθ' ἡ ὕλη ἔσται οὔτε ἐκείνων τῶν ἐναντίων ἑκάτερον ἐντελεχεία ἀπλῶς, ἀλλὰ μεταξύ· κατὰ δὲ τὸ δυνάμει μᾶλλον εἶναι θερμὸν ἢ ψυχρόν ἢ τούναντίον, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον διπλασίως θερμὸν δυνάμει ἢ ψυχρόν, ἢ τριπλασίως, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον τοιοῦτον;

Ἔσται δὴ μιχθέντων τᾶλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων ἢ τῶν στοιχείων, καὶ τὰ στοιχεῖα ἐξ ἐκείνων δυνάμει πως ὄντων, οὐχ οὕτω δὲ ὡς ἡ ὕλη, ἀλλὰ τὸν εἰρημένον τρόπον· καὶ ἔστιν οὕτω μὲν μίξις, ἐκείνως δὲ ὕλη τὸ γινόμενον.

Ἐπεὶ δὲ καὶ πάσχει τάναντία κατὰ τὸν ἐν τοῖς πρώτοις διορισμόν· ἔστι γὰρ τὸ ἐνεργείᾳ θερμὸν δυνάμει ψυχρόν καὶ τὸ ἐνεργείᾳ ψυχρὸν δυνάμει θερμόν, ὥστε ἐὰν μὴ ἰσάζῃ, μεταβάλλει εἰς ἄλληλα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐναντίων· καὶ πρῶτον οὕτω τὰ στοιχεῖα μεταβάλλει, ἐκ δὲ τούτων σάρκες καὶ ὀστᾶ καὶ τὰ τοιαῦτα, τοῦ μὲν θερμοῦ γινομένου ψυχροῦ, τοῦ δὲ ψυχροῦ θερμοῦ, ὅταν πρὸς τὸ μέσον ἔλθῃ· ἐνταῦθα γὰρ οὐδέτερον, τὸ δὲ μέσον πολὺ καὶ οὐκ ἀδιαίρετον. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ μεσότητα ποιούσι σάρκα καὶ ὀστούν καὶ τᾶλλα.

8. Ἄπαντα δὲ τὰ μικτὰ σώματα, ὅσα περὶ τὸν τοῦ μέσου τρόπον ἐστίν, ἐξ ἀπάντων σύγκειται τῶν ἀπλῶν. γῆ μὲν

çıkmayacak. Ama bu, gerçekten de, bu tarzda gerçekleşir, yani etin herhangi bir kısmından her iki öge de çıkar; oysa bahsettiğimiz görüşe göre bu olanaklı değil, daha ziyade duvardan taş ve tuğlanın çıkması gibi, ikisi de ayrı ayrı yer ve kısımlardan çıkar.

[334b2] Benzer şekilde, bunlar¹²² için tek bir madde ortaya koyanları da bir açmaz bekliyor: Bir şey her ikisinden, mesela soğuk ve sıcaktan ya da ateş ve topraktan nasıl olacak? Eğer et her ikisinden de çıkıyorsa ama bunların hiçbirisi değilse, ne de bileşenleri muhafaza edilen bir bileşikse, bunlardan çıkanın madde olması dışında geriye ne kalıyor? Çünkü ikisinden birisinin bozuluşu ya öbürünü yaratır ya da maddeyi.

[8] Madem sıcak ve soğukun çoğu ve azı var, madem ikisinden biri mutlak anlamda gerçeklik halinde var olduğunda öbürü imkân halinde olacak; bütünüyle <sıcak ya da soğuk> olmadıklarında, karışımları birbirlerinin aşırılığını bozduğu için, sıcak bir anlamda <ya da nispeten> soğuk, soğuk da bir anlamda sıcak olacak, <karşıtlar karıştığı> zaman <sonuç> ne madde olacak, ne de gerçeklik halinde mutlak biçimde bu karşıtların ikisinden biri, daha ziyade *aradaki*. Aradaki de, imkân halinde soğuktan daha sıcak ve sıcaktan daha soğuk olması bakımından, bu orana göre, soğutma gücünden daha çok (iki kat, üç kat ya da bu tarzda başka bir oranda) ısıtma gücüne sahip olacak.

[17] <Öğelerden> başka her şey karşıtlardan ya da öğelerin karışmış olması sonucu var olacak, öğeler de karşıtlardan imkân halinde belirli bir biçimde olarak çıkacak, öyle madde gibi değil de, sözünü ettiğimiz tarzda. Bu şekilde oluşan, karışım, önceki şekilde oluşansa madde.

[20] Birinci kısımda belirlendiği üzere, karşıtlar da etkiye maruz kalır, zira işler halde sıcak olan imkân halinde soğuktur, işler halde soğuk da imkân halinde sıcak, dolayısıyla eşitlenmedikleri sürece, birbirlerine dönüşürler. Diğer karşıtlar konusunda da benzer şekilde. İlk öğeler bu şekilde dönüşür, öğelerden de et, kemik ve bunlar gibi <tekdokulular> çıkar—sıcağın bir ortaya ulaştığında soğuğa geçmesiyle, soğukun da sıcağa; burada¹²³ ise ikisi de değil. Orta [*meson*] geniş ve bölünmez değil.¹²⁴ Benzer şekilde kuru ve ıslak ve bunlar gibileri de, bir *ortaya* göre, et, kemik ve diğer <tekdokuluları> üretir.

[31] 8. Ortanın çevresinde bir yerde olan karışık cisimlerin hepsi yalın cisimlerin her birinden teşkil olur.

γὰρ ἐνυπάρχει πᾶσι διὰ τὸ ἕκαστον εἶναι μάλιστα καὶ πλεῖστον ἐν τῷ οἰκεῖῳ τόπῳ, ὕδωρ δὲ διὰ τὸ δεῖν μὲν ὀρίζεσθαι τὸ σύνθετον, μόνον δ' εἶναι τῶν ἀπλῶν εὐόριστον τὸ ὕδωρ, ἔτι δὲ καὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ μὴ δύνασθαι συμμένειν, ἀλλὰ τοῦτ' εἶναι τὸ συνέχον· εἰ γὰρ ἐξαιρεθεῖη τελέως ἐξ αὐτῆς τὸ ὑγρόν, διαπίπτει ἄν.

Γῆ μὲν οὖν καὶ ὕδωρ διὰ ταύτας ἐνυπάρχει τὰς αἰτίας, ἀήρ δὲ καὶ πῦρ, ὅτι ἐναντία ἐστὶ γῆ καὶ ὕδατι· γῆ μὲν γὰρ ἄερί, ὕδωρ δὲ πυρὶ ἐναντίον ἐστίν, ὡς ἐνδέχεται οὐσίαν οὐσίᾳ ἐναντίαν εἶναι. ἐπεὶ οὖν αἱ γενέσεις ἐκ τῶν ἐναντίων εἰσὶν, ἐνυπάρχει δὲ θάτερα ἄκρα τῶν ἐναντίων, ἀνάγκη καὶ θάτερα ἐνυπάρχειν, ὥστ' ἐν ἅπαντι τῷ συνθέτῳ πάντα τὰ ἀπλᾶ ἐνέσται.

Μαρτυρεῖν δ' ἔοικε καὶ ἡ τροφή ἐκάστων· ἅπαντα μὲν γὰρ τρέφεται τοῖς αὐτοῖς ἐξ ὧν περ ἐστίν, ἅπαντα δὲ πλείοσι τρέφεται. καὶ γὰρ ἅπερ ἂν δόξειεν ἐνὶ μόνῳ τρέφεσθαι, τῷ ὕδατι τὰ φυτά, πλείοσι τρέφεται· μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ· διὸ καὶ οἱ γεωργοὶ πειρῶνται μίξαντες ἄρδεν.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ μὲν τροφή τῆς ὕλης, τὸ δὲ τρεφόμενον συνειλημμένον τῇ ὕλῃ ἢ μορφῇ καὶ τὸ εἶδος, εὐλογον ἦδη τὸ μόνον τῶν ἀπλῶν σωμάτων τρέφεσθαι τὸ πῦρ ἀπάντων ἐξ ἀλλήλων γινομένων, ὥσπερ καὶ οἱ πρότεροι λέγουσιν· μόνον γὰρ ἐστὶ καὶ μάλιστα τοῦ εἶδους τὸ πῦρ διὰ τὸ πεφυκέναι φέρεσθαι πρὸς τὸν ὄρον. ἕκαστον δὲ πέφυκεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν φέρεσθαι· ἡ δὲ μορφή καὶ τὸ εἶδος ἀπάντων ἐν τοῖς ὅροις. ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα τὰ σώματα ἐξ ἀπάντων συνέστηκε τῶν ἀπλῶν, εἴρηται.

9. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἓνια γενητὰ καὶ φθαρτά, καὶ ἡ γένεσις τυγχάνει οὕσα ἐν τῷ περὶ τὸ μέσον τόπῳ, λεκτέον περὶ πάσης γενέσεως ὁμοίως πόσαι τε καὶ τίνες αὐτῆς αἱ ἀρχαί· ῥᾶον γὰρ οὕτω τὰ καθ' ἕκαστον θεωρήσομεν, ὅταν περὶ τῶν καθόλου λάβωμεν πρῶτον.

Εἰσὶν οὖν καὶ τὸν ἀριθμὸν ἴσαι καὶ τῷ γένει αἱ αὐταὶ αἴπερ ἐν τοῖς αἰδίῳις τε καὶ πρώτοις· ἡ μὲν γὰρ ἐστὶν ὡς ὕλη, ἡ δ' ὡς μορφή. δεῖ δὲ καὶ τὴν τρίτην ἔτι προσυπάρχειν· οὐ γὰρ ἱκαναὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αἱ δύο, καθάπερ οὐδ' ἐν τοῖς πρώτοις.

(i) Toprak hepsinde bulunur, çünkü her biri özellikle ve en fazla kendine özgü yerinde bulunur. (ii) Sonraki ise su, bu da bileşiğin sınırlanması gerektiği için; mutlak anlamda kolayca sınırlanabilen [*euoriston*] yalnızca su sonuçta. Dahası, toprak ıslaklık olmadan bir arada duramaz, onu sürekli kılan bu; çünkü eğer ıslaklık ondan tamamen alınırsa, dağılır.

[335a3] Öyleyse, bu sebeplerden, toprak ve su onlarda bulunur, hava ve ateş de, çünkü onlar da toprakla suyun karşıtları (toprak havanın, su da ateşin karşıtı, tözün töze karşıt olmasının olanaklı olduğu anlamda). Öyleyse madem <bileşiklerin> oluşları karşıtlardan hareketle gerçekleşiyor, bunlar da karşıtların iki ucundan birine sahip, <bileşiklerde> öbürünün de bulunması zorunlu, o halde yalın cisimlerin hepsi her bir bileşikte var.

[9] Her birinin beslenmesi buna şahitlik eder görünür. Bütün <bileşikler> bileşenleriyle aynı şeyle beslenir, hepsi de birçok şeyle beslenir. Nitekim yalnızca tek bir şeyle beslendiği sanılan şeyler bile (mesela bitkinin yalnızca suyla beslendiği düşünülür ya), birden fazla şeyle beslenir. Nitekim toprak suya karışmıştır. Bu yüzden de çiftçiler <suyu başka şeylerle> karıştırarak sulama yapmaya özen gösterirler.

[14] Besin bir nevi madde, beslenen ise maddeyle birlikte olan *form* ve biçim olduğuna göre, yalın cisimlerin hepsi birbirinden oluşuyor olsa da, yalnızca ateşin besleniyor olması mantıklı. Bizden öncekiler de böyle söylüyor. Çünkü doğasında sınıra doğru taşınmak olduğu için, yalnızca ya da en çok da ateş biçim olmaya uygun. Her bir şeyin doğasında kendi yerine [*khôra*] taşınmak var; her bir şeyin *form* ve biçimi ise onun sınırında. Öyleyse her cismin bütün yalın cisimlerden müteşekkil olduğu, söylenmiş oldu.

[23] 9. Madem oluşan ve bozulan bazı şeyler var, ve madem oluş ortamının çevresinde bir yere denk gelir, tüm oluşlar hakkında, onların kaç ilkesi olduğunu ve bunların neler olduğunu konuşmalı. Bu şekilde tek tek durumları daha kolay inceleriz, yani ilkin tümeli yakaladığımızda.

[28] Öyleyse <ilkeler ve/veya nedenler> ezeli ve ilk/baş [*prôton*] şeylerdekililerle eşit sayıda ve aynı cinsten. Çünkü biri madde olarak <neden>, biri *form*. Ama bir üçüncünün¹²⁵ de bulunması gerek; zira bu ikisi şeyleri türetmek için yeterli değil, tıpkı ilk ya da baş şeylerde de olmadığı gibi.

Ὡς μὲν οὖν ὕλη τοῖς γενητοῖς ἐστὶν αἴτιον τὸ δυνατόν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐστίν, οἷον τὰ αἰδία, τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης οὐκ ἔστιν. τούτων δὲ τὰ μὲν ἀδύνατον μὴ εἶναι, τὰ δὲ ἀδύνατον εἶναι διὰ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παρὰ τὸ ἀναγκαῖον ἄλλως ἔχειν. ἔνια δὲ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι δυνατά, ὅπερ ἐστὶ τὸ γενητὸν καὶ φθαρτὸν· ποτὲ μὲν γὰρ ἐστὶ τοῦτο, ποτὲ δ' οὐκ ἔστιν. ὥστ' ἀνάγκη γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν περὶ τὸ δυνατόν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. διὸ καὶ ὥς μὲν ὕλη τοῦτ' ἐστὶν αἴτιον τοῖς γενητοῖς, ὥς δὲ τὸ οὐ ἔνεκεν ἡ μορφή καὶ τὸ εἶδος· τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἐκάστου οὐσίας.

Δεῖ δὲ προσεῖναι καὶ τὴν τρίτην, ἣν ἅπαντες μὲν ὀνειρώττουσι, λέγει δ' οὐδεὶς, ἀλλ' οἱ μὲν ἱκανὴν φήθησαν αἰτίαν εἶναι πρὸς τὸ γίνεσθαι τὴν τῶν εἰδῶν φύσιν, ὥσπερ ὁ ἐν Φαίδωνι Σωκράτης· καὶ γὰρ ἐκεῖνος, ἐπιτιμήσας τοῖς ἄλλοις ὥς οὐδὲν εἰρηκόσιν, ὑποτίθεται ὅτι ἐστὶ τῶν ὄντων τὰ μὲν εἶδη τὰ δὲ μεθεκτικά τῶν εἰδῶν, καὶ ὅτι εἶναι μὲν ἕκαστον λέγεται κατὰ τὸ εἶδος, γίνεσθαι δὲ κατὰ τὴν μετάληψιν καὶ φθείρεσθαι κατὰ τὴν ἀποβολήν, ὥστ' εἰ ταῦτα ἀληθῆ, τὰ εἶδη οἶεται ἐξ ἀνάγκης αἰτία εἶναι καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς. οἱ δ' αὐτὴν τὴν ὕλην ἀπὸ ταύτης γὰρ εἶναι τὴν κίνησιν.

Οὐδέτεροι δὲ λέγουσι καλῶς. εἰ μὲν γὰρ ἐστὶν αἰτία τὰ εἶδη, διὰ τί οὐκ αἰεὶ γεννᾷ συνεχῶς, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ποτὲ δ' οὐ, ὄντων καὶ τῶν εἰδῶν αἰεὶ καὶ τῶν μεθεκτικῶν; ἔτι δ' ἐπ' ἐνίων θεωροῦμεν ἄλλο τὸ αἴτιον ὄν· ὑγίειαν γὰρ ὁ ἰατρὸς ἐμποιεῖ καὶ ἐπιστήμην ὁ ἐπιστήμων, οὕσης καὶ ὑγείας αὐτῆς καὶ ἐπιστήμης καὶ τῶν μεθεκτικῶν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ δύναμιν πραττομένων.

Εἰ δὲ τὴν ὕλην τις φήσειε γεννᾶν διὰ τὴν κίνησιν, φυσικώτερον μὲν ἂν λέγοι τῶν οὕτω λεγόντων· τὸ γὰρ ἄλλοιοῦν καὶ τὸ μετασχηματίζον αἰτιώτερόν τε τοῦ γεννᾶν, καὶ ἐν ἅπασιν εἰώθαμεν τοῦτο λέγειν τὸ ποιοῦν, ὁμοίως ἔν τε τοῖς φύσει καὶ ἐν τοῖς ἀπὸ τέχνης, ὃ ἂν ἡ κινητικόν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὗτοι οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν· τῆς μὲν γὰρ ὕλης τὸ πάσχειν ἐστὶ καὶ τὸ κινεῖσθαι, τὸ δὲ κινεῖν καὶ τὸ ποιεῖν ἐτέρας δυνάμεως (δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τέχνῃ καὶ ἐπὶ τῶν φύσει γινομένων· οὐ γὰρ αὐτὸ ποιεῖ τὸ ὕδωρ

[32] Oluşan şeylerin maddesi olarak neden, olması da olmaması da mümkün olandır. Bazı şeyler zorunlu olarak vardır, mesela ezeli olanlar, bazıları ise zorunlu olarak yoktur. Ötekilerin var olmaması imkânsızdır, berikilerin ise var olması, çünkü zorunluluğun dışına çıkamazlar. Bazı şeylerin ise var olması da olmaması da mümkündür, oluşa ve bozuluşa tabi olan da böyle bir şeydir—bazen var, bazen yok. O halde oluş ve bozuluşun var olması da olmaması da mümkün olan hakkında olması zorunlu. Bu yüzden de bu, oluşa tabi olanların madde anlamında nedenidir, niçin ya da amaç [*to hou heneka*] anlamındaki <neden> ise *form* ve biçim; bu da her bir varlığın tanımı [*logos*].

[335b8] Bunlara üçüncüsünün eklenmesi gerek, ki bunu herkes düşledi, ama hiç kimse dile getirmedi. Bazıları biçimlerin doğasının oluş için yeterli bir neden olduğunu düşündü. (*Phaidon*'daki Sokrates mesela. Nitekim o başkalarını hiçbir şey söylememekle suçlayıp, varolanların bir kısmının biçimler, kalarının da biçimlerden pay alanlar olduğunu, tek tek şeylerin biçimlere göre söylendiğini, onlardan pay aldıkça oluştuklarını, paylarını yitirdikçe bozulduklarını öne sürmüştü. Dolayısıyla o, eğer bunlar doğruysa, biçimlerin zorunlu olarak oluş ve bozuluşun nedeni olduğunu düşünmüştü.) Bazıları ise maddenin kendisinin; çünkü hareket bundan çıkıyormuş.

[335b17] Hiçbiri güzel konuşmuyor. Zira eğer biçimler nedense, biçimler ve onlardan pay alanlar daima var oldukları halde, neden daima sürekli bir oluşu sağlamıyorlar da, bazen oluş söz konusu oluyor, bazen olmuyor? Ayrıca bazı durumlarda başka bir nedenin olduğunu da gözlemliyoruz. Sağlığın ve bilginin kendisi ve onlardan pay alanlar var olsa da, sağlığı yaratan hekim, bilgiyi <üreten ya da işletense> bilgi sahibi olandır. Bir beceri [*dynamis*] uyarınca yapılan başka şeylerde de aynı şekilde.

[23] Ama eğer biri maddenin hareket aracılığıyla oluşu sağladığını söylerse, bu, sözü edilenden daha doğaya uygun olur. Zira bir şeyi başkalaştıran ve şekil değiştirmesini sağlayan, oluşun nedeni olmaya daha yakındır. Her durumda, doğal şeylerde de bir sanatla ortaya çıkan yapma şeylerde de, hareketli olana yapan ya da fail [*poion*] demeye alıştık. Ancak bu kişiler dosdoğru [*orthôs*] konuşmuyor. Çünkü edilgi ve hareket ettirilme maddeye, hareket ettirme ve etki başka bir imkâna ya da beceriye ait (sanatla oluşanlarda da, doğal olarak meydana gelenlerde de bu açık, çünkü ne suyun kendisi

ζῶον ἐξ αὐτοῦ, οὐδὲ τὸ ξύλον κλίνην, ἀλλ' ἡ τέχνη). ὥστε καὶ οὗτοι διὰ τοῦτο λέγουσιν οὐκ ὀρθῶς, καὶ ὅτι παραλείπουσι τὴν κυριωτέραν αἰτίαν· ἐξαιροῦσι γὰρ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ τὴν μορφήν.

Ἔτι δὲ καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδιδόασιν τοῖς σώμασι, δι' ἃς γεννῶσι, λίαν ὀργανικῶς, ἀφαιροῦντες τὴν κατὰ τὸ εἶδος αἰτίαν. ἐπεὶ γὰρ πέφυκεν, ὥς φασι, τὸ μὲν θερμὸν διακρίνειν τὸ δὲ ψυχρὸν συνιστάναι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τὸ μὲν ποιεῖν τὸ δὲ πάσχειν, ἐκ τούτων λέγουσι καὶ διὰ τούτων ἅπαντα τὰλλα γίνεσθαι καὶ φθίρεσθαι· φαίνεται δὲ καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ κινούμενον καὶ πάσχον. ἔτι δὲ παραπλήσιον ποιοῦσιν ὥσπερ εἴ τις τῷ πρίονι καὶ ἐκάστῳ τῶν ὀργάνων ἀπονέμοι τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων· ἀνάγκη γὰρ πρίοντος διαιρεῖσθαι καὶ ξέοντος λεαίνεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. ὥστ' εἰ ὅτι μάλιστα ποιεῖ καὶ κινεῖ τὸ πῦρ, ἀλλὰ πῶς κινεῖ οὐ προσθεωροῦσιν, ὅτι χειρὸν ἢ τὰ ὄργανα.

Ἡμῖν δὲ καθόλου τε πρότερον εἴρηται περὶ τῶν αἰτίων, καὶ νῦν διώρισται περὶ τε τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς.

10. Ἔτι δὲ ἐπεὶ ἡ κατὰ τὴν φορὰν κίνησις δέδεικται ὅτι αἰδῖος, ἀνάγκη τούτων ὄντων καὶ γένεσιν εἶναι συνεχῶς· ἡ γὰρ φορὰ ποιήσει τὴν γένεσιν ἐνδελεχῶς διὰ τὸ προσάγειν καὶ ἀπάγειν τὸ γεννητικόν. ἅμα δὲ δῆλον ὅτι καὶ τὰ πρότερον καλῶς εἴρηται, τὸ πρῶτην τῶν μεταβολῶν τὴν φορὰν ἀλλὰ μὴ τὴν γένεσιν εἰπεῖν· πολὺ γὰρ εὐλογώτερον τὸ ὄν τῷ μὴ ὄντι γενέσεως αἴτιον εἶναι ἢ τὸ μὴ ὄν τῷ ὄντι τοῦ εἶναι. τὸ μὲν οὖν φερόμενον ἔστι, τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἔστιν· διὸ καὶ ἡ φορὰ προτέρα τῆς γενέσεως.

Ἐπεὶ δ' ὑπόκειται καὶ δέδεικται συνεχῆς οὕσα τοῖς πράγμασι καὶ γένεσις καὶ φθορά, φανέν δ' αἰτίαν εἶναι τὴν φορὰν τοῦ γίνεσθαι, φανερόν ὅτι μιᾶς μὲν οὕσης τῆς φορᾶς οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι ἄμφω διὰ τὸ ἐναντία εἶναι· τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχον ἀεὶ τὸ αὐτὸ πέφυκε ποιεῖν. ὥστε ἤτοι γένεσις ἀεὶ ἔσται ἢ φθορά. δεῖ δὲ πλείους εἶναι τὰς κινήσεις καὶ ἐναντίας, ἢ τῇ φορᾷ ἢ τῇ ἀνωμαλίᾳ· τῶν γὰρ ἐναντίων τὰναντία αἴτια.

Διὸ καὶ οὐχ ἡ πρώτη φορὰ αἰτία ἐστὶ γενέσεως καὶ

kendisinden bir canlı yaratabilir, ne de kütüğün kendisi sanat olmadan bir yatak). O halde bu kişiler bu sebepten doğru konuşmuyorlar ve çok daha esaslı bir nedeni atlıyorlar; nitekim *ne idülüğü* [to ti ên einai] ve *formu* dışarıda bırakıyorlar.

[36] Dahası, biçimsel nedeni dışarıda bırakarak cisimlere atfettikleri ve kendileriyle şeyleri oluşturdukları güçler, epey araçsal [*organikos*]. Madem, söyledikleri üzere, sıcaklığın doğasında ayırtırmak var, soğukluğunda da birleştirmek, diğerlerinin her birinde de bir yandan etki bir yandan edilgi var, bunlardan ve bunlar aracılığıyla diğer her şeyin oluştuğunu ve bozulduğunu söylüyorlar. Belli ki ateşin kendisi bile hareket ettiriliyor ve etkiye maruz kalıyor. Dahası, onların yaptıkları, birinin oluşan şeylerin nedenini testere ve tek tek <marangozluk> aletlerine bağlamasına benziyor. Oysa kütüğün kesilmesi için birinin testerelemesi, pürüzsüz olması içinse zımparalaması şart, öbürleri için de benzer şekilde. O halde, en etkin ve hareket ettirici şey ateş bile olsa, devam edip onun nasıl hareket ettirdiğini dikkate almıyor, aletlerden bile kötü <bir tercih> olduğunu fark etmiyorlar.

[336a12] Daha önce genel olarak nedenler hakkında konuşmuştuk, şimdi de madde ve *form* hakkında ayrımlar yapmış olduk.

[14] 10. Sonra, yer değiştirme hareketinin ezeli olduğu gösterildiğine göre, oluşun da sürekli olması zorunlu; çünkü yer değiştirme oluşu sağlayan cismi¹²⁶ yaklaştırıp uzaklaştırmakla, boyuna oluş üretecek. Ama aynı zamanda açık ki daha önce ilk değişimin oluş değil de yer değiştirme olduğunu söylemekle güzel konuşmuşuz. Zira varolarının var olmayanın ya da var olmayanın varolanın oluşunun nedeni olması çok daha mantıklı. Yer değiştiren var, oluşan ise var değil;¹²⁷ dolayısıyla da yer değiştirme oluştan önce gelir.

[23] Madem şeylerin oluş ve bozuluşlarının sürekli olduğu öne sürüldü ve ispatlandı, yer değiştirmenin de oluşun nedeni olduğunu söylediğimize göre, açık ki, eğer yer değiştirme tek olursa, bunların karşıtlar olması dolayısıyla, <oluşun ve bozuluşun> her ikisinin de gerçekleşmesi olanaklı olmayacak. (Çünkü aynı olan ve aynı durumda kalanın doğasında daima aynı etkiyi yapmak vardır. O halde daima oluş ve bozuluş olacak.) Ama hareketlerin birden fazla olması gerek, karşıtların da—ya yer değiştirme ya da düzensizlik bakımından. Zira karşıtların nedeni karşıtları.

[32] Bu yüzden de oluş ve bozuluşun nedeni ilk yer değiştirme değil,

φθορᾶς, ἀλλ' ἡ κατὰ τὸν λοξὸν κύκλον· ἐν ταύτῃ γὰρ καὶ τὸ συνεχές ἐστι καὶ τὸ κινεῖσθαι δύο κινήσεις· ἀνάγκη γάρ, εἴ γε αἰεὶ ἔσται συνεχῆς γένεσις καὶ φθορά, αἰεὶ μὲν τι κινεῖσθαι, ἵνα μὴ ἐπιλείπωσιν αὐταὶ αἱ μεταβολαί, δύο δ', ὅπως μὴ θάτερον συμβαίνει μόνον. τῆς μὲν οὖν συνεχείας ἡ τοῦ ὅλου φορὰ αἰτία, τοῦ δὲ προσιέναι καὶ ἀπιέναι ἡ ἐγκλισις· συμβαίνει γὰρ ὅτε μὲν πόρρω γίνεσθαι ὅτε δ' ἐγγύς. ἀνίσου δὲ τοῦ διαστήματος ὄντος ἀνώματος ἔσται ἡ κινήσις· ὥστ' εἰ τῷ προσιέναι καὶ ἐγγύς εἶναι γεννᾶ, τῷ ἀπιέναι ταυτόν τοῦτο καὶ πόρρω γίνεσθαι φθείρει, καὶ εἰ τῷ πολλάκις προσιέναι γεννᾶ, καὶ τῷ πολλάκις ἀπελθεῖν φθείρει· τῶν γὰρ ἐναντίων τάναντία αἴτια. καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ καὶ ἡ φθορά καὶ ἡ γένεσις ἡ κατὰ φύσιν. διὸ καὶ οἱ χρόνοι καὶ οἱ βίοι ἐκάστων ἀριθμὸν ἔχουσι καὶ τούτῳ διορίζονται· πάντων γὰρ ἐστι τάξις, καὶ πᾶς βίος καὶ χρόνος μετρεῖται περιόδῳ, πλὴν οὐ τῇ αὐτῇ πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν ἐλάττονι οἱ δὲ πλείονι· τοῖς μὲν γὰρ ἐνιαυτός, τοῖς δὲ μεΐζων, τοῖς δὲ ἐλάττων περίοδος ἐστι τὸ μέτρον.

Φαίνεται δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν ὁμολογούμενα τοῖς παρ' ἡμῶν λόγοις· ὁρῶμεν γὰρ ὅτι προσιόντος μὲν τοῦ ἡλίου γένεσις ἐστίν, ἀπιόντος δὲ φθίσις, καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἐκάτερον ἴσος γὰρ ὁ χρόνος τῆς φθορᾶς καὶ τῆς γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν. ἀλλὰ συμβαίνει πολλάκις ἐν ἐλάττονι φθείρεσθαι διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύγκρασιν· ἀνωμάλου γὰρ οὕσης τῆς ὕλης καὶ οὐ πανταχοῦ τῆς αὐτῆς ἀνάγκη καὶ τὰς γενέσεις ἀνωμάλους εἶναι καὶ τὰς μὲν θάττους τὰς δὲ βραδυτέρας, ὥστε συμβαίνει διὰ τὴν τούτων γένεσιν ἄλλοις γίνεσθαι φθοράν.

Αἰεὶ δ', ὥσπερ εἴρηται, συνεχῆς ἔσται ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορά, καὶ οὐδέποτε ὑπολείψει δι' ἣν εἴπομεν αἰτίαν. τοῦτο δ' εὐλόγως συμβέβηκεν· ἐπεὶ γὰρ ἐν ᾗπασιν αἰεὶ τοῦ βελτίονος ὀρέγεσθαι φαμεν τὴν φύσιν, βέλτιον δὲ τὸ εἶναι ἢ τὸ μὴ εἶναι (τὸ δ' εἶναι ποσαχῶς λέγομεν, ἐν ἄλλοις εἴρηται), τοῦτο δ' ἀδύνατον ἐν ᾗπασιν ὑπάρχειν διὰ τὸ πόρρω τῆς ἀρχῆς ἀφίστασθαι, τῷ λειπομένῳ τρόπῳ συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεός, ἐνδελεχῇ ποιήσας τὴν γένεσιν· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα συνείροιο τὸ εἶναι διὰ τὸ ἐγγύτατα εἶναι τῆς οὐσίας τὸ γίνεσθαι αἰεὶ καὶ τὴν γένεσιν. τούτου δ' αἴτιον, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, ἡ κύκλῳ φορὰ·

yatık çember boyunca olan;¹²⁸ çünkü bunda hem süreklilik var hem de iki hareketle hareket ettirilmek var. Zira oluş ve bozuluş daima sürekli olacaksa, bir yandan daima hareket ettirilen bir şey olması (ki bu değişimler kesintiye uğramasın), diğer yandan da iki hareketin olması zorunlu (ki yalnızca iki sonuçtan biri olmasın). Öyleyse bütünü¹²⁹ yer değiştirmesi sürekliliğin nedeni, eğiklik de yaklaşma ve uzaklaşmanın. Bunun sonucu olarak da bazen daha uzak olacak bazen daha yakın. Mesafe eşitsiz olduğu için de hareket düzensiz olacak. O halde eğer yaklaşarak ve daha yakın olmakla oluşu sağlıyorsa, aynı şey uzaklaşarak ve daha uzak olarak bozar, ve eğer çok defa yaklaşarak oluşu sağlıyorsa, çok defa uzaklaşarak da bozar. Ne de olsa karşıtların nedeni karşıtları. Ve doğal oluş ve bozuluş eşit sürede gerçekleşir. Dolayısıyla da her bir şeyin zamanının ve hayatının [*bios*] bir sayısı vardır ve bununla belirlenirler. Her şeyin bir düzeni vardır ve her hayat ve zaman belli dilimler ya da döngülerle [*periodos*] ölçülür, ama hepsi için aynı değil, bazıları için daha küçük, bazıları için daha büyük. Zira döngü, yani ölçü, bazıları için bir yıl, bazıları için daha fazla, bazıları için daha az.

[336b15] İddiamızı [*logos*] destekleyen duyulara açık şeyler var; nitekim Güneş yaklaşırken oluşun söz konusu olduğunu görürüz, uzaklaşırken de küçülmenin—her ikisi de eşit sürede. Çünkü doğada oluşla bozuluşun süresi eşit. Ama çoğu zaman, şeylerin birbirleriyle karışmış olmalarından ötürü, bozuluş daha az bir sürede gerçekleşir. Çünkü, madde düzensiz olduğu ve her noktasında aynı olmadığı için, oluşlar da zorunlu olarak düzensiz olur, bazen daha hızlı, bazen daha yavaş. O halde bunların oluşlarının sonucu olarak başka şeylerin bozuluşu söz konusu olur.

[24] Dedik ya, oluş ve bozuluş daima sürekli olacak ve sözünü ettiğimiz nedenden ötürü hiçbir zaman kesintiye uğramayacak: Bu mantıklı bir sonuç, çünkü doğanın her durumda daima daha iyiyi arzuladığını söylüyoruz, var olmak da var olmamaktan daha iyi (“var olmak” kaç anlamda kullanılıyor, başka bir yerde söylemiştik), ama bunun her şeyde bulunması imkânsız, çünkü <bazıları> ilkedен uzak bırakılmıştır. Tanrı, geriye kalan tarzda, oluşu devamlı kılarak, evreni¹³⁰ doldurmuştur. Var olma en çok bu şekilde birbirine bağlanabilir, çünkü oluşun daima meydana gelmesi varlığa [*ousia*] en yakın şeydir. Bunun nedeni ise, çoğu zaman söylendiği gibi, dairesel yer değiştirme hareketi,

μόνη γὰρ συνεχῆς. διὸ καὶ τᾶλλα ὅσα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς δυνάμεις, οἷον τὰ ἀπλᾶ σώματα, μιμεῖται τὴν κύκλῳ φορὰν· ὅταν γὰρ ἐξ ὕδατος ἀὴρ γένηται καὶ ἐξ ἀέρος πῦρ καὶ πάλιν ἐκ πυρὸς ὕδωρ, κύκλῳ φαμέν περιεληλυθέναι τὴν γένεσιν διὰ τὸ πάλιν ἀνακάμπτειν. ὥστε καὶ ἡ εὐθεῖα φορὰ μιμουμένη τὴν κύκλῳ συνεχῆς ἐστίν.

Ἄμα δὲ δῆλον ἐκ τούτων ὅτινες ἀποροῦσιν, διὰ τί, ἐκάστου τῶν σωμάτων εἰς τὴν οἰκείαν φερομένου χώραν, ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ οὐ διεστᾶσι τὰ σώματα. αἴτιον γὰρ τούτου ἐστὶν ἢ εἰς ἄλληλα μετάβασις· εἰ γὰρ ἕκαστον ἔμμενεν ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ καὶ μὴ μετέβαλλεν ὑπὸ τοῦ πλησίον, ἤδη ἂν διεστήκεσαν. μεταβάλλει μὲν οὖν διὰ τὴν φορὰν διπλὴν οὖσαν· διὰ δὲ τὸ μεταβάλλειν οὐκ ἐνδέχεται μένειν οὐδὲν αὐτῶν ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ τεταγμένη.

Διότι μὲν οὖν ἔστι γένεσις καὶ φθορὰ καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ τί τὸ γενητὸν καὶ φθαρτόν, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων. ἐπεὶ δ' ἀνάγκη εἶναι τι τὸ κινοῦν, εἰ κίνησις ἔσται, ὥσπερ εἴρηται πρότερον ἐν ἐτέροις, καὶ εἰ αἰεὶ, ὅτι αἰεὶ τι δεῖ εἶναι, καὶ εἰ συνεχῆς, ἐν τὸ αὐτὸ καὶ ἀκίνητον καὶ ἀγένητον καὶ ἀναλλοιώτον· καὶ εἰ πλείους εἶεν αἱ κύκλῳ κινήσεις, πλείους μὲν, πάσας δὲ πῶς εἶναι ταύτας ἀνάγκη ὑπὸ μίαν ἀρχὴν· συνεχοῦς δ' ὄντος τοῦ χρόνου ἀνάγκη τὴν κίνησιν συνεχῇ εἶναι, εἵπερ ἀδύνατον χρόνον χωρὶς κινήσεως εἶναι. συνεχοῦς ἄρα τινὸς ἀριθμὸς ὁ χρόνος, τῆς κύκλῳ ἄρα, καθάπερ ἐν τοῖς ἐν ἀρχῇ λόγοις διωρίσθη. συνεχῆς δ' ἢ κίνησις πότερον τῷ τὸ κινούμενον συνεχὲς εἶναι ἢ τῷ τὸ ἐν ᾧ κινεῖται, οἷον τὸν τόπον λέγω ἢ τὸ πάθος; δῆλον δὲ ὅτι τῷ τὸ κινούμενον· πῶς γὰρ τὸ πάθος συνεχὲς ἄλλ' ἢ τῷ τὸ πρᾶγμα ᾧ συμβέβηκε συνεχὲς εἶναι; εἰ δὲ καὶ τῷ ἐν ᾧ, μόνῳ τοῦτο τῷ τόπῳ ὑπάρχει· μέγεθος γὰρ τι ἔχει. τούτου δὲ τὸ κύκλῳ μόνον συνεχές, ὥστε αὐτὸ αὐτῷ αἰεὶ συνεχές. τοῦτο ἄρα ἐστὶν ὃ ποιεῖ συνεχῇ κίνησιν, τὸ κύκλῳ σῶμα φερόμενον· ἢ δὲ κίνησις τὸν χρόνον.

11. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς συνεχῶς κινουμένοις κατὰ γένεσιν ἢ ἀλλοιώσιν ἢ ὅλως μεταβολὴν ὀρῶμεν τὸ ἐφεξῆς ὄν καὶ γινόμενον τότε μετὰ τότε ὥστε μὴ διαλείπειν, σκεπτέον

bir tek bu sürekli çünkü. Hâlleri [*pathos*] ve güçleri [*dynamis*] bakımından birbirine dönüşen, yalın cisimler gibi, başka şeylerin bile dairesel yer değiştirme hareketini taklit etmesi de bundan. Nitekim su hava haline geldiğinde ve hava ateşe dönüştüğünde ve yine ateşten su çıktığında, tekrar başa döndüğü için, oluşun bir daire çizdiğini söyleriz. Doğrusal yer değiştirme hareketi bile dairesel olanı taklit ederek sürekli olur.

[337a8] Aynı zamanda, bunlardan hareketle, kimilerini açmaza düşüren soru da açıklığa kavuşur: Neden, tek tek cisimler kendi özel yerlerine [*khôra*] doğru taşındıkları halde, cisimler sonsuz zamanda ayrışmamıştır? Bunun nedeni birbirlerine dönüşmeleri. Eğer her biri kendi yerinde kalsaydı ve yanındaki tarafından değiştirilmeseydi, zaten ayrışmış olurlardı. Öyleyse ikili hareket nedeniyle değişiyor olsalar gerek; değiştikleri için de hiçbirisi sabit bir yerde kalamıyor.

[15] Öyleyse, söylenenlerden hareketle, oluş ve bozuluşun olduğu, hangi nedenle olduğu, oluşabilen ve bozulabilenin ne olduğu, açık. Eğer hareket olacaksa, tıpkı daha önce başka yerlerde¹³¹ de söylediğimiz gibi, bir hareket ettiricinin var olması zorunlu, ve eğer <hareket> daimi olacaksa, <hareket ettiren> daimi bir şeyin de var olması gerekir, ve eğer sürekliyse, onun *bir* ve aynı, hareketsiz, oluşmamış ve başkalaşmaz olması zorunlu. Ve eğer dairesel hareketler birden fazlaysa, <hareket ettiriciler de> birden fazla olacak, ama hepsi zorunlu olarak bir biçimde tek *bir* ilkenin altında. Zaman sürekli olduğu için, hareketin de sürekli olması şart, tabii eğer zamanın hareketten ayrı olması imkânsız ise. Zaman, o halde, belli bir sürekli <hareketin> sayısı, yani dairesel <hareketin>, tıpkı başlangıçtaki konuşmalarımızda¹³² belirlediğimiz gibi. Acaba hareket, hareket edenin sürekliliğinden ötürü mü, yoksa onun içinde hareket ettiği şey (yeri ya da hâli kastediyorum) sürekli olduğu için mi sürekli? Açık ki hareket eden sürekli olduğu için. Nitekim kendisinde ortaya çıktığı şey [*pragma*] değil de bir hâl nasıl sürekli olabilir ki? Ama eğer içinde hareket ettiği şey ise, bu yalnızca onun bulunduğu yer olabilir, çünkü bir büyüklüğe sahip. Bunların yalnızca dairesel olanı sürekli, o halde <yalnızca dairesel hareket eden> kendi kendine daima sürekli kalabilir. O halde sürekli hareketi yaratan bu, dairesel taşınan cisim, onun hareketi de zamanı yaratır.

[33] 11. Mademki oluş, başkalaşma ve genel olarak değişim bakımından sürekli hareket eden şeylerde bir ardıllık ve hiçbir aralık bırakmayacak şekilde bir şeyin bir diğerinden sonra oluştuğunu görüyoruz,

πότερον ἔστι τι ὃ ἐξ ἀνάγκης ἔσται, ἢ οὐδέν, ἀλλὰ πάντα ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι.

Ὅτι μὲν γὰρ ἔνια, δῆλον, καὶ εὐθὺς τὸ ἔσται καὶ τὸ μέλλον ἕτερον διὰ τοῦτο· ὃ μὲν γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἔσται, δεῖ τοῦτο εἶναι ποτε ἀληθὲς ὅτι ἔστιν· ὃ δὲ νῦν ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι μέλλει, οὐδὲν κωλύει μὴ γενέσθαι· μέλλων γὰρ ἂν βαδίζειν τις οὐκ ἂν βαδίσειεν. ὅλως δ', ἐπεὶ ἐνδέχεται ἔνια τῶν ὄντων καὶ μὴ εἶναι, δῆλον ὅτι καὶ τὰ γινόμενα οὕτως ἔξει, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τοῦτ' ἔσται. πότερον οὖν ἅπαντα τοιαῦτα ἢ οὐ, ἀλλ' ἔνια ἀναγκαῖον ἀπλῶς γίνεσθαι, καὶ ἔστιν ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εἶναι τὰ μὲν ἀδύνατα μὴ εἶναι τὰ δὲ δυνατά, οὕτως καὶ περὶ τὴν γένεσιν; οἷον τροπὰς ἄρα ἀνάγκη γενέσθαι, καὶ οὐχ οἷον τε μὴ ἐνδέχεσθαι.

Εἰ δὴ τὸ πρότερον ἀνάγκη γενέσθαι, εἰ τὸ ὕστερον ἔσται (οἷον εἰ οἰκία, θεμέλιον, εἰ δὲ τοῦτο, πηλόν), ἄρ' οὖν καὶ εἰ θεμέλιος γέγονεν, ἀνάγκη οἰκίαν γενέσθαι; ἢ οὐκέτι, εἰ μὴ κάκεινο ἀνάγκη γενέσθαι ἀπλῶς; εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη καὶ θεμελίου γενομένου γενέσθαι οἰκίαν· οὕτω γὰρ ἦν τὸ πρότερον ἔχον πρὸς τὸ ὕστερον, ὥστ' εἰ ἐκεῖνο ἔσται, ἀνάγκη ἐκεῖνο πρότερον. εἰ τοίνυν ἀνάγκη γενέσθαι τὸ ὕστερον, καὶ τὸ πρότερον ἀνάγκη καὶ εἰ τὸ πρότερον, καὶ τὸ ὕστερον τοίνυν ἀνάγκη, ἀλλ' οὐ δι' ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅτι ὑπέκειτο ἐξ ἀνάγκης ἐσόμενον. ἐν οἷς ἄρα τὸ ὕστερον ἀνάγκη εἶναι, ἐν τούτοις ἀντιστρέφει, καὶ αἰεὶ τοῦ προτέρου γενομένου ἀνάγκη γενέσθαι τὸ ὕστερον.

Εἰ μὲν οὖν εἰς ἄπειρον εἰσιν ἐπὶ τὸ κάτω, οὐκ ἔσται ἀνάγκη τὸ ὕστερον τότε γενέσθαι ἀπλῶς, ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως· αἰεὶ γὰρ ἕτερον ἔμπροσθεν ἀνάγκη ἔσται, δι' ὃ ἐκεῖνο ἀνάγκη γενέσθαι. ὥστ' εἰ μὴ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ ἀπείρου, οὐδὲ πρῶτον ἔσται οὐδέν, δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔσται γενέσθαι. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς πέρασιν ἔχουσι τοῦτ' ἔσται εἰπεῖν ἀληθῶς, ὅτι ἀπλῶς ἀνάγκη γενέσθαι, οἷον οἰκίαν, ὅταν θεμέλιος γένηται· ὅταν γὰρ γένηται, εἰ μὴ αἰεὶ τοῦτο ἀνάγκη γίνεσθαι, συμβήσεται αἰεὶ εἶναι τὸ ἐνδεχόμενον μὴ αἰεὶ εἶναι. ἀλλὰ δεῖ τῇ γενέσει αἰεὶ εἶναι, εἰ ἐξ ἀνάγκης αὐτοῦ ἔστιν ἡ γένεσις· τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰεὶ ἅμα· ὃ γὰρ εἶναι ἀνάγκη οὐχ οἷον τε μὴ εἶναι· ὥστ' εἰ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, αἰδιὸν ἔστι, καὶ εἰ αἰδιόν, ἐξ ἀνάγκης. καὶ εἰ ἡ

zorunlu olarak var *olacak* bir şey var mı, yoksa her şey oluşmamayı da içinde taşır [*endekhetai*] mı, incelemeli.

[337b3] Ki bazı şeyler böyle, bu belli bir şey, bu yüzden de “olacak” [*to estai*] ile “olma yolunda” [*to mellon*] bambaşka şeyler. Eğer bir şey için “olacak” demek doğruysa, bunun bir zaman olduğunu söylemek de doğru olmalı. Ama şimdi bir şeye “olma yolunda” demek doğruysa, onun oluşmamasına hiçbir engel yok. Yürüme yolunda olan biri yürümeyebilir de. Ama genel olarak, madem olan ve olmamayı da içinde taşıyan bazı şeyler var, açık ki, oluşanlar bu durumdadır, yani onların oluşu zorunluluktan olmayacak. Öyleyse hepsi mi böyle, yoksa değil de, bazılarının mı mutlak anlamda oluşması zorunlu? Yani tıpkı var olma konusunda var olmamanın bazı şeyler için imkânsız, bazıları içinse mümkün olması gibi, oluşta da aynı şekilde mi? Sözel geliş gündenönmünün gerçekteşmesi zorunlu, bunun olanaklı olmaması da söz konusu olamaz.

[13] Eğer sonra gelenin var olacağı durumda, önce gelenin de oluşması zorunluysa (sözel geliş ev olacaksa, temel, bu olacaksa da, harç), ve eğer temel atılmışsa, evin de meydana gelmesi zorunlu mu? Yoksa, berikinin oluşması mutlak anlamda zorunlu değilse, bunu hiçbir şekilde söyleyemiyor muyuz? Ama eğer durum buysa,¹³³ temel de atılmışsa, evin oluşması zorunlu; ne de olsa öncekinin sonrakıyla ilişkisi buydu. O halde eğer bu olacaksa, önce gelenin önden <oluşması> zorunlu. Eğer sonra gelenin oluşması zorunluysa, bu önce gelen için de zorunlu. Ve eğer önce gelen zorunluysa, sonra gelen de zorunlu, ama öncekinden ötürü değil, onun zorunlu olarak var olacağını varsaydığımız için. O halde sonra gelenin var olmasının zorunlu olduğu durumlarda [d]evirme ya da iki yönlü bir bağıntı söz konusudur, ve daima önce gelen oluştuysa sonra gelenin de oluşması zorunludur.

[25] Eğer bu aşağı yönde¹³⁴ sonsuza gidiyorsa, sonra gelen bir X için oluş mutlak anlamda zorunlu olmayacak, varsayımsal ya da koşullu olacak [*eks hypotheseôs*]; çünkü daima başka bir şeyin onun önünde olması zorunlu olacak, ki onun aracılığıyla bunun için oluşmak zorunlu olsun. O halde eğer sonsuzun bir ilkesi ya da başlangıcı yoksa, kendisi sayesinde oluşmanın zorunlu olacağı herhangi bir ilk de olmayacak. Ancak bir sınırı olan <dizilerde> de bunu söylemek doğru olmayacak, yani oluşmanın mutlak anlamda zorunlu olduğunu, mesela temel atıldığında evin oluşmasının. Çünkü temel atıldığında evin daima oluşması zorunlu değilse, sonuç, daima olmamayı içinde taşıyan bir şeyin daima var olması olacak. Ancak eğer bir şeyin oluşu zorunlu ise, “daima olmak” onun oluşuna ait olmak zorunda. Çünkü zorunlu olan aynı zamanda daimidir de. Zira zorunlu olmak, olmaması söz konusu olmamaktır. Dolayısıyla zorunluysa, ezelidir, ezeliyse de, zorunlu.

γένεσις τοίνυν ἐξ ἀνάγκης, αἰδῖος ἡ γένεσις τούτου, καὶ εἰ αἰδῖος, ἐξ ἀνάγκης.

Εἰ ἄρα τινὸς ἐξ ἀνάγκης ἀπλῶς ἡ γένεσις, ἀνάγκη ἀνακυκλεῖν καὶ ἀνακάμπτειν. ἀνάγκη γὰρ ἦτοι πέρας ἔχειν τὴν γένεσιν ἢ μὴ, καὶ εἰ μὴ, ἢ εἰς εὐθὺ ἢ κύκλῳ. τούτων δ' εἴπερ ἔσται αἰδῖος, οὐκ εἰς εὐθὺ οἷόν τε διὰ τὸ μηδαμῶς εἶναι ἀρχὴν μὴτ' ἂν κάτω, ὥς ἐπὶ τῶν ἐσομένων, λαμβάνομεν, μὴτ' ἄνω, ὥς ἐπὶ τῶν γινομένων· ἀνάγκη δ' εἶναι ἀρχὴν, μὴ πεπερασμένης οὕσης, καὶ αἰδῖον εἶναι. διὸ ἀνάγκη κύκλῳ εἶναι. ἀντιστρέφειν ἄρα ἀνάγκη ἔσται, οἷον εἰ τοδὶ ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ πρότερον ἄρα· ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, καὶ τὸ ὕστερον ἀνάγκη γενέσθαι. καὶ τοῦτο αἰεὶ δὴ συνεχῶς· οὐδέν γάρ τοῦτο διαφέρει λέγειν διὰ δύο ἢ πολλῶν. ἐν τῇ κύκλῳ ἄρα κινήσει καὶ γενέσει ἐστὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης ἀπλῶς· καὶ εἴτε κύκλῳ, ἀνάγκη ἕκαστον γίνεσθαι καὶ γεγονέναι, καὶ εἰ ἀνάγκη, ἢ τούτων γένεσις κύκλῳ.

Ταῦτα μὲν δὴ εὐλόγως, ἐπεὶ αἰδῖος καὶ ἄλλως ἐφάνη ἡ κύκλῳ κίνησις καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι ταῦτα ἐξ ἀνάγκης γίνεται καὶ ἔσται, ὅσαι ταύτης κινήσεις καὶ ὅσαι διὰ ταύτην· εἰ γὰρ τὸ κύκλῳ κινούμενον αἰεὶ τι κινεῖ, ἀνάγκη καὶ τούτων κύκλῳ εἶναι τὴν κίνησιν, οἷον τῆς ἄνω φορᾶς οὕσης κύκλῳ ὁ ἥλιος ὠδί, ἐπεὶ δ' οὕτως, αἱ ὥραι διὰ τοῦτο κύκλῳ γίνονται καὶ ἀνακάμπτουσιν, τούτων δ' οὕτω γινομένων πάλιν τὰ ὑπὸ τούτων.

Τί οὖν δὴ ποτε τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, οἷον ὕδατα καὶ ἀῆρ κύκλῳ γινόμενα, καὶ εἰ μὲν νέφος ἔσται, δεῖ ὕσαι, καὶ εἰ ὕσει γε, δεῖ καὶ νέφος εἶναι, ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῶα οὐκ ἀνακάμπτουσιν εἰς αὐτοὺς ὥστε πάλιν γίνεσθαι τὸν αὐτόν (οὐ γὰρ ἀνάγκη, εἰ ὁ πατήρ ἐγένετο, σὲ γενέσθαι· ἀλλ' εἰ σύ, ἐκείνον, εἰς εὐθὺ δὲ ἔοικεν εἶναι αὕτη ἡ γένεσις); ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως πάλιν αὕτη, πότερον ὁμοίως ἅπαντα ἀνακάμπτει ἢ οὐ, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀριθμῶ τὰ δὲ εἶδει μόνον. ὅσων μὲν οὖν ἄφθαρτος ἡ οὐσία ἢ κινουμένη, φανερόν ὅτι καὶ ἀριθμῶ ταῦτα ἔσται (ἢ γὰρ κίνησις ἀκολουθεῖ τῷ κινουμένῳ), ὅσων δὲ μὴ ἀλλὰ φθαρτὴ, ἀνάγκη τῷ εἶδει, ἀριθμῶ δὲ μὴ ἀνακάμπτειν. διὸ ὕδωρ ἐξ ἀέρος καὶ ἀῆρ ἐξ ὕδατος εἶδει ὁ αὐτός, οὐκ ἀριθμῶ. εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἀριθμῶ, ἀλλ' οὐχ ὧν ἡ οὐσία γίνεται οὐσα τοιαύτη οἷα ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι.

Böylelikle eğer bir şeyin oluşu zorunluysa, bu şeyin oluşu ezeldir de, ve eğer ezeliyse, zorunlu.

[338a3] O halde eğer bir şeyin oluşu mutlak olarak zorunluysa, bu şey çember çizmek ve geri dönmek zorunda. Çünkü oluş zorunlu olarak ya bir sınıra sahip ya da değil, eğer değilse de, ya doğrusal ya da dairesel. Bunların arasında da, eğer ezeli olacaksa, hiçbir başlangıç noktası olamayacağından, doğrusal olamaz (ne aşağı yönde, yani gelecek olaylar anlamında, ne de geçmiş olaylar anlamında yukarı yönde). Ama bir başlangıç noktası olması zorunlu, sınırlanmamış olarak, ve ezeli olması. Bu yüzden de dairesel olmak zorunda. O halde zorunlu olarak iki yönlü bağıntı [*antistrephein*] olacak, mesela eğer şu zorunluysa, önce gelen de öyle, eğer bu zorunluysa, sonra gelenin de oluşması zorunlu. Bu da daima sürekli. İki ya da daha fazla şey üzerinden konuşmak hiçbir şey değiştirmez. O halde mutlak anlamda zorunlu, dairesel hareket ve oluşta bulunur; ve eğer daireselse, her birinin oluşması ve oluşmuş olması zorunlu, zorunluysa da, bunun oluşu dairesel.

[18] Dairesel hareketin yani göğün hareketinin ezeli olduğu başka şekilde¹³⁵ açıklandığına göre, bunun hareketlerinin ve buna bağlı olanların zorunlu olarak oluşması ve olacak olması akla uygun. Eğer dairesel hareket eden daima bir şeyi hareket ettiriyorsa, bunun da hareketinin dairesel olması şart, sözgelisi yukarıdaki yer değiştirme hareketi dairesel olduğu için, Güneş de böyle hareket eder, böyle hareket ettiği için de, buna dayanarak ortaya çıkan mevsimler de döngüsel olur ve bir çember çizerek kendine geri döner, mevsimler bu şekilde cereyan ettiği için, bunların etkisi altında olup bitenler de yine bu şekilde olur.

[338b5] Öyleyse bazı şeyler böyle, bu belli, mesela yağmurlar ve hava bir döngü oluşturur, eğer bulut olacaksa, yağmur yağmalı, ve eğer yağmur yağıyorsa da, bulut olması şart. Peki neden insanlar ve hayvanlar da aynı birey yeniden doğuyormuş gibi kendilerine geri dönmeler? (Çünkü eğer baban doğduysa, senin de doğman şart değil; ama eğer sen doğduysan, babarın doğmuş olması gerekir. Görünen o ki bu oluş doğrusal.) Yeni incelemenin başlangıcı bu: Her şey aynı şekilde kendine geri dönüyor mu? Yoksa bazıları sayı, bazıları ise yalnızca tür [*eidōs*] bakımından mı dönüyor? Varlığı bozuluşa tabi olmayan hareketli cisimler,¹³⁶ açık ki sayı bakımından aynı olacak (çünkü hareket¹³⁷ hareket edeni takip eder), varlığı bozuluşa tabi olanların ise tür bakımından kendine dönmesi, ama sayı bakımından dönmemesi zorunlu. Dolayısıyla suyun havadan havanın da sudan çıkması tür bakımından aynı, sayı bakımından değil. Ama eğer bunlar da sayı bakımından kendine dönebilir şeyler olsaydı, varlığı oluşa tabi olan, var olmamayı içinde taşıyan şeylerden olmazlardı.

Notlar

- ¹ Bir şeyin oluşuna karşıt olarak *mutlak* anlamda oluş.
- ² Sevgi ya da dostluk [*philia*] ve nifak [*neikos*].
- ³ Burada *genos* ile genel anlamıyla cins değil, öge kastediliyor.
- ⁴ *Diels*, Fr. 8.
- ⁵ Değişime karşıt olarak durağanlık.
- ⁶ Fr. 21, 3-5.
- ⁷ Nifakla ortaya çıkan ayrışma.
- ⁸ Toprak, hava, su ve ateş.
- ⁹ Ya da atomları.
- ¹⁰ Leukippos, Demokritos, Anaksagoras ve Empedokles.
- ¹¹ *Timaios*, 53c.
- ¹² *Gökyüzü Üzerine*, 299a6-11.
- ¹³ Çünkü düzlemler de doğrulara, doğrular da noktalara ayrışabilir.
- ¹⁴ Platoncular.
- ¹⁵ Mantıkçılar.
- ¹⁶ Fizikçiler.
- ¹⁷ Mantıkçılar.
- ¹⁸ Üçgen *ideası*, baş figür olarak üçgenin kendisi.
- ¹⁹ *Fizik*, 231a21; *Gökyüzü Üzerine*, 303a3.
- ²⁰ Bitişiklik.
- ²¹ Atomcuların.
- ²² *Fizik*, I, 6-9.
- ²³ Böyle bir şeye varolan da deriz, var olmayan da.
- ²⁴ Diğer kategoriler.
- ²⁵ Başkalaşma, büyüme, küçülme, yer değiştirme.
- ²⁶ Hareket ettirici ve/veya fail neden.
- ²⁷ Yani madde.
- ²⁸ *Fizik*, 258b10.
- ²⁹ Tanrı olduğu şeklinde yorumlanagelen “baş hareket ettirici”.
- ³⁰ Birinci gök, çakılı yıldızlar küresi.
- ³¹ Metafizik.
- ³² Madde kastediliyor.
- ³³ Maddenin.
- ³⁴ Maddi neden.

- ³⁵ Yani ateş varlık [*ousia*] olmaya daha yakındır. Çünkü ateş sıcak toprak soğuk.
- ³⁶ Yine, hava sıcak toprak soğuk.
- ³⁷ Karşıt ikilisinin olumlu olanına, biçime, yoksunluğa değil.
- ³⁸ Duyulur olmama anlamında.
- ³⁹ İlk ya da baş madde [*prôtê hylê*].
- ⁴⁰ Nelik, biçim.
- ⁴¹ Yani bir madde-biçim bütünlüğü [*synolon*].
- ⁴² Burada da kasıt *synolon*.
- ⁴³ Farklı değişim türleri.
- ⁴⁴ Büyüme ve başkalaşma.
- ⁴⁵ Büyüklük ve hâl.
- ⁴⁶ Değişim çeşitleri.
- ⁴⁷ Kürenin kısımları.
- ⁴⁸ Maddeden.
- ⁴⁹ Madde.
- ⁵⁰ Nokta ya da doğru parçası gibi matematiğin nesnelerinin.
- ⁵¹ *Met.*, Z, 7; *Fizik*, I, 7.
- ⁵² Sanat ya da zanaat [*tekhnê*] kastediliyor.
- ⁵³ *Fizik*, IV, 6-9.
- ⁵⁴ 320b17-25.
- ⁵⁵ Buharlaşma.
- ⁵⁶ Tözü kalan.
- ⁵⁷ Büyüyecek olan her neyse o.
- ⁵⁸ Büyüyecek olan.
- ⁵⁹ Sindirilip.
- ⁶⁰ Büyüyen.
- ⁶¹ Şarabın.
- ⁶² Neliği.
- ⁶³ Anaksagoras, Atomcular ve Platon.
- ⁶⁴ Empedokles.
- ⁶⁵ Fr. 2.
- ⁶⁶ *Fizik*, 326b23.
- ⁶⁷ Sevilen bir şey gibi hareket etmeden hareket ettiren baş hareket ettirici hariç.
- ⁶⁸ Ya da yapma ve maruz kalma.
- ⁶⁹ Biri duyulur *pathos*, diğeri müstakil olup olmadığı tartışmalı olan bir soyutlama; bunların etkileşimi söz konusu değil.
- ⁷⁰ Diğer bir deyişle "hareketi başlatan".
- ⁷¹ Ya da "fail".
- ⁷² Aslında "yiyecek" [*sition*].
- ⁷³ Ereksel neden [*to hou heneka*].

- 74 Madde.
- 75 Alkmaion mesela.
- 76 Ya da "simetrik".
- 77 Elealılar.
- 78 Melissos.
- 79 Parmenides, fr., 8'e (Diels) gönderme.
- 80 Gözeneklerin sürekliliği.
- 81 Öğelerin.
- 82 Leukippos.
- 83 Platon.
- 84 *Gökyüzü Üzerine*, III, 1; IV, 2.
- 85 Kütleler.
- 86 Kütleler.
- 87 Ki bu imkânsız.
- 88 İmkânsız, çünkü bu durumda karşıtları taşıyamayacak.
- 89 Dolu gözeneğin olduğu yerden.
- 90 Gözenekler.
- 91 Burada "yer" için kullanılan sözcük khôra.
- 92 Ya da "oluşturma" [gennan].
- 93 Ya da "aynı şeyin bileşeni olan".
- 94 Platon.
- 95 Argonautların en keskin gözlüsü.
- 96 49a, 50b.
- 97 *Fizik*, I, 6-9.
- 98 Islak ve kurudan.
- 99 *Doğa Hakkında* şiirinin "sanılar" konulu ikinci kısmında.
- 100 Göndermenin hangi esere olduğu açık değil, *Sofist*'e diyen de var, *Timaios*'a diyen de.
- 101 Ateşle biçimlenmiş ilk madde.
- 102 Havayla biçimlenmiş ilk madde.
- 103 Ortadaki.
- 104 Ortadaki.
- 105 *Timaios*, 54b-54d.
- 106 Empedokles.
- 107 Fr. 17.
- 108 Burada Empedokles havayı kastediyor.
- 109 Fr. 37.
- 110 Empedokles'in.
- 111 Fr. 8.
- 112 Aristoteles yine 8. fragmana gönderme yapıyor.
- 113 Aristoteles Empedokles'in eserinin adıyla dalga geçiyor.
- 114 Ya da "yalnızca karışımı övgüye değer buluyor" [*epainei*].

- 115 Öğeler.
- 116 *Aithêr*. Empedokles "hava" yerine kullanıyor.
- 117 Fr. 53.
- 118 Havanın [*aithêr*].
- 119 Fr. 54.
- 120 Baş hareket ettirici.
- 121 Kültürlü olmak, unutmak, hatırlamak... .
- 122 Öğeler.
- 123 Ortada.
- 124 Yani orta, bir nokta değil, yani "orta nokta" değil.
- 125 Yapan, fail anlamında neden kastediliyor.
- 126 Güneş.
- 127 "Var değil" derken mutlak bir yokluk kastedilmiyor. İşler ya da gerçeklik halinde ve duyulur olmamak kastediliyor.
- 128 Güneşinki.
- 129 Göğün.
- 130 Evreni.
- 131 *Fizik*, 255b31-260a10; *Metafizik*, 1072a19-1074b14.
- 132 *Fizik*, 217b29-224a17.
- 133 Yani oluşması mutlak anlamda zorunluysa.
- 134 Geleceğe doğru.
- 135 *Fizik*, VIII, 7-9.
- 136 Gök küreleri.
- 137 Bir *pathos* sonuçta.

Dizin

adiaireton = bölünmez: 314a21, 315b27, 32, 316a14, 316b16, 20, 325b7, 9, 326a1, 18, 327a8, 334b28

adiaphoron = farksız: 323b19

adynaton = imkânsız: 315b20, 316b17, 317a14, 335a35, 337b11

aêr = hava: ∞

aei = daima: 333b5, 337b34

aeroeidês = hava-biçimli: 330b24

agenêton = oluşmamış: 337a20

aidion = ezeli: 322b2, 335a29, 34, 336a15, 338a1

aithêr = esîr: 333b2, 334a1

aition = neden: ∞

akhôriston = müstakil olmayan: 320b13, 329a30, 332b1

akinêton = hareketsiz: 316b5, 318a4, 5, 323a14-325a15, 337a19

alloiôsis = başkalaşma: 314a3-315b23, 317a19, 319b10, 320a6, 327a16, 328b29-329b2, 331a9, 328a8, 337a35

anomoioimerê = çokdokulu: 321b17

aoriston = belirlenmeyen: 329b30

apathês = kayıtsız: 323b3; = **etkilere kapalı:** 324a33, 324b5, 13, 326a1, 327a1, 328a1

apeiron = sonsuz: 314a18, 315b10, 316b30, 318a19, 21, 320b10, 325a15, 325b27, 329a12, 332a25, 332b13, 14, 30, 333a7, 337a9, 337b25, 28

aphtarthon = bozulmaz: 323b23; = **bozuluşa tabi olmayan:** 338b14

arkhê = ilke: ∞; = **başlangıç noktası:** 338a8, 11

asômaton = cisimsiz: 320a30, 321a5, 321b16; = **cismânî olmayan:** 316b26

atomon = bölünmez: 316a11, 316b32, 317a1, 13

auksêsis = büyüme: 314a3, 314b15, 315a28, 320a14, 322a14-16, 20-28, 325b4, 327a23, 328a25, 333a35

biai = zorla: 33b26-32

bios = hayat: 336b11-12

dektikon = kabul eden: 320a3, 5; = **alıcı:** 328b11

diairesis = bölme: 316a16-317a15, 318a21, 327a17, 328a15, 330b16

diaireton = bölünür: 316a15-317a10, 325a8, 325b32, 326b4, 326b26, 327a7, 10, 328a4, 328b1

diakrisis = ayrışma: 315b8, 316b34, 317a13, 18, 322b7, 325b30, 329a7, 333b13, 31
diaphora = fark: 315a8, 316a1, 318b15, 320a12, 323a7, 323b7, 328b30, 329b17, 329b33-331a15, 332a11
diathigê = gruplandırma: 315b35, 327a18
dynamei = imkân halinde: 316b21, 317b16, 320a13, 320b26, 322a6, 326b31, 327b23, 334b9
dynamis = imkân: ∞; = güç: 328a29, 333a28, 30, 32, 337a3; = beceri: 335b23, 31
dynaton = mümkün: ∞
eidos = biçim: ∞; = tür: 318a9, 323b32, 324a6, 338b13, 16, 17
enantia = karşıtlar: ∞
enantiotês = karşıtlık: 332a23, 34, 332b14, 333a6, 7
endekhetai = olası: ∞; = içinde taşır: 337b2
entelekheia = gerçeklik: 316b21, 24, 317b17, 26, 320a13, 320b11, 21, 26, 33, 322a6, 326b31, 334b9, 13; = yetkinlik: 320b21
epipedon = düzlem: 315b30, 31, 316a2, 325b26, 33, 326a22, 329a22
ergon = iş: 318a6, 321b1, 334a15; = eser: 329a17
eskhaton = uç: 320b16, 323a4, 6, 10; = en son: 324a28, 32, 33, 325b19; = sondaki: 324b4
eudiaireton = kolayca bölünür: 328a24, 327b17
euoriston = bağları zayıf: 328a35, 328b2, 3; = kolayca sınırlanabilen: 329b31, 334b35
genesis = oluş: ∞
genos = cins: 314b4, 323b32, 324a2, 6, 324b7, 335a29
gê = toprak: ∞
haphê = dokunma: 319b19, 329b8-18; = temas: 316b4, 7, 15, 322b22-323a34, 325b31, 326b12, 327a12, 328b26
haplous = yalın: 334b32, 335a9; = mutlak: ∞
haplôs = basitçe: 318a30, 32, 333b22, 30
haptikon = temas edilebilir: 322b27
haptôn = dokunulur: 318b31, 329b8, 11, 15, 17, 331a10
heksis = durum: 324b17, 327b16
homoimerês = tekdokulu: 314a19, 20, 28, 321b18, 322a19, 328a4
to hou heneka = niçin ya da amaç: 324b14, 335b6
hydôr = su: ∞
hylê = madde: ∞
hypokeimenon = taşıyıcı: 314b3, 315a1, 317a23, 318b9-320a4, 322b17, 324a16, 329a16, 32, 329b14, 334a24
idios = özgü: 320b29; = özgün: 323b10
kategoria = kategori: 317b6, 9, 318b16, 319a11
kath' hekaston = tek tek: 318a8, 322a18, 331a21, 335a27

katholou = **tümel**: 317b5, 12, 322a18-22, 335a28; = **genel**: 323a22, 331a20

kenon = **boşluk**: 320b2, 27, 321a6, 321b15, 325a4, 5, 325b3, 9, 31, 326a2, 24, 326b15, 19

khôra = **yer**: 326b19, 335a21, 337a9

khôriston = **müstakil**: 316b3, 317b10, 320a34-321a7, 324b19, 327b19, 21, 328b35, 329a10

khronos = **zaman**: 318a4, 337a9, 22; = **süre**: 336b15-24

kinêsis = **hareket**: ∞

kosmos = **düzen**: 334a6

krasis = **harman**: 328a8

logos = **tanım**: 314a3, 321a18, 322a24, 335b8; = **açıklama**: 323b3, 324a24, 327a15; = **akıl yürütme**: 314b25, 315b20, 316b2, 317a, 325a13, 327b7, 26, 322a21; = **argüman**: 325a15; = **biçim**: 317a24; = **temellen-dirme**: 318a31; = **ifade**: 314b10, 320b14, 23; = **sav**: 316a12, 325a25; = **oran**: 328a9, 333a34, 333b11, 334b15; = **iddia**: 336b15; = **tartışma**: 318a3

loksos kyklos = **yatık çember**: 336a32

megethos = **büyüklik**: 314b14, 315b27, 316a12, 15, 24, 316b1, 5, 16, 32, 317a1, 320a14, 30, 320b23-321b16, 323a5, 325b22, 326b17, 327a8

meros = **parça**: 316b30, 328a9, 15, 334a31-334b2; = **kısım**: 314a20, 321a3, 18, 321b22, 323b18, 328a4

meson = **orta**: 330b17, 33, 332a35, 332b7, 334b27, 31, 335a25

metabasis = **dönüşüm**: 331a24, 331b13, 332a2, 337a11

metabolê = **değişim**: ∞

metaksy = **aradaki**: 319b12, 324a8, 325b10, 328a31, 328b35, 330b14, 333a11, 334b13

miksis = **karişım**: 314b8, 315b4, 321b1, 322b8, 327a30-328b26, 333b14, 19, 334b19

morphê = **form**: 314a23, 320b17, 324b5, 335a16, 28, 335b6, 35, 336a14

ogkos = **hacim**: 321a11, 326b20; = **kütle**: 326a31, 327a21, 327b15, 328b5

organikos = **araçsal**: 336a2

ousia = **varlık**: 314b14, 320b22, 321b, 328b31, 335a6, 338b14, 16, 20, 317b7-30, 318b16, 35, 319a10, 16, 320a13, 333b11, 335b7, 337a1

pathos = **hâl**: ∞

paskhon = **edilgin**: 323a18, 324a4, 5, 324b19; = **maruz kalan**: 322b12, 323b12, 324a11, 12, 23

phora = **yer değiştirme**: 319b32, 336a15, 19, 23, 31, 336b3, 337a1, 7, 13, 338b3

phthisis = **küçülme**: 314b15, 319b32, 320b31, 322a33, 327a23, 336b18

phthora = **bozuluş**: ∞

physis = doğa: ∞
plêthos = çokluk: 314a22, 325a25, 30, 35, 330b7
poion = nitelik: 317b10, 318a15, 319a16, 319b33, 333a29
poioun = <etki> yapan: 323a15, 323b13, 324a13, 23; = **etkin:** 324a1, 5, 7, 11; = **fail:** 323a15, 324b13, 26, 335b26
poroi = gözenekler: 324b26, 325b2, 326b7, 22
poson = nicelik: 316a30, 317b10, 318a16, 319a12, 319b31, 322a16, 333a20, 30
prôton = ilk, baş: ∞
pyr = ateş: ∞
skhêma = şekil: 315b7, 321b27, 325b18, 27, 326a4, 15, 327b14
sôma = cisim: ∞
sômatikon = cismani: 314a16, 320b22, 329a9, 334a14
sterêsis = yoksunluk: 318b17, 332a23
stoikheion = öge: 314a15, 314b18, 315a1, 322b2, 6, 325b23, 328b31, 329a5, 15, 16, 329b13, 23, 330a30, 330b8, 331a14, 331b27, 333a12, 17, 334a10, 16, 334b17
sygkrisis = birleşme: 315b8, 20, 316b34, 317a13, 16, 18, 31, 322b7, 8, 328a7, 333b12
symbolon = eşlenik: 331a24, 331b4, 332a32, 332b29
synekhês = sürekli: 317a19, 325a6, 325b7, 10, 327a1, 327b32, 336a24-337a32
syntheton = bileşik: 314a29, 334b35, 335a9
tekhnê = sanat: 335b28, 31, 33
theos = tanrı: 333b21, 336b32
thermon = sıcak: ∞
thesis = konum: 314a24, 315b9, 322b33, 323a5, 325b14
tode ti = belirli bir şey: 317b9, 27, 31, 318a23, 318b1, 15, 32, 320a12
topos = yer: 320a20, 320b1, 323a1, 334a2, 335a25, 337a27
trophê = beslenme: 322a23, 335a10; = **besin:** 321a32, 35, 322a1, 322a28, 327b13, 335a14

OLUŞ VE BOZULUŞ

ARİSTOTELES

Tanrı, ilk madde, dört öge (başka bir deyişle "yalın cisimler", yani toprak, su, ateş, hava), oluş, bozuluş, başkalaşma, değişme, büyüme, etki, edilgi, karışım gibi konuları ele alan *Oluş ve Bozuluş*, Aristoteles'in oldukça kritik bir eseri. Eseri önemli kılan bir diğer unsur da Aristoteles'in belki de en önemli iki metni olan *Fizik* ve *Metafizik*'te detaylı çözümlenmemiş konuları açıklığa kavuşturması, bir bakıma bu büyük eserleri anlamamanın anahtarı olması. Ayrıca Sokrates-öncesi filozoflardan Demokritos ve Empedokles eleştirileri ve *Timaios* metni üzerinden Platon'a verilen yanıtlar da eseri cazip kılıyor. Yunanca aslından ilk kez Türkçeye kazandırılan *Oluş ve Bozuluş*, iki dilli bir baskı, detaylı sözlük ve dizinle sunuluyor.

ISBN: 978-605-9460-82-8

19 ₺ (K.D.V.'den muafır)

 pinhanyayincilik.com

 [/pinhanyayincilik](https://www.facebook.com/pinhanyayincilik)

 [/pinhankitap](https://twitter.com/pinhankitap)